

การเชื่อมโยงมิติของเวลาผ่านพื้นที่ประวัติศาสตร์ กรณีศึกษาช่วงหลวงเชียงใหม่

โดย

นายเผด็จเกียรติ สุขกันต์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม
ภาควิชาสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2551
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การเชื่อมโยงมิติของเวลาผ่านพื้นที่ประวัติศาสตร์ กรณีศึกษาช่วงหลวงเชียงใหม่

โดย

นายเผด็จเกียรติ สุขกันต์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

ภาควิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE PERIODED LINKAGE OF TIME IN HISTORICAL SPACE CASE STUDY CHIANG
MAI ROYAL PLAZA

By
Padoemkiat Sukkan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree
MASTER OF ARCHITECTURE
Department of Architecture
Graduate School
SILPAKORN UNIVERSITY
2008

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “ การเชื่อมโยงมิติของ
เวลาผ่านพื้นที่ประวัติศาสตร์ กรณีศึกษาช่วงหลวงเชียงใหม่ ” เสนอโดย นายเผดิมเกียรติ สุขกันต์
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
สถาปัตยกรรม

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ชินะตั้งกูร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์วีระ อินพันทัง

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ต้นข้าว ปาณินท์)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ศาสตราจารย์ เกียรติคุณอรศิริ ปาณินท์)

...../...../.....

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์วีระ อินพันทัง)

...../...../.....

47054208 : สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

คำสำคัญ: การเชื่อมโยงมิติของเวลา / ช่วงหลวงเชียงใหม่

เพิ่มเติมเกียรติ สุขกันต์ : การเชื่อมโยงมิติของเวลาผ่านพื้นที่ประวัติศาสตร์ กรณีศึกษา ช่วงหลวงเชียงใหม่. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : รศ.วีระ อินพันทัง. 119 หน้า.

จุดประสงค์ในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้คือ การศึกษาถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ว่างโดยผ่านช่วงเวลาที่ยาวนาน ที่ได้สร้างร่องรอยและเรื่องราวเกี่ยวพันเป็นประวัติศาสตร์ของพื้นที่นั้นๆขึ้นมา เกิดเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจเกี่ยวกับการศึกษาการใช้สอยพื้นที่เดิม แต่มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้งาน ให้สอดคล้องกับยุคสมัย กับสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป เกิดการสร้างรูปแบบพื้นที่ใหม่อยู่บนพื้นที่เก่า ซึ่งบางครั้งพื้นที่เก่าเหล่านั้น ได้เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญของเมือง มาตั้งแต่สมัยอดีตกาล ดังนั้น การสร้างกิจกรรมใหม่ให้ผู้คนในปัจจุบันได้ใช้งานอยู่บนพื้นที่เก่า ซึ่งเป็นร่องรอยทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่นั้น จึงมีความน่าสนใจในแง่การรับรู้ของผู้คนสมัยใหม่ ว่าจะสามารถอยู่ร่วมกับพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์นี้ได้อย่างไร

ขั้นตอนในการศึกษาโดยสังเขปนั้นคือ ทำการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของการสร้างเมืองเชียงใหม่ เพื่อสร้างความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์ของพื้นที่ โดยที่มุ่งประเด็นไปที่คติความเชื่อที่ส่งผลต่อการสร้างพื้นที่ใช้สอยในเมือง รวมทั้งการศึกษาถึงสภาพของเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบัน อันเป็นที่เดียวกับสถานที่ที่มีความสำคัญในอดีต ทั้งการศึกษาทางกายภาพและการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ โดยหลังจากรวบรวมข้อมูลทั้งอดีตและการทำงานปัจจุบันแล้ว จึงนำมาสู่กระบวนการออกแบบ เพื่อให้ผู้ใช้ในปัจจุบัน สามารถใช้งานบนพื้นที่เดิม แต่มีการรำลึกถึงความสำคัญของพื้นที่นั้นๆ เพื่อสร้างกระบวนการรับรู้ และสามารถใช้กิจกรรมใหม่ๆในพื้นที่เดิมได้ อย่างไม่ทำลายร่องรอยประวัติศาสตร์อันยาวนานของเชียงใหม่

47054208 : MAJOR : ARCHITECTURE

KEY WORD : LINKAGE OF TIME IN HISTORICAL SPACE / CHIANGMAI ROYAL PLAZA

PADOEMKIAT SUKKAN : THE LINKAGE OF TIME IN HISTORICAL SPACE
CASESTUDY CHIANGMAI ROYAL PLAZA . THESIS ADVISOR : ASSOC.PROF.VEERA
INPUNTUNG. 119 pp.

The purpose of this thesis was to study all processes of revolution of spaces throughout such a long continual time which caused remarkable evidences and stories leading the histories of such spaces. Also the revolution of such spaces created attractive stories involved with utilization of those spaces in different ways depending on different societies, cultures and periods of time. Meanwhile, there were so many ancient and antique spaces which had been renovated into modern spaces no matter how worth and significant the spaces used to be to the country during the ancient time. It was, therefore, important to provide different interesting activities in order to help the people who have been living in the renovated spaces, which used to be such worth spaces in the history, be able to learn how to live in the said spaces properly.

The outline processes of this thesis were to study and research the historical geographies of origination of Chiang-Mai to have more clarifications on the Chiang-Mai's histories focusing on people's attitudes, beliefs and faiths affected to the construction of utilized spaces in the country. Furthermore, it was to study current conditions of Chiang-Mai which used to be the significant place in the past in substantial and historical researching. Upon completion of the studies, all information acquired from the past and the current usage of the spaces have mutually led to the process of design to make the current users be able to utilize the renovated spaces while recalling the importance of such spaces and to participate in all the new activities occurred in such renovated spaces properly with good maintenance of such an everlasting impressive history.

Department of Architecture Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2008

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

การค้นหาคำเชื่อมโยงกันของอดีตกับปัจจุบันนั้น นับเป็นเรื่องที่ยากในการจะสร้างงานสถาปัตยกรรมมารองรับ และสื่อให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องนั้น ทางผู้ศึกษาไม่สามารถทำได้ถ้าขาดคำชี้แนะ ตักเตือน และคอยอบรมสั่งสอนจาก อีกทั้งการเป็นแบบอย่างที่ดี ในการเป็นผู้ให้ความรู้อย่างที่สุด จาก รองศาสตราจารย์ วีระ อินพันทัง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์นี้ รวมทั้งศาสตราจารย์เกียรติคุณ อรศิริ ปาณินท์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ต้นข้าว ปาณินท์ หัวหน้าภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ได้สละเวลาช่วยประสิทธิประสาทวิชาความรู้ ให้ตั้งแต่เริ่มเข้าเรียนจนกระทั่งขั้นตอนการทำวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้ข้อคิดเห็นที่สำคัญ อันเป็นส่วนให้วิทยานิพนธ์ชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ และให้ข้อคิดและคำแนะนำต่างๆที่ล้วนเป็นข้อคิดเห็นที่ช่วยให้ผู้ทำวิทยานิพนธ์เข้าใจกระบวนการออกแบบชิ้นนี้ อีกทั้งยังสามารถนำกระบวนการที่ได้จากการสังสมความรู้นี้ ไปใช้ในการพัฒนาการออกแบบในสังคมต่อไป

และที่ข้าพเจ้าต้องขอขอบคุณมากอีกกลุ่มคือเพื่อนๆชาว แนวความคิดรุ่นที่ 5 ทั้ง 6 คน ที่สร้างแรงบันดาลใจในการทำวิทยานิพนธ์ และช่วยให้ความคิดเห็นในแง่มุมต่างๆ เพื่อให้วิทยานิพนธ์สำเร็จได้อย่างลุล่วง อีกทั้งยังร่วมกันค้นหา ทดลองหาความหมายของแนวความคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมในมุมมองของพวกเราด้วย ขอขอบคุณเพื่อน พี่ๆ และน้องๆชาวราชมงคล คุณ วัชรพงศ์ ชุมดวง สำหรับแหล่งข้อมูลเนื้อหาทางด้านประวัติศาสตร์จากเชียงใหม่ คุณ วรัญญ์ อุณอรณณ์ สำหรับพลังแรงกายในการช่วยทำวิทยานิพนธ์ชิ้นสุดท้าย และ ขอขอบคุณ คุณ สาโรช พระวงศ์ สำหรับคำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ และแรงกระตุ้นเพื่อทำวิทยานิพนธ์นี้ และขอบคุณเพื่อนๆทุกคนที่ไม่ได้กล่าวถึงนี้ ที่ได้ร่วมให้พลังใจในการกลับมาทำวิทยานิพนธ์อีกครั้งจนสำเร็จลุล่วงไปได้

สุดท้ายนี้ลูกขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ที่มีส่วนสำคัญมาก ที่คอยสนับสนุนให้กำลังใจ และเข้าใจลูกคนนี้อย่างเต็มที่ตลอดเวลาในการศึกษาที่มหาวิทยาลัยนี้ รวมไปถึงบุคคลผู้ซึ่งมีส่วนช่วยเหลืออื่นๆ ซึ่งไม่ได้กล่าวถึงในที่นี้ทุกท่านด้วย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ณ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	1
ขอบเขตของการศึกษา	2
ขั้นตอนในการศึกษา	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
วิธีการศึกษา	2
แหล่งข้อมูล	4
2 การศึกษาเกี่ยวกับประวัติเมืองเชียงใหม่	5
ประวัติความเป็นมาของเมืองเชียงใหม่.....	5
การเลือกทำเลที่ตั้ง ชัยภูมิของเมือง.....	6
ลักษณะของเมืองเชียงใหม่.....	8
ช่วงสมัยของการปกครองเมืองเชียงใหม่.....	12
ช่วงสมัยของการปกครองเมือง ที่เกี่ยวข้อง กับการเปลี่ยนแปลงเมืองเชียงใหม่.....	18
3 คติความเชื่อที่ส่งผลต่อการก่อร่างสร้างเมืองเชียงใหม่	
คติเมืองโบราณเป็นสิ่งมีชีวิต.....	23
คติความเชื่อศูนย์กลางจักรวาลที่เกี่ยวกับการสร้างเมืองเชียงใหม่.....	25
ทักษาวัดต่างๆ	27
พิธีกรรมต่างๆที่ส่งผลมาจากความเชื่อเรื่องความมีตัวตนของเมือง.....	31
ขีดเมือง สิ่งไม่พึงกระทำในเมืองเชียงใหม่.....	34

บทที่		หน้า
4	การใช้พื้นที่เมืองเชียงใหม่จากคติความเชื่อจากอดีตจนถึงปัจจุบัน พื้นที่ใช้สอยของเมืองในอดีตที่เป็นผลมาจากความเชื่อ ที่เกี่ยวข้องกับสรีระของเมือง 37 พื้นที่เพื่อองค์ประกอบต่างๆของเมือง..... 41 พื้นที่ใช้สอยของเมืองที่เป็นผลมาจากความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับทักขานเมือง..... 44 การใช้พื้นที่ภายในเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบัน..... 45	
5	การศึกษาสภาพช่วงหลวงจากอดีตและปัจจุบัน รูปแบบและบทบาทของช่วงในเมืองเชียงใหม่..... 49 สภาพของช่วงหลวงในสมัยโบราณ..... 51 ความสัมพันธ์ของช่วงหลวงกับผู้คนในอดีต..... 52 การวิเคราะห์การใช้งานช่วงหลวงในปัจจุบัน..... 53 สิ่งที่หลงเหลือจากอดีตและยังที่ร่องรอยไว้..... 63	
6	แนวความคิดในการออกแบบโครงการ แนวความคิดในการออกแบบโครงการ..... 65 ขอบเขตของพื้นที่โครงการ..... 66 กิจกรรมต่างๆที่นำสู่โครงการเพื่อใช้ในการออกแบบ..... 67 การทดลองทางสถาปัตยกรรม..... 70 การออกแบบในพื้นที่ส่วนแรก (SITE A) 81 การออกแบบในพื้นที่ส่วนที่สอง (SITE B) 98	
7	สรุปการศึกษาวิทยานิพนธ์ 115	
	บรรณานุกรม 117	
	ประวัติผู้วิจัย 119	

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แสดงอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ผู้ก่อตั้งนครเชียงใหม่.....	6
2	ตำแหน่งแนวกำแพงเมืองชั้นนอกและบริเวณสะดือเมือง.....	11
3	ผังเมืองเชียงใหม่สมัยพญามังรายโดยสังเขป.....	18
4	แสดงตำแหน่งการย้ายตำแหน่งในยุคของพระเจ้าติโลกราช.....	19
5	แสดงการสร้างกำแพงเมืองอิฐเป็นรูปจัตุรัสในสมัยพระเจ้าแก้วเมือง.....	20
6	แสดงตำแหน่งกำแพงเมืองสมัยพระเจ้ากาวิละ.....	21
7	แสดงรูปผังเมืองเชียงใหม่เปรียบเทียบกับรูป ตัวตนของเมืองเชียงใหม่ตามคติโบราณ.....	23
8	แสดงบริเวณหัวเมืองและตีนเมืองเชียงใหม่ตามคติโบราณ.....	24
9	แสดงบริเวณสายสะดือเมืองเชียงใหม่ตามคติโบราณ.....	25
10	แสดงตำแหน่งของเสาอินทขิลในช่วงเริ่มสร้างเมืองเชียงใหม่ตามคติโบราณ.....	26
11	แสดงตำแหน่งของการย้ายตำแหน่งของสะดือเมืองมายังบริเวณวัดเจดีย์หลวง	27
12	แสดงการวางทิศทางของทิศทางเมืองและวัดต่างๆตามทิศทางเมือง.....	28
13	แสดงรูปวัดเจดีย์หลวงในสมัยก่อนปรับปรุง.....	29
14	แสดงรูปเจดีย์หลวงในสมัยก่อนปรับปรุง.....	30
15	แสดงวิหารลายคำภายในวัดเจดีย์หลวง.....	30
16	แสดงอุปกรณ์ในพิธีกรรมการสืบชะตาคนเชียงใหม่.....	31
17	แสดงในพิธีกรรมการสืบชะตาบ้านในเชียงใหม่.....	32
18	แสดงพิธีกรรมการสืบชะตาเมืองเชียงใหม่.....	33
19	แสดงตำแหน่งทิศทางเมืองและประตูเมือง แจ่งภายในเชียงใหม่.....	34
20	แสดงการใช้พื้นที่เมืองตามความเชื่อเรื่องสรีระของเมืองเชียงใหม่.....	37
21	แสดงบริเวณที่ตั้งสรีระของเมืองเชียงใหม่ตามความเชื่อโบราณ.....	38
22	แสดงการเปรียบเทียบของพื้นที่ของพระมหากษัตริย์ระหว่างในอดีตและปัจจุบัน....	39
23	แสดงการเปรียบเทียบของพื้นที่ทางความเชื่อ และศาสนาระหว่างในอดีตและปัจจุบัน.....	40
24	แสดงการเปรียบเทียบของพื้นที่ของช่างและขุนนางระหว่างในอดีตและปัจจุบัน.....	41
25	แสดงเปรียบเทียบของพื้นที่บริเวณของพื้นที่ค้าขายของเมืองในอดีตและปัจจุบัน.....	42

ภาพที่	หน้า
26	แสดงตำแหน่งของช่วงและที่ว่างสำคัญต่างๆ เปรียบเทียบจากในอดีตและปัจจุบัน..... 43
27	แสดงแนวแกนสำคัญของเมืองเชียงใหม่เปรียบเทียบจากในอดีตและปัจจุบัน..... 43
28	วัดในเมืองเชียงใหม่ตามหลักทักขานเมือง..... 44
29	แสดงเจดีย์ของวัดต่างๆที่ตั้งอยู่ตามทักขานเมือง..... 45
30	แสดงเส้นทางสัญจรรอบคูเมืองและเส้นทางหลัก-รองภายในเมืองเชียงใหม่..... 46
31	แสดงพื้นที่เปิดโล่งถาวรและช่วงต่างๆภายในเมืองเชียงใหม่..... 47
32	แสดงพื้นที่เปิดโล่งถาวรและที่ว่างชั่วคราวภายในเมืองเชียงใหม่..... 48
33	แสดงตำแหน่งของช่วงหลวงในอดีตและปัจจุบัน..... 48
34	แสดงตำแหน่งช่วงหลวงในอดีตและปัจจุบัน..... 50
35	แสดงแผนผังพื้นที่ช่วงหลวงที่ถูกทับซ้อนอยู่ในปัจจุบัน..... 52
36	แสดงบริเวณช่วงหลวงที่ถูกทับซ้อนอยู่ในปัจจุบัน..... 53
37	แสดงบริเวณพื้นที่โล่งที่ยังใช้งานอยู่บ่อยครั้งในปัจจุบัน..... 54
38	แสดงแนวแกนเมือง และตำแหน่งที่ตั้งของโครงการ..... 55
39	แสดงบริเวณโดยรอบช่วงลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ ในปัจจุบัน..... 56
40	แสดงทัศนียภาพทิศใต้ของลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์..... 57
41	แสดงทัศนียภาพทิศตะวันออกและทิศใต้ของลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์..... 57
42	แสดงเส้นทางสัญจรทั้งทางถนนและทางเท้ารอบๆบริเวณที่ตั้งโครงการ..... 58
43	แสดงการจำลองที่ตั้งของลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์และบริเวณข้างเคียง..... 58
44	แสดงกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนลานอนุสาวรีย์ในช่วงเวลากลางวัน..... 59
45	แสดงกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนลานอนุสาวรีย์ช่วงเวลากลางคืน..... 60
46	แสดงกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนลานอนุสาวรีย์ที่มีกิจกรรมถนนคนเดิน..... 60
47	แสดงกิจกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงที่มีกิจกรรมถนนคนเดิน..... 60
48	แสดงพื้นที่บริเวณรอบๆลานอนุสาวรีย์และพื้นที่ใกล้เคียง..... 62
49	แสดงขอบเขตของช่วงหลวงในอดีตทับซ้อนบนพื้นที่ปัจจุบัน..... 62
50	แสดงสถานที่ที่สำคัญที่ใกล้เคียงกับลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์..... 63
51	แสดงเจดีย์หลวงและวัดสะดือเมืองที่มีสภาพในปัจจุบัน..... 64
52	แสดงตำแหน่งที่ตั้งโครงการทั้ง site A และ site B..... 66

ภาพที่	หน้า
53	แสดงการใช้งานบริเวณอนุสาวรีย์สามกษัตริย์เป็นลานสักการะ..... 67
54	แสดงตลาดถนนคนเดินบริเวณอนุสาวรีย์สามกษัตริย์..... 68
55	แสดงบริเวณที่นั้งบริเวณอนุสาวรีย์สามกษัตริย์..... 68
56	แสดงลานการแสดงบริเวณอนุสาวรีย์สามกษัตริย์..... 69
57	แสดงบริเวณที่จัดพิธีกรรมบริเวณอนุสาวรีย์สามกษัตริย์และส่วนต่างๆของเมือง... 69
58	แสดงการใช้งานพื้นผิวของลานสักการะ..... 71
59	แสดงการทดลองการพับพื้นผิวเพื่อใช้งานเป็นลานสักการะ 71
60	แสดงการใช้พื้นผิวของงานตลาดและถนนคนเดิน..... 72
61	แสดงการทดลองการพับพื้นผิวเพื่อเป็นการใช้งานตลาดและถนนคนเดิน..... 72
62	แสดงการใช้พื้นผิวของที่นั้งในสวนสาธารณะ..... 72
63	แสดงการทดลองพับพื้นผิวของที่นั้งในสวนสาธารณะในหลายรูปแบบ..... 73
64	แสดงการทดลองพับพื้นผิวของลานการแสดง..... 73
65	แสดงแนวทางการพับพื้นผิวในระดับที่ต่างกัน..... 73
66	แสดงการพับและการใช้งานของพื้นผิวในระดับที่แตกต่างกัน..... 74
67	แสดงตำแหน่งโบราณสถานที่ที่สามารถสร้างเป็น Node ที่อยู่ภายในที่ตั้งโครงการ..... 75
68	แสดงการแยกกล่องออกเป็นสองกลุ่มโดยใช้ สีของพื้นผิวที่แตกต่างกัน..... 75
69	แสดงการทดลองการเชื่อมโยง node แต่ละส่วนด้วย การสร้างพื้นผิวด้านล่าง..... 76
70	แสดงเจดีย์หลวง สถูปสะดือเมืองในบริเวณช่วงหลวง..... 77
71	แสดงรูปประตูเชียงใหม่ที่ตั้งอยู่ในบริเวณช่วงหลวง..... 77
72	แสดงประตูท่าแพที่ตั้งอยู่ภายในกรอบกำแพงเมืองเชียงใหม่..... 77
73	ภาพแสดง pattern กำแพงเมืองเชียงใหม่..... 78
74	แสดงการทดลองหา pattern ของการก่ออิฐในกำแพงเมืองเชียงใหม่..... 78
75	แสดง pattern ที่ได้หลังจากการนำ pattern ของการก่ออิฐในเมืองเชียงใหม่..... 78
76	แสดงการทดลองการพับพื้นผิวเป็นการใช้งาน ดุง..... 79
77	แสดงการทดลองการพับพื้นผิวเป็นการใช้งาน ที่นั้ง..... 79
78	แสดงการทดลองการพับพื้นผิวเป็นการใช้งานตลาด 80
79	แสดงการทดลองการพับพื้นผิวเป็นการใช้งานตลาด และ circulation ใหม่..... 80

ภาพที่	หน้า
80	แสดงบริเวณ SITE A ที่ทำการออกแบบ..... 81
81	แสดงตำแหน่งที่ตั้ง SITE A และความสัมพันธ์ กับบริเวณ รอบอนุสาวรีย์สามกษัตริย์..... 81
82	แสดงการใช้งานพื้นที่ ประจำปี กิจกรรม ลานสักการะ ลานพิธีกรรม..... 84
83	แสดงการใช้งานพื้นที่ ประจำเดือน กิจกรรม ลานกิจกรรม ตลาด สวนสาธารณะ แหล่งให้ข้อมูล และลานสักการะ..... 84
84	แสดงการใช้งานพื้นที่ ประจำวัน กิจกรรม สวนสาธารณะ แหล่งให้ข้อมูล และลานสักการะ..... 85
85	แสดงพื้นที่ช่วงหลวงและสิ่งสำคัญในประวัติศาสตร์รอบๆที่ตั้งโครงการ..... 85
86	แสดงการเดินทางผ่านด้านหน้าของที่ตั้งโครงการ..... 86
87	แสดงการมุมมองที่เกิดขึ้นในจุดที่ผ่านโครงการและการเทียบช่วงเวลาที่สร้าง..... 86
88	แสดงการเพิ่มข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ร่วมกับพื้นที่ที่มีอยู่เดิม..... 87
89	แสดงพื้นที่โครงการ และการติดต่อกับพื้นที่รอบข้าง..... 87
90	แสดงการพัฒนารูปแบบการใช้งานของ Layer 001..... 88
91	แสดงการนำผลการทดลองเรื่องslope มาใช้กับพื้นที่ และภาพ circulation..... 88
92	แสดงการพัฒนารูปแบบการใช้งานของ Layer 002..... 89
93	แสดงการนำการทดลองเรื่องการรับข้อมูลทางประวัติศาสตร์มาใช้กับพื้นที่..... 89
94	แสดงภาพโดยรวมของพื้นที่ก่อนจะเพิ่มองค์ประกอบ เพื่อการใช้งานในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน..... 90
95	แสดงภาพของพื้นที่โครงการในช่วงเวลาปกติ..... 90
96	แสดงภาพของพื้นที่โครงการในช่วงเวลาประจำเดือน..... 91
97	แสดงภาพของพื้นที่โครงการในช่วงเวลาประจำปี..... 91
98	แสดงnode สิ่งโบราณสถานที่เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยเริ่มก่อตั้งเมืองเชียงใหม่..... 92
99	แสดงแนวแกนที่เชื่อมกับเจดีย์หลวงและศาลหลักเมือง..... 92
100	แสดงรูปลักษณะของเจดีย์หลวง และศาลหลักเมือง ที่ทำให้ผู้คนทั่วไปสามารถจดจำได้..... 93
101	แสดงการลดทอนรายละเอียดของภาพลักษณะ..... 93
102	แสดงภาพเจดีย์หลวงและศาลหลักเมือง ภายหลังจากการลดสีออก..... 94

ภาพที่	หน้า
103	แสดง pattern ที่ผู้ศึกษาได้นำมาใช้ในการทดลองอื่นๆ..... 94
104	แสดงรูปลักษณะของเจดีย์หลวงและศาลหลักเมืองภายหลังจากทำการทดลอง... 95
105	แสดงพื้นที่การใช้งานของส่วนให้ข้อมูล information space ของ Site A..... 95
106	แสดงพื้นที่การใช้แนวแกนเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ ระหว่าง node กับ พื้นที่ตั้งโครงการ..... 96
107	แสดงพื้นที่การใช้แนวแกนเพื่อสร้างระนาบที่เกี่ยวข้องกับ node นั้นๆ..... 96
108	แสดงพื้นที่การใช้ภาพที่ทดลองมาบรรจุไปสู่แนวแกนที่เชื่อมกับ node..... 97
109	ทัศนียภาพของในมุมต่างๆของ information space..... 97
110	แสดงตำแหน่งที่ตั้งของ Site B..... 98
111	แสดงภาพโดยรวม Site B ในช่วงเวลาปกติ..... 98
112	แสดงภาพโดยรวม Site B ในช่วงเวลา ถนนคนเดิน..... 99
113	แสดงพื้นที่ในช่วงเวลาปกติ เส้นทางสัญจรไปส่วนต่างๆ..... 99
114	แสดงพื้นที่ในช่วงเวลาขายของ ตลาด และลานการแสดง..... 100
115	การใช้งานที่ถูกเรียบเรียงใหม่ แสดงพื้นที่ในช่วงเวลาถนนคนเดิน..... 101
116	การใช้งานตลาดที่ถูกเรียบเรียงใหม่ แสดงพื้นที่ในช่วงเวลาถนนคนเดิน..... 101
117	แสดงพื้นที่ตลาดและลานการแสดงในช่วงเวลาขายของถนนคนเดิน..... 102
118	แสดงการนำ pattern เพื่อใช้ในการออกแบบ Site B..... 102
119	แสดงการนำ pattern ที่สามารถพับเพื่อเปลี่ยนการใช้งานลงบนพื้นที่..... 103
120	แสดงทัศนียภาพของ Site B ช่วงเวลาปกติ..... 104
121	แสดงการเปลี่ยน จาก pattern เป็นที่ขายของในช่วงเวลาถนนคนเดิน..... 104
122	แสดงทัศนียภาพของ site B ช่วงเวลาปกติ..... 105
123	แสดงการเปลี่ยน จาก pattern เป็นที่ปักตุ้ในช่วงเวลาช่วงหลวง..... 105
124	แสดงทัศนียภาพของ Site B ช่วงเวลา ประจำปี 106
125	แสดงการใส่ข้อมูลที่ต้องการไปยังระนาบที่เห็น ในมุมมองที่แตกต่างกัน 106
126	แสดงข้อมูลที่ต้องการ อยู่ในระนาบที่แตกต่างกัน..... 107
127	แสดงการกำหนดมุมมองที่สามารถเป็นแนวแกน ที่เชื่อมต่อไปยัง node ของพื้นที่..... 107
128	แสดงการใส่ข้อมูลพื้นที่ลงในแนวแกนที่เชื่อมต่อไปยัง node ของพื้นที่..... 108

ภาพที่		หน้า
129	แสดงแนวของระนาบตึกที่จะถูกใส่ข้อมูลของพื้นที่เข้าไป.....	108
130	แสดงมุมมองที่เกิดขึ้น เมื่อใส่ข้อมูลภาพเจดีย์หลวงที่ผ่านการทดลองแล้ว.....	109
131	แสดงมุมมองที่ถูกบังคับโดยกิจกรรมถนนคนเดิน.....	109
132	แสดงการพับ pattern เพื่อใช้งานเป็นส่วนขยายของ.....	110
133	แสดงผิวระนาบที่ถูกเผยตัวขึ้นเมื่อได้ใช้งานเป็นส่วนขยายของ.....	110
134	แสดงภาพลักษณะของเจดีย์หลวง ที่ผ่านการทดลองการทอนรายละเอียดไปแล้ว.....	111
135	แสดงตัวอย่างการนำ ความเข้ม-สว่าง ของภาพไปสู่ระนาบของส่วนขยายของ.....	111
136	แสดงมุมมองที่เกิดขึ้นช่วงเวลาถนนคนเดิน เมื่อใส่ข้อมูลภาพเจดีย์หลวง.....	112
137	แสดงทัศนียภาพต่างๆของโครงการทั้ง Site A และ Site B.....	112
138	แสดงทัศนียภาพต่างๆของโครงการทั้ง Site A และ Site B (ต่อ).....	113
139	แสดงทัศนียภาพต่างๆของโครงการทั้ง Site A และ Site B (ต่อ).....	114

บทที่ 1

บทนำ

ในบทที่ 1 นี้จะกล่าวถึงความเป็นมาของการศึกษา และประเด็นที่เกี่ยวข้องครอบคลุม การศึกษาทั้งหมด ถึงแนวทางในการศึกษาที่ผู้วิจัยได้สร้างกรอบคร่าวๆไว้ เพื่อให้การศึกษาดำเนิน ไปอย่างถูกต้องตามขั้นตอนและวัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดต่างๆดังนี้

1. ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา

“ช่วงหลวง” ของเมืองเชียงใหม่ นับเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และทรงคุณค่ายิ่งต่อ การศึกษาเรื่องราวของเมืองเชียงใหม่ทั้งในแง่ ประวัติศาสตร์การเมือง ปัจจัยในการสร้างเมือง ลักษณะการจัดวางผังเมือง วิวัฒนาการของเมือง สถาปัตยกรรม และความสัมพันธ์ของเมือง เชียงใหม่ และความสัมพันธ์ของเมืองในฐานะศูนย์กลางแห่งอำนาจทางการเมืองปกครองของ อาณาจักรล้านนา

การสร้างเมืองเชียงใหม่ เป็นผลจากการดูชัยภูมิ และการวิเคราะห์ที่เหมาะสมจาก พระเจ้ามังรายผู้ก่อตั้งนคร อีกทั้งยังมีความเชื่อเชิงจักรวาล ที่มีส่วนทำให้เมืองเชียงใหม่ มี ลักษณะแตกต่างไปจากนครอื่นๆ

ตัวเมืองเชียงใหม่ในสมัยโบราณนั้น มีการกำหนดขอบเขตของเมืองด้วยการมีคูเมือง ล้อมรอบควบคุมไปกับการสร้างกำแพงเมือง เพื่อป้องกันข้าศึกและเป็นการกำหนดขอบเขตของ เมืองอย่างเด่นชัด กำแพงเมืองเชียงใหม่ ประกอบไปด้วย 4 แฉ่ง (มุม) และ 5 ประตู เมือง ซึ่งแต่ ละประตูเมืองก็มีความน่าสนใจในแง่ของเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ความเกี่ยวเนื่องกันกับ สถานที่สำคัญภายในตัวเมืองเอง กำแพงเมืองนี้ด้านกำแพงทั้งสิ้นมีผู้ตรงตามทิศทั้ง 4 นัก มี เฉียงน้อยๆ ตัวกำแพงสูงประมาณ 8 ศอก มีลูกป้อมรอบกำแพง ตัวกำแพงหนาประมาณ 5 ศอก ตามมุมกำแพงมีป้อม 4มุม มีป้อม 2อย่าง รูปกลม 1อย่างและรูปแปดเหลี่ยม 1 อย่าง มีคูรอบ ล้อมรอบกำแพงเมือง น้ำในคูยังมีอยู่ เป็นน้ำที่ไหลมาจากห้วยแก้ว ซึ่งเกิดจากดอยสุเทพ เาามา ใช้ในเมืองมีประตูสำคัญ 5 ประตูคือด้านตะวันออกเรียกว่า ประตูท่าแพ ด้านตะวันตกเรียกประตู สวนดอก ทิศเหนือเรียก ประตูช้างเผือก ทิศใต้เรียกประตูเชียงใหม่ ทิศใต้เฉียงตะวันตกเรียกประตู สวนพุง(สวนปรง)

ในสมัยก่อนนั้นกำแพงเมืองเชียงใหม่ได้ทำหน้าที่กำหนดขอบเขตความเป็น “ในเมือง” และ “นอกเมือง” อย่างชัดเจน การใช้พื้นที่ภายในกำแพงเมืองเชียงใหม่ นั้น แต่เดิมการใช้งานของพื้นที่ เป็นที่ตั้งของวัง และวัดสำคัญต่างๆ อีกทั้ง ยังเป็นที่พำนักของขุนนางต่างๆ และภายในเขตกำแพงเมืองนี้เอง ที่ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่ใช้สอยหลัก ที่ตอบสนองการสร้างเมืองด้วยความเชื่อคติโบราณ ทั้งการเป็นพื้นที่พระราชพิธีสำคัญของพระมหากษัตริย์ เป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และพื้นที่ค้าขายสำคัญของเมืองอีกด้วย

ส่วน “นอกเมือง” ก็ใช้เป็นที่อยู่ของชุมชนชาวบ้าน แต่ต่อมา กำแพงเมืองที่ได้สร้าง ความเป็นขอบเขตที่กั้นระหว่างความเป็นในเมือง กับนอกเมือง ได้ลดบทบาทลง ชุมชนต่างๆ เริ่มได้ย้ายเข้ามาอยู่ในตัวเมือง มากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และการปกครอง รวมถึงพื้นที่

ถึงทุกวันนี้ “ช่วงหลวง” ก็ยังคงเป็นพื้นที่สำคัญที่คู่กับเมืองเชียงใหม่ เพียงแต่ ความสำคัญ ความหมาย และ ร่องรอยของประวัติศาสตร์ที่มีมาแต่ช้านาน ได้ถูกบดบังด้วย กิจกรรมใหม่ วิถีชีวิตใหม่ กระแสและเทคโนโลยีต่างๆ ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการรับรู้เรื่องราว และร่องรอยของประวัติศาสตร์ที่ได้ถูกสั่งสมมาเป็นเวลาอย่างเนิ่นนาน

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อความเข้าใจในกระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรมที่มีความสอดคล้องกันระหว่างพื้นที่เดิมและพื้นที่ใหม่ที่แทรกตัวกันอยู่ โดยมีจุดประสงค์ให้ผู้คนในปัจจุบันมีการรำลึกได้ด้วยว่าพื้นที่ที่กำลังใช้งานกันอยู่นั้นเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญในอดีตมากก่อนอย่างไร

3. ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อทำการออกแบบสถาปัตยกรรมบน พื้นที่ช่วงหลวงเชียงใหม่ ประกอบด้วยกิจกรรมโดยสังเขปดังนี้

1. พื้นที่กิจกรรมเอนกประสงค์ของเมือง
2. พื้นที่นิทรรศการเมืองเชียงใหม่
3. พื้นที่ตลาดนัดคนเมือง
4. พื้นที่บริการ

4. ขั้นตอนในการศึกษา

1. ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล
2. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล
3. ขั้นตอนการพัฒนาแนวความคิด
4. ขั้นตอนการออกแบบสถาปัตยกรรม

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การพัฒนาเชิงแนวคิดในเรื่องของการออกแบบบนพื้นที่ที่มีความเข้มข้นของประวัติศาสตร์สูง
2. ความเข้าใจประวัติศาสตร์ของการสร้างเมืองเชียงใหม่เพื่อความเข้าใจกระบวนการเกิดที่ว่างของเมือง
3. ความเข้าใจความสัมพันธ์ของผู้ใช้กับ พื้นที่ ในแง่ของการใช้งานจริงและในแง่ของความสำคัญของพื้นที่
4. การสามารถพัฒนากระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรมที่มีที่มาจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้ผลงาน ออกแบบที่สามารถใช้งานกับผู้คนในปัจจุบันได้

6. วิธีการศึกษา

1. การศึกษาข้อมูลเอกสารจากตำรา บทความทางวิชาการ เอกสารงานวิจัย สื่อสารสนเทศต่างๆ
2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม เป็นการเก็บข้อมูลทางกายภาพของกรณีศึกษาและพื้นที่ที่คาดว่าจะเป็นที่ตั้งโครงการโดยการสำรวจ ภาพถ่าย สังเกตการณ์ สัมภาษณ์ ผู้เกี่ยวข้อง กับโครงการและบันทึกข้อมูลรวมถึงการเก็บข้อมูลจากแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ
3. การเรียบเรียงข้อมูล จัดหมวดหมู่และแบ่งออกเป็นระบบตามความสำคัญของเนื้อหา ที่ทำการศึกษา เพื่อความชัดเจนในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป
4. การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสามารถนำประเด็นที่เป็นสาระหลักที่สำคัญ มาพัฒนาสู่แนวความคิดในการออกแบบ แล้วนำผลมาทำการสังเคราะห์ร่วมกับวิธีการออกแบบทางสถาปัตยกรรมในประเด็นที่ผู้ออกแบบให้ความสำคัญ จากนั้นนำการแปลงแนวความคิดใน

การออกแบบจากนามธรรมสู่รูปแบบที่เป็นรูปธรรมเพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาแนวความคิด
สร้างสรรค์ในการออกแบบต่อไป

5. กำหนดกรอบแนวคิด เพื่อพัฒนาออกแบบงานสถาปัตยกรรม
6. เสนอผลงานการออกแบบงานสถาปัตยกรรม

7. แหล่งข้อมูล

1. สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร
2. สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
4. หอศิลป์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
5. หอสมุดแห่งชาติ
6. อินเทอร์เน็ต และเว็บไซต์ต่างๆ
7. ข้อมูลเอกสารจากตำรา เอกสารรายวิชา ผลงานวิจัย
8. แหล่งข้อมูลอื่นๆ

บทที่ 2

ประวัติความเป็นมาของเมืองเชียงใหม่

ส่วนนี้จะทำการค้นคว้าแหล่งข้อมูลทางวิชาการที่สามารถนำมาอ้างอิงได้ชัดเจนและน่าเชื่อถือ ครอบคลุมเรื่องราวทางประวัติของการเริ่มสร้างเมืองเชียงใหม่ คติความเชื่อต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการเลือกทำเลในการสร้างเมือง รวมถึงคติความเชื่อต่างๆที่มีผลต่อการเลือกที่ว่างเพื่อใช้สอยประโยชน์ต่างๆในเมืองเชียงใหม่

1. ประวัติความเป็นมาของเมืองเชียงใหม่

เมืองเชียงใหม่เป็นเมืองโบราณขนาดใหญ่ จนถึงปัจจุบันนี้ได้มีอายุถึง 713 ปี ตามหลักศิลาที่วัดเชียงมั่น ได้มีการจารึกไว้ว่า พญามังรายได้โปรดสร้างขึ้นเมื่อ วันพฤหัสบดีที่ 12 เมษายน พ.ศ. 1839 ณ ที่ราบเชิงดอยสุเทพ มีลำน้ำซึ่งไหลมาจากดอยสุเทพผ่านทางเหนือของตัวเมืองเชียงใหม่ ในทิศตะวันตกสู่ตะวันออก แล้ววกลงใต้โอบกอดตัวเมืองทางด้านตะวันออกและตะวันออกเฉียงใต้ ลำน้ำนี้มีชื่อว่าแม่ข่า ไหลเคียงคู่กับแม่น้ำปิงลงไปทางใต้และไปบรรจบกันไหลออกไปทางใต้ของตัวเมืองเชียงใหม่ ปัจจุบันพื้นที่ราบอันเป็นที่ตั้งของเมืองเชียงใหม่ มีความลาดเทจากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออก กล่าวถึงระดับน้ำทะเล มุมเมืองด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือหรือแจ้งหัวรินมีระดับสูงสุด พญามังรายพบทำเลที่ตั้งเมืองนี้เมื่อพระองค์เสด็จจากเวียงกุมกามประพาสเชิงดอยสุเทพ บริเวณนี้แต่เดิมมีป่าหญ้าคาและมีฟาน (อีแก้ง) อาศัยอยู่ด้วย ทางตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองมีหนองน้ำใหญ่อยู่เป็นแหล่งน้ำสำคัญสำหรับเลี้ยงสัตว์และสัตว์พาหนะ เมื่อพญามังรายพบทำเลที่เหมาะสมแก่การตั้งเมืองแล้วได้เชิญพระสหายคือ พญาร่วงผู้ครองนครสุโขทัยและพญางำเมืองผู้ครองนครพะเยามาเป็นที่ปรึกษาในการสร้างเมือง ได้แบ่งไพร่พลออกเป็น 2 ชุด ชุดหนึ่งมีจำนวน 50,000 คน ให้สร้างราชมณเฑียร หอนอนราชวัง คุ่มน้อย โรงกั้น เล่ม ฉาง โรงช่างม้าภายในเมือง อีกชุดหนึ่งมีจำนวน 40,000 คน ให้ขุดคูเมือง ก่อกำแพงเมืองทั้ง 4 ด้าน ทำเขื่อนประตู หอหึ่ง หอเรือ ก่อสร้างอยู่ 4 เดือนจึงแล้วเสร็จ พระสหายทั้งสอง ได้ร่วมการฉลองเมืองที่สร้างขึ้นใหม่นี้ ซึ่งได้รับการขนานนามว่า นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่ (ทิว วิชัยชัทคะ และคณะ 2529 : 110)

ภาพที่ 1 แสดงอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ผู้ก่อตั้งนครเชียงใหม่

ตำนานต่างๆที่กล่าวถึงการสร้างเมืองเชียงใหม่ไม่ได้กล่าวว่าเมืองที่สร้างขึ้นนั้นมีกำแพงเมืองกั้น เพียงแต่บอกขนาดของเมืองว่า กว้าง 900 วา และยาว 1000 วา ตำนานส่วนใหญ่ตรงกัน เมืองเชียงใหม่ที่ปรากฏในปัจจุบันนั้นมีอยู่ 2 ส่วน ส่วนหนึ่งเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสล้อมรอบด้วยคูเมืองที่มีน้ำขังตลอดทั้งปี รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสนี้กว้างด้านละ 1600 เมตร ถ้าจะเทียบ 2 เมตร เท่ากับ 1 วา จะได้กว้างยาวด้านละ 800 วา กำแพงเมืองที่ล้อมรอบเมืองเชียงใหม่นี้ก่อด้วยอิฐ อีกส่วนหนึ่งเรียกว่ากำแพงดินหรือกำแพงเมืองชั้นนอกแต่เดิมมีแนวตั้งแต่มุมด้านตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสไปทางตะวันตก แล้ววกขึ้นไปทางเหนือบรรจบแก่งกู๋เรือง จากแก่งกู๋เรืองมีคูเมืองชั้นนอกเลียบด้านนอกของกำแพงดินไปบรรจบกับลำน้ำแม่ข่า ปัจจุบันกำแพงดินเหลืออยู่ให้เห็นร่องรอยชัดเจนเฉพาะทางด้านตะวันตกติดกับโรงพยาบาลสวนปรุงส่วนอื่นๆ ถูกบุกกรุกด้วยการสร้างที่อยู่อาศัยเบียดติดกำแพง หรือสร้างอยู่บนกำแพง บางบริเวณไม่เหลือร่องรอยเลย โดยเฉพาะตั้งแต่แจ่งศรีภูมิลงไปทางใต้ถึงถนนท่าแพ ส่วนคูเมืองชั้นนอกตั้งแต่แจ่งกู๋เรืองไปถึงแม่น้ำข่านั้นยังมีร่องรอยให้เห็นเป็นร่องน้ำอยู่ (ทิว วิชัยทัตตะ และคณะ 2529 : 112)

2. การเลือกทำเลที่ตั้ง และชัยภูมิของเมืองเชียงใหม่

หลังจากพญามังรายได้พบที่ราบกว้างใหญ่บริเวณตีนดอยสุเทพ เห็นมงคลที่ดี ตามตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ว่า “ครุมาแคว่นาที่จักตั้งเวียงหลายที่หลายแห่งแล้วพบสักแห่ง จึงมาพบที่นี้เป็นชัยภูมิควรสร้างเวียงกวมที่นี่ หัยเปนไชยนครระควรรชะแล ในล้อมคาศี่นี้ คุจักตั้งคุ่มวังมณเฑียรหอนอนเป็นสุขสวัสดิสดีชะแล” (อนุรักษ์กานต์ ลิ้มสถาพร 2544 : 59)

พญามังรายใช้วิชาภูมิศาสตร์ สังเกตทิศทางลมและน้ำจนเชื่อมั่นว่า ถ้าหากตั้งเมือง ที่นี้จะทำให้บ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองในวันข้างหน้า เรื่องเล่ามากมายที่เกิดขึ้นเป็นปรากฏการณ์บริเวณ สะดือเมือง อันเป็นจุดที่ตั้งของเมืองอาจจะให้ภาพที่เกินเลยไปบ้าง แต่การที่ดูที่ทาง มีรากเหง้ามาจากวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรมดั้งเดิม สมัยที่มนุษย์ผูกพันอย่างแนบแน่นกับปรากฏการณ์อันแปลกประหลาดและวัฏจักรแห่งฟ้าและดิน นั่นคือทุกอย่างต้องขึ้นอยู่กับภาวะอากาศ ความอุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำ การเข้าถึงแหล่งน้ำ รวมถึงปริมาณของแสงแดด เพราะมนุษย์มีความอ่อนไหวต่อสภาพธรรมชาติอย่างยิ่ง ฉะนั้นเราจึงคอยเฝ้าดูมันอยู่เสมอ น้ำอยู่ด้านหน้า ขุนเขาอยู่ด้านหลัง ด้านเหนือภูเขา มีลมพัด ร่มเงาแดดมีดีครึม ด้านใต้เงียบสงัดและมีแดดทอแสง ให้แดดอ่อนยามเช้าจากทิศตะวันออก และแสงแดดตะวันตกวันรอนยามเย็นทางทิศตะวันตก ซึ่งวิธีการเลือกที่ตั้งของเมืองเชียงใหม่ ประกอบไปด้วยความเชื่อหลักดังนี้

2.1 ความเชื่อเรื่องชัยภูมิ 7 ประการ เป็นความเชื่อชัยภูมิที่พญามังรายเชื่อมั่นว่าเป็นผลดีต่อการตั้งเมืองนั้นประกอบไปด้วย

1. ฟานเผือกสองแม่ลูกมาจากป่าใหญ่ทางทิศเหนือได้มาอยู่ในชัยภูมินี้
2. ฟานเผือกสองตัวนั้นสู้กับหมา แต่ว่าหมาสู้ไม่ได้
3. หนูเผือกและบริวารอีก 4 ตัวออกมาให้เห็น
4. จากจุดนี้สามารถมองเห็นน้ำตกจากดอยสุเทพไหลลงมาเป็นแม่น้ำท่าไหลขึ้น ไปทางเหนือแล้วกระหวัดไปทางทิศตะวันออกแล้วไหลไปทางใต้ จากนั้นไหลไป ทางตะวันตก
5. ชัยภูมิแห่งนี้มีลักษณะลาดเอียงจากทิศตะวันตกสู่ทิศตะวันออก
6. มีหนองใหญ่อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมือง
7. มีแม่ระมิงหรือแม่ปิงอยู่ทางทิศตะวันออกของเมือง

2.2 ความเชื่อสร้างความชอบธรรมแก่พื้นที่ วิธีการนี้มี 2 ประการ

2.2.1 ความเชื่อเรื่องนิมิต สร้างความชอบธรรมแก่เวียงเชียงใหม่ โดยเฉพาะ บริเวณ “ลอมคำ” ที่ตั้ง “หอคำ” ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญ ประเด็นนี้พบว่าก่อนหน้าที่จะมาพบบริเวณเวียง เชียงใหม่นั้น พญามังรายหาสถานที่ตั้งเวียงมาหลายแห่งแล้ว เช่น ที่บ้านแห่น เวียงจันทน์ เชียง เรือก เชียงราก เชียงทุม และเชียงลาน ในหลายแห่งนั้นบางครั้งพบนิมิตไม่ดี หรือบางครั้งไม่มีนิมิต เลย ครั้นมาถึงบริเวณ “ลอมคำ” เป็นพื้นที่ราบโล่ง มีป่าหุบคำล้อมเป็นวง มีแก่ง(ฟาน)สองตัวแม่ ลูกออกมาหากินพบสุนัข แก่งจึงหลบเข้าไปในลอมคำ ซึ่งเป็นชัยภูมิสำคัญ ณ ชัยภูมินั้นทำให้แก่ง ไม่กล้าศัตรู ส่วนสุนัขเข้าไปในลอมคำไม่ได้ ครั้นแก่งไม่กล้าสุนัข จึงออกมาสู่จวนสุนัขพ่ายแพ้ไป

นิมิตนี้ถือกันว่าเป็นชัยมงคลอย่างหนึ่งในเจ็ดประการของเมืองเชียงใหม่ ดังนั้นเมื่อสร้างเวียงเชียงใหม่จึงกำหนดบริเวณลอมคำให้เป็นที่ตั้งของหอคำกษัตริย์

2.2.2 ความเชื่อเรื่องนิมิต เห็นพญาหนูเผือกและบริวาร 4 ตัว ซึ่งเป็นพญาหนูอาศัยอยู่ที่โคนต้นไม้โคโร ซึ่งอยู่ในอาณาบริเวณแจ้งศรีภูมิในปัจจุบัน ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่กล่าวว่า พญามังราย พญาจ้าว และพญาจ่าเมือง เห็นพญาหนูเผือกตัวใหญ่เท่าตุ่มเกวียนเป็นสิ่งมหัศจรรย์ จึงพากันไปสักการบูชาและกำหนดให้ต้นไม้โคโรนั้นเป็นไม้เสื่อเมือง ความเชื่อดังเดิมก่อนสร้างเมืองคือ บริเวณนั้นมีต้นไม้โคโรที่ผู้คนนับถือกันมาช้านาน เมื่อพญามังรายสร้างเมือง ได้อาศัยความเชื่อดังเดิมในชุมชนกำหนดให้บริเวณไม้โคโรเป็นชัยภูมิของเมืองถือเป็นพื้นที่สำคัญและเป็นชัยภูมิหนึ่งในเจ็ดประการของเมืองเชียงใหม่

3. ลักษณะของเมืองเชียงใหม่

การศึกษาเริ่มตั้งแต่การสร้างเมืองตามหลักฐานที่ปรากฏด้านกายภาพ จะสามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือส่วนเมืองเชียงใหม่ที่อยู่ภายในกำแพงเมืองชั้นในและส่วนเมืองเชียงใหม่ที่อยู่ภายในกำแพงชั้นนอก

3.1 กำแพงเมืองชั้นใน กำแพงเมืองนี้ด้านกำแพงทั้งสิ้นไม่ผู้ตรงตามทิศทั้ง 4 นัก มีเฉียงน้อยๆ ตัวกำแพงสูงประมาณ 8 ศอก มีลูกป้อมรอบกำแพง ตัวกำแพงหนาประมาณ 5 ศอก ตามมุมกำแพงมีป้อม 4 มุม มีป้อม 2 อย่าง รูปกลม 1 อย่างและรูปแปดเหลี่ยม 1 อย่าง มีคูรอบล้อมรอบกำแพงเมือง น้ำในคูยังมีอยู่ เป็นน้ำที่ไหลมาจากห้วยแก้ว ซึ่งเกิดจากดอยสุเทพ เอามาใช้ในเมืองมีประตูสำคัญ 5 ประตูคือด้านตะวันออกเรียกว่า ประตูท่าแพ ด้านตะวันตกเรียกประตูสวนดอก ทิศเหนือเรียก ประตูช้างเผือก ทิศใต้เรียกประตูเชียงใหม่ ทิศใต้เฉียงตะวันตกเรียกประตูสวนพุง (สวนปรง)

กำแพงเมืองชั้นในนี้ มีความสำคัญว่ากำแพงเมืองชั้นนอก พิจารณาจากการใช้สอยพื้นที่พบว่า ภายในกำแพงเมืองชั้นในเป็นศูนย์กลางการปกครอง เพราะเป็นที่อยู่ของกษัตริย์และเจ้านาย และเป็นที่ตั้งของวัดสำคัญหลายแห่ง เช่น วัดพระสิงห์ วัดเจดีย์หลวง วัดเชียงมั่น ด้านถนนภายในกำแพงเมืองมีลักษณะตัดตรงเป็นเรขาคณิต เมื่อเปรียบเทียบกับกำแพงชั้นนอกแล้วพบว่ากำแพงชั้นนอกเป็นที่อยู่ของช่างและพ่อค้า เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลาย เช่น เขิน ฮ่อ มอญ พม่า ไทใหญ่ และไทยญวน หรือคนเมือง ส่วนกำแพงชั้นในกำหนดให้เฉพาะคนไทยญวนเท่านั้น ส่วนกำแพงชั้นนอกจะคับแคบและคดเคี้ยว ไม่เป็นระเบียบ สะท้อนเป็นพื้นที่ซึ่งไม่สำคัญนัก

3.1.1 แจ่งในกำแพงเมืองชั้นใน ภายในผังเมืองที่เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีแจ่งหรือมุมเมืองสี่แห่ง และมีประตูเมืองห้าแห่ง แจ่งและประตูมีความสำคัญ เพราะทำหน้าที่ป้องกันข้าศึก เชื่อกันว่ามีเทวดารักษา แจ่งทั้ง 4 ประกอบด้วยแจ่งศรีภูมิ แจ่งชะต้ำ แจ่งกู่เฮือง และแจ่งหัวลิน

แจ่งศรีภูมิ ตั้งอยู่ที่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ คำว่า ศรีภูมิหรือในภาษาล้านนาคือ “สระหลี่ภูมิ” หมายถึงศรีของเมือง

แจ่งชะต้ำ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ คำว่า ชะต้ำ หมายถึงเครื่องมือจับปลา เนื่องจากลักษณะกายภาพของแจ่งนี้ต่ำกว่าแจ่งอื่นๆ ทำให้ระบบการส่งน้ำโดยใช้คลองหรือเหมือง ภายในเมืองเริ่มจากแจ่งหัวลิน ซึ่งเป็นพื้นที่สูง ส่งมาตามคลองในเวียง คลองส่งน้ำมี 4 สาย ซึ่งทั้งหมดไหลมาบรรจบกันที่แจ่งชะต้ำด้านใน (บริเวณวัดทรายมูล) ด้วยเหตุนี้จึงมีสภาพเป็นหนองน้ำมีปลาชุกชุม เกิดการใช้ชะต้ำจับปลา ต่อมาจึงเกิดการเรียกว่าแจ่งชะต้ำ

แจ่งกู่เฮือง ตั้งอยู่ในทิศตะวันตกเฉียงใต้ กู่เฮืองเป็นภาษาพูดของชาวเชียงใหม่ บริเวณด้านในของแจ่ง เคยเป็นที่บรรจุอัฐิหมื่นเฮือง จึงเรียกแจ่งกู่เฮือง ในอดีตหมื่นเฮืองมีบ้านอยู่บริเวณแจ่ง ทำหน้าที่ควบคุมขุนเครื่องโอรสพญามังราย โดยหมื่นเฮืองให้ขุนเครื่องอยู่ในเรือนซังในบ้านตน ตามความเชื่อเรื่องทิศถือว่าพื้นที่ด้านนี้ไม่ดี เป็นกาลกิณีเมือง จึงนำความไม่ดั่งงามไว้ที่นี้

แจ่งหัวลิน ตั้งอยู่ในทิศตะวันตกเฉียงเหนือ พื้นที่บริเวณนี้สูงกว่าด้านอื่น จึงเป็นจุดเริ่มของการรับน้ำเข้าเมือง โดยอาศัยรางน้ำ หรือลิน โดยน้ำจากห้วยแก้วจะส่งเข้ามาใช้ในเมืองเชียงใหม่ตรงบริเวณแจ่งหัวลิน แล้วลำเลียงไปตามคลองส่งน้ำ 4 สาย ผ่านบ้านเรือนต่างๆ ภายในเวียงเชียงใหม่ ทำให้ภายในเวียงเชียงใหม่มีน้ำใช้อย่างทั่วถึง

3.1.2 ประตูเมืองในกำแพงชั้นใน มี 5 แห่ง คือ ประตูหัวเวียง ประตูข้างเรือก ประตูเชียงใหม่ ประตูแสนปง ประตูสวนดอก

ประตูหัวเวียง หรือประตูข้างเผือก ตั้งอยู่ที่ทิศเหนือ ถือเป็นเดชเมือง คือมีอำนาจและความยิ่งใหญ่ จึงเป็นประตูมงคล ในพิธีราชาภิเษกตามโบราณราชประเพณี กษัตริย์จะเข้าเมืองที่ประตูนี้ ชื่อประตูหัวเวียงเปลี่ยนเป็นประตูข้างเผือกเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 23

ประตูข้างเรือก ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของกำแพงชั้นใน มีบ้านเชียงเรือกอยู่นอกประตู บ้านข้างเรือกตั้งอยู่ในบริเวณถนนข้างม่อยก่าเป็นชุมชนค้าขาย เพราะเป็นตลาดเชียงเรือก ตลาดเก่าแก่แห่งหนึ่งของเชียงใหม่ คาดว่าคงมีประชากรหนาแน่น

ประตูเชียงใหม่ ตั้งอยู่ด้านใต้ ในอดีตเป็นเส้นทางสำคัญระหว่างเชียงใหม่ไปเวียงกุมกามและลำพูน ซึ่งสร้างในสมัยราชวงศ์มังราย

ประตูแสนปุง ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ใกล้กับประตูเชียงใหม่ คือเฉพาะกำแพงเมืองด้านใต้เท่านั้นที่มี 2 ประตู

ประตูสวนดอก ตั้งอยู่ในทิศตะวันตก ประตูด้านนี้เป็นทางออกไปสู่อุทยานของพระมหากษัตริย์ สมัยพญากือนา พ.ศ.1914 ได้สร้างวัดบนพื้นที่อุทยาน จึงเรียกว่าวัดสวนดอก และในช่วงนั้นพญากือนาคงสร้างเวียงสวนดอกด้วย

ประตูช้างม่อย ซึ่งแต่เดิมเรียก ประตูศรีภูมิ สร้างในสมัยติโลกราช ระหว่าง พ.ศ.1985 - 2030 ทรงให้เจาะกำแพงเมืองเป็นช่องประตูเพราะทรงสร้างตำหนักไว้ใกล้ๆ แฉ่งศรีภูมิ ต่อมาเรียกประตูช้างม่อย เข้าใจว่ามีความเกี่ยวข้องกับคำว่าช้างคลาน ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ปัจจุบันประตูนี้ไม่มีแล้ว

3.2 กำแพงชั้นนอก หรือกำแพงดิน สร้างเป็นรูปพระจันทร์เสี้ยวโอบล้อมกำแพงชั้นใน เริ่มจากแฉ่งศรีภูมิด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือเลยบ่อน้ำแม่ขาลงมาด้านทิศตะวันออกและทิศใต้มาบรรจบกับกำแพงชั้นในมราแฉ่งกุเอื้องด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ กำแพงชั้นนอกมีประตูเรียงราย5แห่งคือประตูช้างม่อย ประตูท่าแพ ประตูห้วยแคง ประตูชัวก้อม และประตูไหยา

3.2.1 ประตูช้างม่อย ตั้งอยู่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมือง ในอดีตถนนช้างม่อยเป็นเส้นทางโบราณผ่านหมู่บ้านเชียงเรือกไปยังวัดหนองหล่มแล้วไปสิ้นสุดที่ประตูช้างม่อย ปัจจุบันประตูช้างม่อยอยู่บริเวณโรงแรมชาวเพชร(ด้านทิศเหนือ) เมื่อบ้านเมืองขยายขึ้น ได้ตัดถนนช้างม่อยใหม่ (ปัจจุบันเรียกถนนช้างม่อย)โดยเจาะกำแพงชั้นในให้ถนนราชวิถีจากในเวียงตัดตรงสู่ถนนช้างม่อยใหม่แล้วออกไปแม่น้ำปิง ดังนั้นจึงเรียกประตูชั้นในที่เจาะใหม่ว่า ประตูช้างม่อย เพื่อแทนที่ประตูช้างม่อยเดิม ซึ่งถูกรื้อทิ้งไป ประตูช้างม่อยและกำแพงเมืองชั้นในถูกทำลายประมาณปี พ.ศ. 2511

3.2.2 ประตูท่าแพ อยู่ด้านตะวันออกของเมืองบริเวณหน้าวัดแสนฝางที่ชื่อท่าแพ เพราะเป็นทางออกสู่แม่น้ำปิง ประตูนี้ในสมัยพระเจ้าอินทวิชยานนท์เรียกว่าประตูท่าแพชั้นนอก เพื่อให้คู่กับประตูท่าแพชั้นใน หรือประตูช้างเรือกเดิม ต่อมาประตูท่าแพชั้นนอกค่อยๆ สลายลง เพราะความเจริญเติบโตของบ้านเมือง ชื่อของประตูท่าแพชั้นนอกหายไป ดังนั้นชื่อประตูท่าแพจึงเหลือแค่ประตูเดียว ในที่สุด คนรุ่นหลังจึงเรียกประตูท่าแพชั้นในว่า ประตูท่าแพ

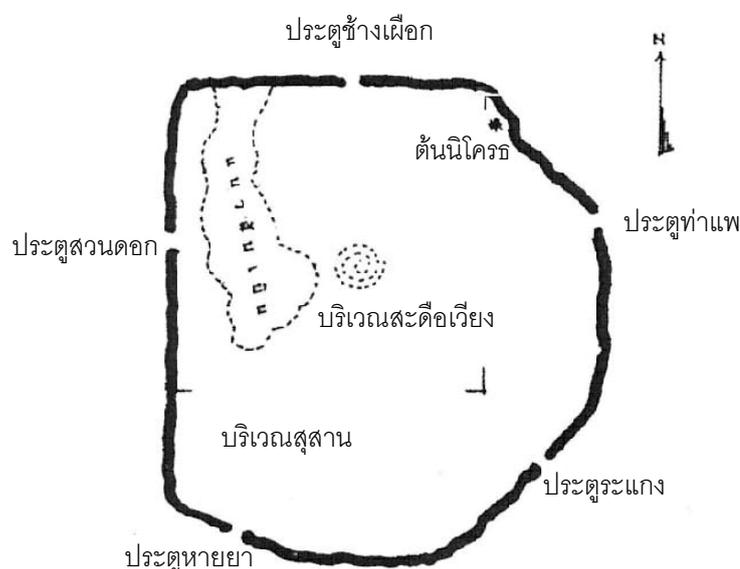
3.2.3 ประตูห้วยแคง อยู่ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ พบหลักฐานในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่กล่าวถึง ประตูนี้ครั้งแรก เมื่อ พ.ศ.2313 เมื่อกองทัพธนบุรียกมาล้อมเมือง

เชียงใหม่ ที่ชื่อหล่ายแคง เพราะบริเวณริมคูเมืองมีลักษณะลาดเท ในสมัยหลังค่านี้ก็อ่อนกลายเป็น
ระแกง ซึ่งอาจกลายมาจากตะแลงแกงก็ได้ เนื่องจากประตูนี้ เป็นทางพานักโทษออกไปแดน
ประหารที่สุสานท่าวังตาล

3.2.4 ประตูขัวก้อม อยู่ด้านทิศใต้ มีชื่อปรากฏหลักฐานโคลงมังทรารบ
เชียงใหม่ ซึ่งเขียน พ.ศ.2158 แสดงว่าอย่างน้อย พ.ศ.2158ก็ได้มีประตูนี้แล้ว

3.2.5 ประตูไหยาหรือหายยา อยู่ด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ เป็นตำแหน่ง
กาดกณีเมือง จึงใช้เป็นทางเคลื่อนศพมาเผาปนกิจที่สุสานหายยามาแต่ครั้งโบราณ

จากการศึกษาผู้ค้นคว้าจึงขอสรุปเป็นแนวทางเพื่อใช้ศึกษาประวัติศาสตร์
ความเป็นเมืองเชียงใหม่ว่า เมืองเชียงใหม่เมื่อสร้างในสมัยพญามังรายมีรูปแบบไม่สม่าเสมอ โดย
มีขอบเมืองคดโค้งไปตามลำน้ำขนาดเล็กที่ล้อมรอบสามด้าน และมีการทำฝายทดน้ำเข้าลำเหมือง
ที่ขุดเชื่อมลำน้ำธรรมชาติเป็นเขตเมืองด้านทิศเหนือ ส่วนสำคัญภายในเมืองยุคเริ่มแรก คือสันเนิน
ยาวจากเหนือลงใต้ที่อยู่ภายในเมืองซีกตะวันตก โดยสร้างเป็นกำแพงดินล้อมรอบนครไว้ จากนั้น
จึงมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยต่างๆ จนกลายมาเป็นกำแพงดิน และกำแพงเมืองเชียงใหม่ที่เรา
ได้เห็นในปัจจุบัน

ภาพที่ 2 ตำแหน่งแนวกำแพงเมืองชั้นนอกและบริเวณสะดือเมือง

ที่มา : ทิว วิชัยชัทคะ และคณะ ,กำแพงเมืองเชียงใหม่ (เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์เทศบาลนคร
เชียงใหม่ , 2529) , 79.

4. ช่วงสมัยการปกครองเมืองเชียงใหม่

เมื่อได้ศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของเชียงใหม่ ทำให้ได้รู้ถึงเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ในยุคสมัยต่างๆ ตลอดช่วงเวลา700ปีที่ผ่านมา สามารถแบ่งช่วงได้ดังนี้

4.1 ลำดับเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ช่วงที่ปกครองโดยราชวงศ์มังราย เป็นราชวงศ์ที่ปกครองเชียงใหม่มาตั้งแต่เริ่มสร้างเมืองเชียงใหม่

ตารางที่ 1 แสดงลำดับเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ที่ปกครองโดยราชวงศ์มังราย

ลำดับที่	นาม	จ.ศ.	อายุ		รวม	หมายเหตุ
			เริ่ม	ถึง		
1	พระเจ้ามังราย ช (พ.ศ.1804)	623	22	72	50ปี	มาจากเชียงรายชนะ ลำพูน สร้างเชียงใหม่
	ย. (พ.ศ.1801)	620	21	80	59ปี	
2	พระเจ้าคราม ช. (พ.ศ.1854)	673	46			ครองได้4เดือนแล้ว กลับไปโยนก
	ย.(พ.ศ.1860)	679				ครองได้4เดือนแล้ว กลับไปเชียงราย
3	พระเจ้าแสนภู ช.(พ.ศ.1854)	673	25	26	1ปี	
	ย.(พ.ศ.1861)	680	41	52	1ปี	

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	นาม	จ.ศ.	อายุ		รวม	หมายเหตุ
			เริ่ม	ถึง		
4	เจ้าขุนเครือ ช. ย.(พ.ศ.1862)	681			1ปี	ในซีกกาลมาลีปกรณ์ ไม่กล่าวไว้ ได้ครองเมืองเชียงใหม่ อาร์มาจากเมืองนายน
5	พ่อท้าวน้ำท่วม ช. (พ.ศ.1864) ย. (พ.ศ.1863)	683 682	30	34	7 เดือน 4ปี	ไม่ทราบอายุ
6	พระเจ้าแสนภู(ครั้งที่2) ช. (พ.ศ.1865) ย. (พ.ศ.1857)	684 686	36 47		ไม่ถึงปี 4ปี	ไม่ทราบว่ากี่เดือน ไปเชียงราย
7	พระเจ้าคำฟู ช. (พ.ศ.1865) ช. (พ.ศ.1877) ย. (พ.ศ.1871)	684 696 690	16 25 26	19 26 32	3ปี 1ปี 6ปี	ครั้งที่1 ครั้งที่2 ไปเชียงแสน ไปเชียงแสน
8	พระเจ้าผายู ช (พ.ศ.1881) ย(พ.ศ. 1877)	700 696	14 25	30 57	16ปี 32ปี	

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	นาม	จ.ศ.	อายุ		รวม	หมายเหตุ
			เริ่ม	ถึง		
9	พระเจ้ากีอานา ช.(พ.ศ.1898)	717	16	46	30ปี	
	ย.(พ.ศ.1910)	729	40	61	21ปี	
10	พระเจ้าแสนเมืองมา ช.(พ.ศ.1928)	747	23	39	16ปี	
	ย.(พ.ศ.1931)	750	14	38	24ปี	
11	พระเจ้าสามฝั่งแกน ช.(พ.ศ.1944)	763	12	52	40ปี	
	ย.(พ.ศ.1954)	773	23	54	31ปี	
12	พระเจ้าพิลก ช.(พ.ศ.1984)	803	32	78	46ปี	พระเจ้าติโลกราชได้ มองสมบัติจากพระ บิดา แย่งเมืองจากพระบิดา
	ย.(พ.ศ.1985)	804	35	71	36ปี	
13	พระเจ้ายอดเชียงราย ช.(พ.ศ.2030)	849	31	40	9ปี	
	ย.(พ.ศ.2030)	849	31	40	1ปี	

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	นาม	จ.ศ.	อายุ		รวม	หมายเหตุ
			เริ่ม	ถึง		
14	พระเมืองแก้ว					
	ช. (พ.ศ.2038)	857	13	43	30ปี	นามบาลีว่าพิลก ปนัดดาภิราช ผู้แปลเรียกกระเมือง แก้วตาม
	ย. (พ.ศ.2038)	857	30	59	29ปี	พงศาวดารโยนก
15	พระเกษเกล้า					
	ช.(พ.ศ.2069)	888	28			หนังสือจบไม่กล่าวถึง สิ้นรัชกาล
	ย.(พ.ศ.2068)	887	28	41	13ปี	
16	ท้าวทรายคำ	900			5ปี	ถูกล้าง (พ.ศ.2081)
17	พระเกษเกล้า(ครั้งที่ 2)	905	46	49	4ปี	เสียชีวิต ถูกล้าง (พ.ศ. 2086)
18	เจ้าเชษฐาวงศ์ล้านช้าง	908	12	14	2ปี	เสด็จกลับไปล้านช้าง
19	พระเมกุฎี	913			13ปี	มอญกลับไปหงสาวดี (พ.ศ.2094)
20	นางพระยาราชเทวี	926			14	สิ้นราชวงศ์มังราย

ที่มา : ทิว วิชัยชัทคะ และคณะ ,กำแพงเมืองเชียงใหม่ (เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์เทศบาลนคร
เชียงใหม่ , 2529), 12 - 15.

ตารางที่ 1 แสดงลำดับเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ที่ปกครองโดยราชวงศ์มังราย

หลังจากสิ้นสมัยพระเจ้าเมกุฏิ บ้านเมืองระส่ำระสาย ขาดความสามัคคี ทำให้เสียเอกราชแก่บุเรงนอง ในปี พ.ศ.2101 เชียงใหม่ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าจนถึง พ.ศ.2317 เป็นเวลาทั้งสิ้น 216 ปี

4.2 ลำดับเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ช่วงที่ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า ซึ่งลำดับของการปกครองโดยเจ้าเมืองพม่านั้นมีอยู่ 16 องค์

1. สวดีนรตรามังชอศรี หรือ มังนราชาช่อ
2. พระซ้อย (ครั้งที่ 1)
3. พระชัยทิพหรือมอญกอยต่อ
4. พระซ้อย (ครั้งที่ 2)
5. เจ้าเมืองน่าน
6. พญาหลวงทิพเนตร
7. พระยาแสนเมือง
8. เจ้าเมืองแพร่
9. อุปราชอึ้งแซะ (กรุงอังวะ) บุตรเจ้าเจกุดธา
10. มังแรนระว่า
11. เทพสิงห์
12. พระเจ้าองค์คำ
13. เจ้าจัน
14. เจ้าซี้หุด
15. โป่งอภัยคามณี
16. โป้วมะยง่วน (โป่งหัวขาว)

หลังจากที่พม่าได้ปกครองเมืองเชียงใหม่มานาน สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทำสงครามขับไล่พม่าได้สำเร็จในปี พ.ศ.2317 ทรงแต่งตั้งให้พระยาเจ้าบ้านเป็นพระยาวชิรปราการ ปกครองเมืองเชียงใหม่ พระยาภาวดีครองเมืองลำปาง

ภายหลังพม่ายกเลิกมาตีเมืองเชียงใหม่อีก พระเจ้าตากสินมหาราชยกทัพมาช่วยตีทัพพม่าแตกไป เมื่อเสร็จศึกแล้ว ทรงเห็นว่าพลเมืองเชียงใหม่ได้ร่อยหรอลงไปมาก ไม่เพียงพอที่จะรักษาเมืองไว้ได้ จึงรับสั่งให้ทิ้งเมืองเชียงใหม่ ดังนั้นในช่วงเวลานี้ เมืองเชียงใหม่จึงร้างไปถึง 20 ปี

เมื่อสิ้นรัชกาลพระเจ้าตากสินมหาราช สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. 2325 ทรงแต่งตั้งให้พระยาภาววิไลเป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่แทนพระยาวชิรธรปราการ ซึ่งถึงแก่กรรมไปในปลายสมัยกรุงธนบุรี

ในรัชกาลสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พม่ายกทัพล้อมเมืองเชียงใหม่ไว้อีก 2 ครั้ง ครั้งแรกในปี พ.ศ.2340 สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าส่งกองทัพมาช่วย พม่าแตกพ่ายกลับไป ครั้งที่ 2 พม่ายกทัพมาล้อมเชียงใหม่ไว้อีกในปี พ.ศ.2345 พระเจ้าภาววิไลป้องกันเมืองเป็นสามารถและกองทัพจากกรุงเทพฯมาช่วยขับไล่พม่าแตกไป สงครามครั้งนี้ พระเจ้าภาววิไลได้รับความชอบมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงพระกรุณาโปรดสถาปนาขึ้นเป็นพระเจ้าเชียงใหม่ชั้นโทสีมาเสมอกับเกียรติยศเจ้านครเวียงจันทน์ มีราชทินนามว่า “พระบรมราชาธิบดีศรีสุริยวงศ์ องค์อินทรงค์ดีสมยามหาชติยราชชาติราไชศวรวิทย์ เจ้าชั้นโทสีมา พระนครเชียงใหม่เป็นใหญ่ในนครลานนา(ล้านนา) 57 หัวเมือง”

4.3 ลำดับเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

1. พระเจ้าภาววิไล จ.ศ.1142 พ.ศ.2323
2. เจ้าธรรมลังกา จ.ศ.1175 พ.ศ.2356 (พระเจ้าช้างเผือก)
3. น้อยคำพัน จ.ศ.1183 พ.ศ.2364
4. พุทธวงศ์ จ.ศ.1187 พ.ศ.2368(กาวรรณทิปราช เจ้าหลวงแผ่นดินเย็น)
5. มหาวงศ์ จ.ศ.1209 พ.ศ.2390 (มโหตรประเทศ)
6. ขนานสุริยวงศ์ จ.ศ.1218 พ.ศ.2399 (กาวีโรรสสุริยวงศ์ เจ้าชีวิตอ้าว)
7. น้อยอินทนนท์ จ.ศ.1233 พ.ศ.2414 (อินทวิชยานนท์)
8. น้อยสุริยะ จ.ศ.1263 พ.ศ.2444 (อินทวโรรสสุริยวงศ์)
9. เจ้าอุปราชแก้ว

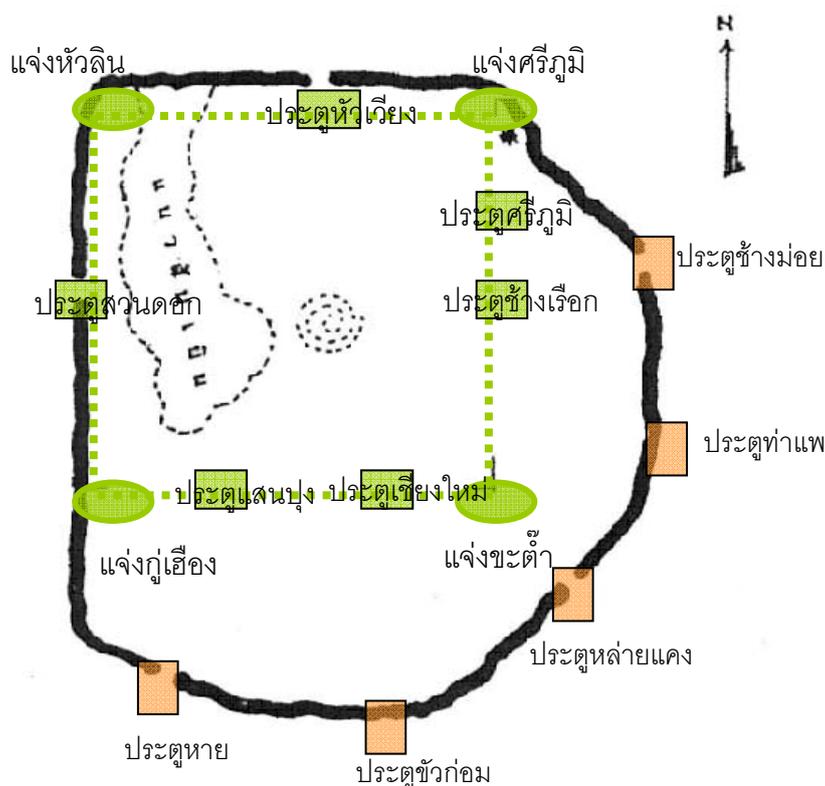
พ.ศ.2452 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแต่งตั้งให้อุปราชแก้ว รั้งตำแหน่งผู้ครองนครจนถึงวันที่ 11 พฤษภาคม 2454 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้สถาปนาให้เจ้าแก้วนรรัฐเป็นเจ้าครองนครเชียงใหม่และถึงแก่พิราลัยในปีพ.ศ.2482 เป็นการสิ้นสุดระบบเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ตั้งแต่สมัยพระเจ้าภาววิไลเป็นต้นมา อยู่ในขอบเขตสีมาของราชอาณาจักรไทย รูปแบบการบริหารประเทศราช คือ รัฐบาลกลางจะไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับกิจการภายใน การปกครอง เศรษฐกิจ ขนบธรรมเนียมประเพณี เจ้าเมืองเชียงใหม่มีอิสระในการบริหารบ้านเมือง มีพันธะในการถือพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา ส่งต้นไม้เงินต้นไม้ทอง เครื่องราชบรรณาการ ส่วยและการเกณฑ์ของ และการเกณฑ์ช่วยราชการสงครามเป็นต้น

ต่อมาภายหลัง รัฐบาลกลางได้ส่งข้าหลวงขึ้นมาแนะนำข้อปฏิบัติราชการให้เป็นการถูกต้อง เพื่อวางรากฐานก่อนการจัดการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลและในที่สุดได้เริ่มการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล ในปี พ.ศ.2442 อันเป็นขั้นตอนการยกเลิกรัฐเมืองประเทศราช และเมื่อมีการเปลี่ยนการปกครองจึงได้ยกเลิกการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล ในปี พ.ศ.2476

5. ช่วงสมัยของการปกครองเมือง ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงเมืองเชียงใหม่

ตำนานต่างๆ ได้กล่าวถึงการบูรณะซ่อมแซมคูเมืองและกำแพงเมืองในสมัยต่างๆ ซึ่งมีผลต่อขนาดและรูปร่างของเมืองเชียงใหม่ตามลำดับดังนี้คือ

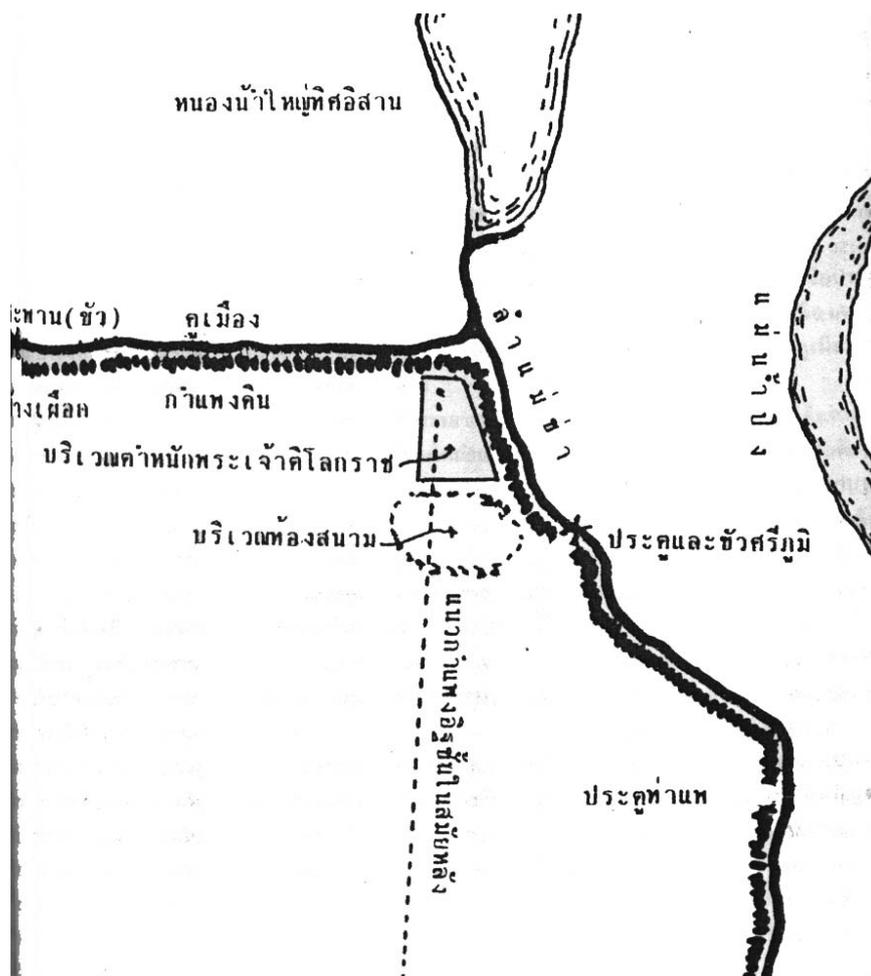
5.1 สมัยพญามังราย ทรงสร้างเมืองเชียงใหม่ โดยการก่อกำแพงด้วยดินล้อมรอบเมืองเริ่มแต่แจ้งหัวรินและริมแม่น้ำท่าทางด้านทิศใต้จนมาบรรจบที่เดิมโดยมีส่วนตรงกลางของเมืองเป็นที่ตั้งตำหนักและวัดสำคัญ โดยจากตำนานที่ปรากฏทำให้ได้ทราบถึง

ภาพที่ 3 แสดงผังเมืองเชียงใหม่สมัยพญามังรายโดยสังเขป

ที่มา : เชียงใหม่จากทิว วิรัชชัทคะ และคณะ , กำแพงเมืองเชียงใหม่ (เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์เทศบาลนครเชียงใหม่ , 2529) , 88.

5.2 สมัยพระเจ้าติโลกราช ได้มีการย้ายพระราชวังไปสร้างนอกกำแพงเมืองทางด้าน ตะวันออกเฉียงเหนือของตัวเมืองเชียงใหม่ ต้องเจาะกำแพงเมืองและสร้างสะพานข้ามคูเมืองเพื่อ ติดต่อกับภายในเมือง ประตูที่เจาะนั้นมีชื่อว่า ประตูศรีภูมิ และสะพานที่สร้างข้ามคูเมืองนั้น มีชื่อ ว่าสะพานศรีภูมิ กระทำการเมื่อ พ.ศ.2008

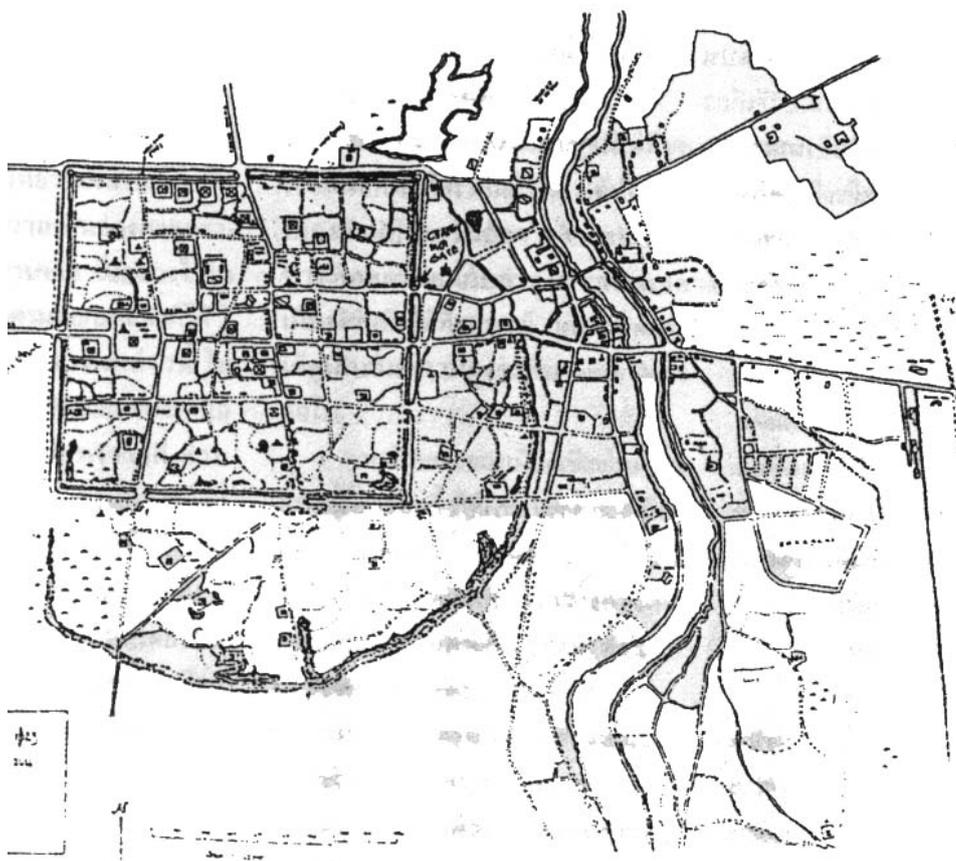

ภาพที่ 4 แสดงตำแหน่งการย้ายตำหนักในยุคของพระเจ้าติโลกราชา

ที่มา : สมโชติ อ๋องสกุล , งานสมโภชเจ็ดเชียงใหม่เจ็ดร้อยปีความเป็นมาและความเคลื่อนไหว (เชียงใหม่ : พงษ์สวัสดิ์การพิมพ์ , 2538) 67.

5.3 สมัยพระเมืองแก้ว ซึ่งเป็นเหลนของพระเจ้าติโลกราช ได้โปรดให้รื้อปราสาทที่ บ้านศรีภูมิ ซึ่งเป็นที่ประทับของพระเจ้าติโลกราชเรื่อยมาจนถึงสมัยพระองค์เอง ไปสร้างเป็นที่อยู่

5.4 สมัยพระเจ้ากาวิละ ได้มีการบูรณะซ่อมแซมกำแพงและคูเมืองทั้งหมด ทั้งชั้นในและชั้นนอก โดยเริ่มจากตัวเมืองชั้นในก่อน ในปีพ.ศ. 2339 ทำการบูรณะซ่อมแซมกำแพงเมืองทั้งสี่ด้าน ป้อมสี่มุมเมือง ประตูเมือง 5 ประตูเมืองให้มีความแข็งแรงมั่นคง และลอกคูเมืองชั้นในให้ลึกและกว้าง นำน้ำเข้าหล่อเลี้ยงคูเมืองในปี พ.ศ.2361 ได้ขุดลอกคูเมืองชั้นนอกตั้งแต่แจ่งกู๋เรื่องไปจนถึงประตูหายยา ระยะทาง 616 วา ต่อมาอีก 2 ปี คือปีพ.ศ.2363 ได้มีการบูรณะกำแพงเมืองชั้นนอกเริ่มตั้งแต่แจ่งศรีภูมิเวียนขวาตามลำดับ แสดงว่าในสมัยพระเจ้ากาวิละ คือเมื่อร้อยกว่าปีที่แล้ว (พ.ศ.2363 ถึง พ.ศ.25 เป็นเวลา 165 ปี) เมืองเชียงใหม่มีกำแพงเมืองบริบูรณ์ทั้งชั้นในและชั้นนอก ปัจจุบันเหลือร่องรอยหรือเหลือเพียงร่องรอยเท่าที่เห็นเห็นกันอยู่

ภาพที่ 6 แสดงตำแหน่งกำแพงเมืองสมัยพระเจ้ากาวิละ

ที่มา : ทิว วิชัยชัทคะ และคณะ ,กำแพงเมืองเชียงใหม่ (เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์เทศบาลนครเชียงใหม่ , 2529), 134.

จากการศึกษาเรื่องยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมืองเชียงใหม่ที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของเมืองเชียงใหม่ด้วยนั้น จะพบว่าเมืองเชียงใหม่มีการเปลี่ยนแปลงเมืองมาตลอด ทั้งการปรับปรุง ซ่อมแซม ทั้งนี้ก็เพื่อเหตุผลของความมั่นคงภายในเมืองเอง และยังเพื่อเสริมสร้างความเป็นเมืองได้อย่างชัดเจนด้วย

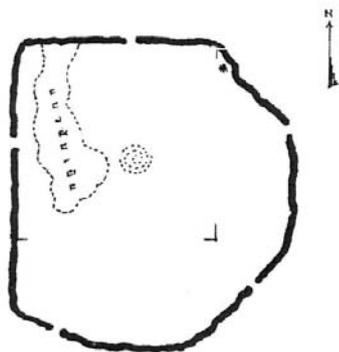
บทที่ 3

คติความเชื่อที่ส่งผลต่อการก่อสร้างเมืองเชียงใหม่

ในการสร้างเมืองเชียงใหม่ นั้น นอกจากการศึกษาชัยภูมิและตำแหน่งที่ตั้งที่ดีแล้ว ยังมี การสร้างเมืองให้สอดคล้องกับคติความเชื่อที่มีมาแต่โบราณ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อเรื่องผีसाง ที่มี มาแต่สมัยกลุ่มชนลัวะ ที่ได้อาศัยอยู่ในบริเวณที่ราบเชิงเขาดอยสุเทพแห่งนี้ ยังมีคติความเชื่ออีก หลายอย่าง ที่ผสมผสานกันก่อสร้างเป็นเมืองเชียงใหม่ขึ้น ซึ่งก็มีหลายคติความเชื่อ และแตกต่างกันไปตามช่วงเวลา ซึ่งมีผลทำให้เมืองเชียงใหม่มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย

1. คติเมืองโบราณเป็นสิ่งมีชีวิต

ในระบบความเชื่อที่ว่า บ้านและเมืองเป็นสิ่งมีชีวิตเหมือนเช่นคนนั้น เป็นความเชื่อที่มี มาแต่โบราณ โดยที่ แนวคิดเมืองโบราณมี “ตัวตน” นี้ ได้กำหนดให้มีลักษณะต่างๆเหมือนดังเช่น คนซึ่งประกอบไปด้วย ส่วนต่างๆดังนี้

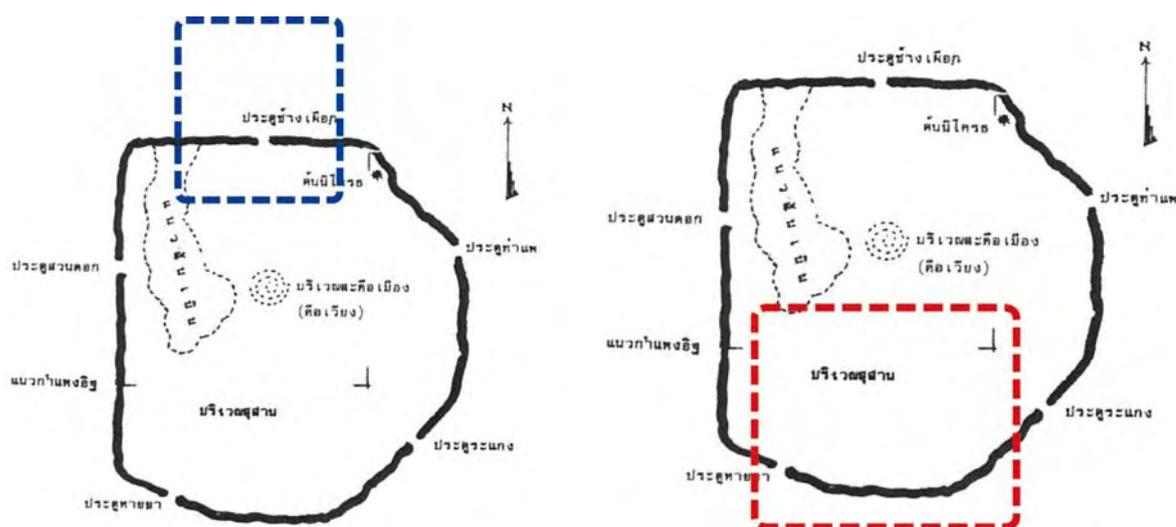

ภาพที่ 7 แสดงรูปผังเมืองเชียงใหม่เปรียบเทียบกับรูปตัวตนของเมืองเชียงใหม่ตามคติโบราณ ที่มา : มูลนิธิกองทุนไทย, เมื่อ “ทักษิณ” ทำผิด “ทักษา” ความ “ขี้ด” จึงบังเกิด [ออนไลน์] , เข้าถึง เมื่อ 16 december 2008. เข้าถึงได้จาก

<http://www.thaingo.org/cgi-bin/content/content2/show.pl?0399>

1.1 **หัวเวียง** ตำแหน่งหัวเวียงเชียงใหม่ขึ้นอยู่กับด้านทิศเหนือ การกำหนดนี้มีที่มาจากลักษณะทางกายภาพด้วย เนื่องจากทิศเหนือเป็นที่เนิน มีความเหมาะสมกับการตั้งถิ่นฐาน จากการศึกษาเมืองโบราณหลายแห่งพบว่า บริเวณหัวเวียงนั้นจะมีชุมชนเดิมตั้งอยู่ก่อนการสถาปนาเมือง เนื่องจากส่วนหัว เป็นส่วนอวัยวะสำคัญ ตามคติทักขศาสตร์เมืองจึงกำหนดให้หัวเมืองเป็น “เศหัวเมือง” คือเป็นอาณาบริเวณที่มาจากอำนาจ หรือความยิ่งใหญ่ ดังนั้น ทั้งบริเวณภายในและภายนอกเวียงเชียงใหม่ ซึ่งอยู่ในตำแหน่งบริเวณทิศเหนือของเมืองล้วนมีแต่สถานที่สำคัญ

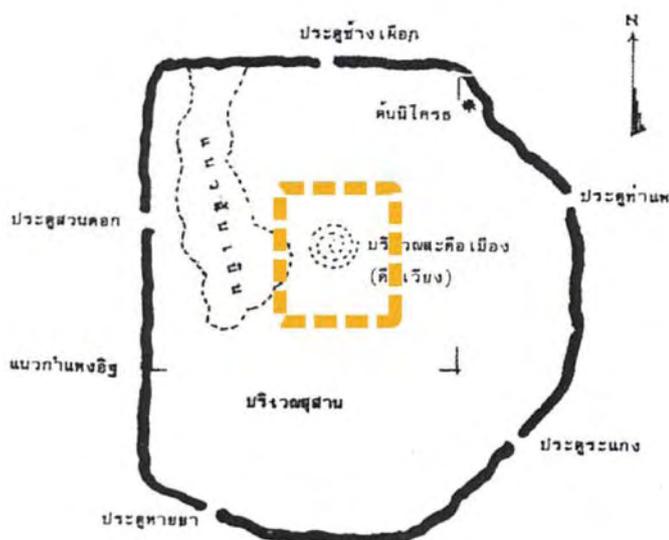
1.2 **ตีนเวียง** คำนี้พบหลักฐานในเอกสารจดหมายเหตุและตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ หมายถึงบริเวณริมเวียง คือแนวยาวตั้งแต่แจ่งหัวลินไปจนถึงแจ่งกู่เฮือง และจากแจ่งกู่เฮืองเลียบมายังแจ่งชะต้ำและแจ่งศรีภูมิ บริเวณตีนเวียงมีลักษณะเป็นส่วนชายขอบไม่สำคัญนัก ดังนั้น วัดและอาคารบ้านเรือนที่อยู่ในตำแหน่งตีนเวียงมักมีขนาดเล็ก

ภาพที่ 8 แสดงบริเวณหัวเมืองและตีนเมืองเชียงใหม่ตามคติโบราณ

1.3 **สายตือเมือง หรือ สะตือเมือง** เป็นตำแหน่งกลางเวียง แรกจะสร้างเมืองให้วางชัยภูมิสำคัญตรงกลางกำหนดให้เป็นสายตือ ความคิดที่จะให้กลางเวียงเป็นสายตือเมืองมีมาตั้งแต่ก่อนสร้างเชียงใหม่แล้ว ยกตัวอย่างจากเมือง เชียงราย ที่ถูกสร้างขึ้นในสร้างขึ้นสมัย พศ.1805 กำหนดให้ดอยตุงเป็นสายตือเมือง แสดงว่ากรณีเชียงใหม่สายตือเมืองเป็นภูเขา ซึ่งเป็นรูปธรรมสัญลักษณ์ แต่ในกรณีเมืองเชียงใหม่เมื่อแรกสร้างไม่ปรากฏหลักฐานแน่นอนว่าใช้

อะไรเป็นรูปธรรมสัญลักษณ์ของสายคือเมือง หลักฐานจากตำนานพื้นบ้านกล่าวถึงขณะขุดคูเมือง ได้ตั้งเครื่องบูชาเทพยดา 3 แห่ง คือ แห่งแรก บูชาหอนอนที่วัดเชียงมั่น แห่งที่สอง คือบูชาไม้เนื้อโรหิเอื่อเมือง แห่งที่สาม บูชากลางเวียงและประตูทั้งห้า แต่ตามที่สันนิษฐานไว้ กลางเมืองน่าจะบูชา อินทขิลเมือง

ภาพที่ 9 แสดงบริเวณสายคือเมืองเชียงใหม่ตามคติโบราณ

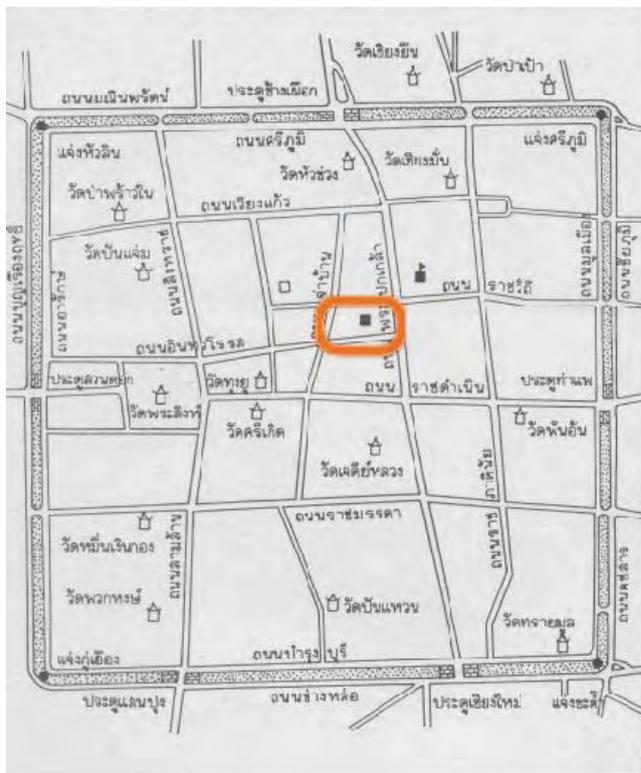
2. คติความเชื่อศูนย์กลางจักรวาลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเมืองเชียงใหม่

แนวความเชื่อเรื่องศูนย์กลางจักรวาลเป็นความเชื่อที่แพร่หลายอยู่ในชนชาติต่างๆ จากที่ศึกษามา สรุปได้ว่า คติศูนย์กลางจักรวาลในเวียงเชียงใหม่ทั้งความเชื่ออินทขิล และความเชื่อพระธาตุเจดีย์ในพระพุทธศาสนา แต่มีการนำมาใช้ต่างช่วงสมัยกัน ซึ่งสามารถแบ่งได้ 2 ช่วงดังนี้

2.1 ช่วงเริ่มสร้างเมืองเชียงใหม่ (สมัยพระยามังราย) ความคิดนี้มีรากฐานมาจากสังคัมเดิมที่นับถือผีบรรพบุรุษ รูปแบบสัญลักษณ์ในคติจักรวาล ในระยะแรกอาจเป็นเสาหินหรือเสาไม้ ซึ่งถือว่าเป็นที่สถิตดวงวิญญาณบรรพบุรุษ ลักษณะของเสาที่ตั้งตรงจากพื้นดินสู่ท้องฟ้าเป็นสัญลักษณ์ที่เชื่อมต่อกันระหว่างโลกมนุษย์กับสวรรค์ ลักษณะความเชื่อต้นๆ ในเมืองเชียงใหม่ มีอินทขิลตั้งอยู่กลางเมืองเชียงใหม่หรือสายคือเมืองเป็นที่สักการะของชาวเชียงใหม่ถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง เพราะอินทขิลมีฐานะเป็นเสื้อเมือง มีอิทธิฤทธิ์ให้ความคุ้มครองให้เมืองรอดพ้นอันตรายจากข้าศึกและศัตรู และเชื่อว่าจะลดบันดาลให้ความอุดมสมบูรณ์จึงมี

ประเพณีบูชาอินทิล “ใส่ขันดอก” ในช่วงต้นฤดูทำนาเป็นประจำทุกปี ความเชื่อนี้มีความสัมพันธ์กับสังคมเกษตรกรรมในยุคแรก

อินทิลจะมีประวัติเก่าแก่ควบคู่กับเมืองเชียงใหม่แต่ไม่ทราบด้วยเหตุใดตำนานพื้นเมืองจึงไม่กล่าวถึงอินทิลเลยตั้งแต่เมื่อสมัยราชวงศ์มังราย แต่กลับมาปรากฏแน่ชัดในสมัยพระเจ้ากาวิละนี่เอง จากการศึกษาพอจะกล่าวได้ว่า กษัตริย์ยุคแรกก็ให้ความยอมรับความเชื่ออินทิลของลัวะอยู่ (สมัยดั้งเดิมบริเวณเชียงใหม่เคยเป็นที่อยู่ของพวกลัวะ) แต่ก็ไม่ได้ให้บทบาทมากนักและเหมือนมีความพยายามบดบังความเชื่อดั้งเดิม โดยการนำความเชื่อพระพุทธศาสนา มาแทรก เช่น การให้ความสำคัญต่อเจดีย์หลวงในฐานะศูนย์กลางของจักรวาลซ้อนทับบทบาทนี้ของเสาอินทิล หรือการแปรเปลี่ยนให้อินทิลมีสภาพเป็นวัดอินทิลคืออินทิลถูกลดความสำคัญลงจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัด

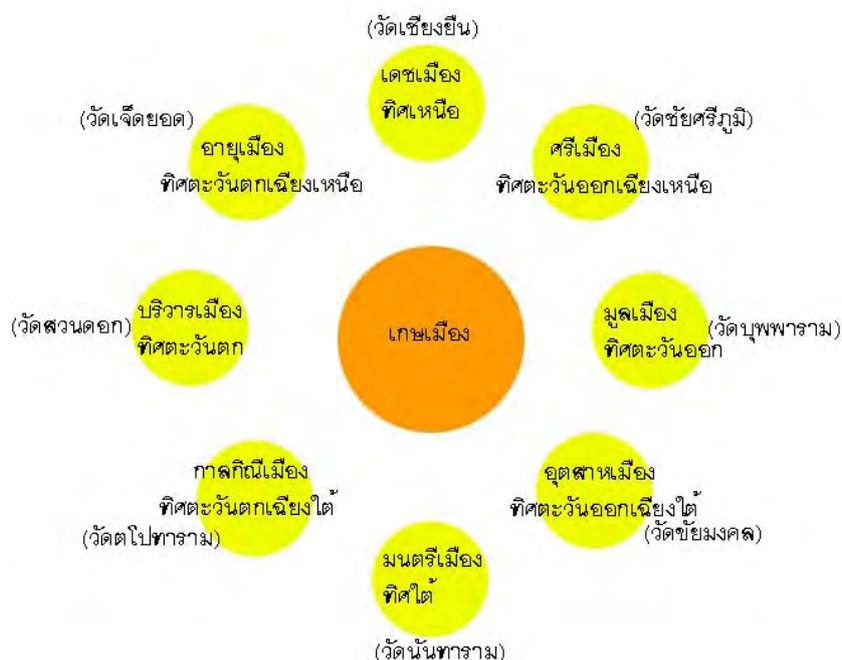
ภาพที่ 10 แสดงตำแหน่งของเสาอินทิลในช่วงเริ่มสร้างเมืองเชียงใหม่ตามคติโบราณ

2.2 ช่วงเปลี่ยนแปลงคติศูนย์กลางจักรวาล หลังจากได้รับอิทธิพล

พระพุทธศาสนา นิกายเถรวาท ความเชื่อศูนย์กลางจักรวาลใช้สัญลักษณ์พระธาตุเจดีย์แทนเขา

ศูนย์กลาง เรียกว่า “เกษเมือง” รวมเป็นเลข 9 ถือเป็นเลขมงคล ตำแหน่งจุดศูนย์กลางเมืองถือเป็นสะดือเมือง ทักษะเมืองนี้ จึงกำหนดให้ เกษเมืองนี้ ตรงกับวัดเจติยหลวง

บริวารเมือง	ทิศตะวันตก	วัดสวนดอก
อายุเมือง	ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ	วัดเจ็ดยอด
เดชเมือง	ทิศเหนือ	วัดเชียงยืน
ศรีเมือง	ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ	วัดชัยศรีภูมิ
มูลเมือง	ทิศตะวันออก	วัดบุพพาราม
อุตสาหกรรมเมือง	ทิศตะวันออกเฉียงใต้	วัดชัยมงคล
มนตรีเมือง	ทิศใต้	วัดนันทาราม
กาลกิณีเมือง	ทิศตะวันตกเฉียงใต้	วัดตโปทาราม

ภาพที่ 12 แสดงการวางทิศทางของทักษะเมืองและวัดต่างๆตามทักษะเมือง

ที่มา : เขียนขึ้นใหม่จาก สมชาติ อ่องสกุล , วัดในทักษะเมือง (เชียงใหม่ : พงษ์สวัสดิ์การพิมพ์ ,2548),43.

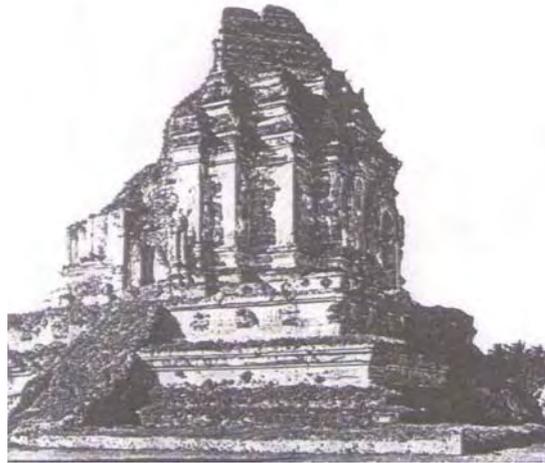
เมื่อวิเคราะห์วัดทั้ง 9 แห่ง(รวมวัดเจดีย์หลวง) พบว่าเป็นคติความเชื่อในระบบจักรวาล โดยมีวัดเจดีย์หลวงทำหน้าที่ศูนย์กลาง ศูนย์รวมจิตใจและธรรมอันสูงส่ง ส่วนวัดอีก 8 แห่ง ทำหน้าที่เป็นบริวาร เปรียบดั่งดวงดาวน้อยใหญ่ตั้งเรียงรอบ ในสมัยโบราณ วัดทั้ง 9 แห่งนี้ ก็มีความผูกพันกันในระบบจักรวาล

คติการสร้างวัดตามทักขณาเมือง ให้ความสำคัญต่อดำแหน่งทิศซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดและชื่อวัด เช่น วัดชัยศรีภูมิ ตั้งอยู่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองเชียงใหม่ จึงสร้างวัดนี้เพื่อเป็นศรีเมืองของเมืองเชียงใหม่ วัดชัยมงคลตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ วัดนี้สร้างเพื่อให้เป็นนามชัยมงคล ชาวเชียงใหม่เชื่อว่าหากต้องการเอาโชคเอาลาภให้ไปที่วัดชัยมงคล ส่วนวัดเชียงยืน ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเมือง สร้างขึ้นเพื่อเป็นเดชของเมือง ในสมัยพระเจ้าเมกุฎิ ทรงทำพิธีสืบชะตาของพระองค์ที่วัดเชียงยืน เพราะเชื่อเชียงยืนจะส่งผลให้อายุยืนยาว และพ้นเคราะห์ อีกทั้งยังเป็นวัดที่มีอนุภาพ เป็น “เดชเมือง” อีกด้วย

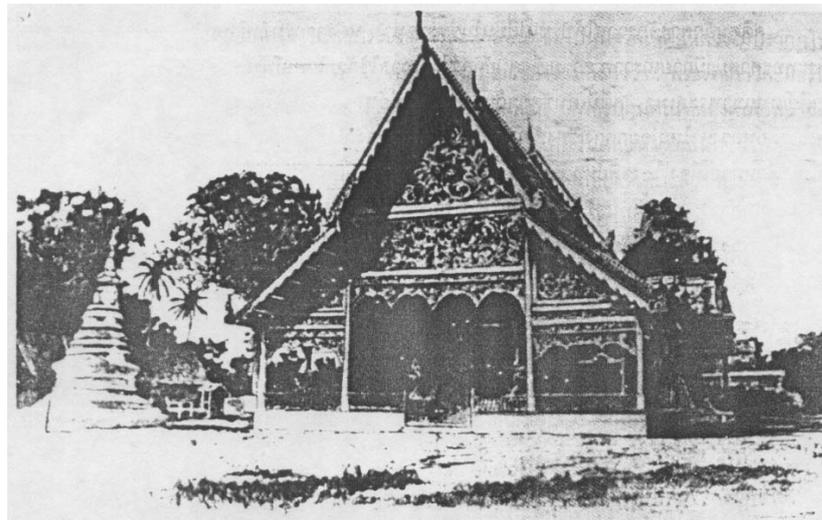
ภาพที่ 13 แสดงรูปวัดเจดีย์หลวงในสมัยก่อนปรับปรุง

ที่มา : บุญเสริม สาตราภัย และ สังคีต จันทนะโพธิ ,อดีตลานนา (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เรืองศิลป์, 2520),88.

ภาพที่ 14 แสดงรูปเจดีย์หลวงในสมัยก่อนปรับปรุง

ที่มา : บุญเสริม สาทรรักษ์ และ สังคีต จันทนะโพธิ ,อดีตลานนา (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เรื่องศิลป์ ,2520) 97.

ภาพที่ 15 แสดงวิหารลายคำภายในวัดเจดีย์หลวง

ที่มา : บุญเสริม สาทรรักษ์ และ สังคีต จันทนะโพธิ ,อดีตลานนา (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เรื่องศิลป์ , 2520) 78.

4. พิธีกรรมต่างๆที่ส่งผลมาจากความเชื่อเรื่องความมีตัวตนของเมือง

ในล้านนาได้มีพิธีสืบชะตาคนเพื่อต่ออายุและสร้างควมมีสิริมงคลแก่ตัวบุคคลอยู่แต่เดิมแล้ว ประกอบกับจากแนวคิดที่ว่าเมืองเป็นสิ่งมีชีวิต มีร่างกายและมีดวงชะตาชีวิตกำหนด เช่นเดียวกับคนนั้น จึงมีพิธีสืบชะตาหมู่บ้าน และสืบชะตาเมืองเพื่อควมมีสิริมงคลด้วย

4.1 พิธีสืบชะตาคน นับเป็นพิธีมงคลที่สำคัญพิธีกรรมหนึ่งที่ชาวล้านนาไทยนิยมทำกันในหลายโอกาส เช่นเนื่องในวันเกิด วันได้รับยศศักดิ์ตำแหน่ง วันขึ้นบ้านใหม่ กฐินใหม่ หรือย้ายไปที่อยู่ใหม่ บางครั้งเจ็บป่วย หมอเมื่อ(หมอดู)ทักว่าชะตาไม่ดี ชะตาขาด ควรจะทำพิธีสะเดาะเคราะห์และสืบชะตาต่ออายุเสีย จะทำให้คลาดแคล้วจากโรคร้ายร้าย และอยู่ด้วยความสวัสดิ์ต่อไป

ภาพที่ 16 แสดงอุปกรณ์ในพิธีกรรมการสืบชะตาคนเชียงใหม่

4.2 พิธีสืบชะตาบ้าน บ้านที่อยู่อาศัยของชาวล้านนานั้น เกิดจากการตั้งชุมชนที่มีอายุเท่านั้นเท่านั้น เช่นตั้งมาเมื่อปีมะแม พศ. 2400 หากนับมาปัจจุบันจะเป็นเวลา 152ปี คืออายุนานนับร้อยปีมาแล้ว แต่ความเชื่อของคนส่วนมากคิดว่าบ้านที่ตั้งมาตามฤกษ์งามยามวันดีวันเสียนั้น มีเวลาที่ราหูมฤตยูเข้ามาทับเบียดเบียน ทำให้ชะตาบ้านขาดลง เป็นเหตุให้ผู้คนที่อาศัยอยู่ในบ้านนั้นประสบความเดือดร้อน เจ็บป่วยกันไปทั้งบ้าน ในกรณีที่มีคนตายติดๆกันในบ้านเกินกว่า 3 คนขึ้นไปในเวลาไล่เลี่ยไปนั้น ชาวบ้านถือว่าอุบาทตกลงสู่บ้าน (ชืดบ้านชืดเรือน) ชาวบ้านใน

ละแวกนั้นร่วมกันทำพิธีขจัดปัดเป่าเรียกว่า สืบชะตาบ้าน อีกประการหนึ่งเมื่อวันสงกรานต์ล่วงไป ระยะเวลาปากปีปากเดือนปากวัน ได้แก่วันที่ 16,17,18 เมษายน ชาวบ้านจะกำหนดเอาวันใดวัน หนึ่งสืบชะตาบ้านเพื่อให้เกิดความสวัสดิแก่ผู้คนที่อาศัยภายในบ้านของตน

ภาพที่ 17 แสดงในพิธีกรรมการสืบชะตาบ้านในเชียงใหม่

4.3 พิธีสืบชะตาเมือง การทำพิธีสืบชะตาเมืองของเชียงใหม่ นั้น มีมาแต่ยาวนานแล้ว โดยถือเหตุที่เชื่อว่าเมืองที่ตั้งขึ้นมีดวงชะตาหรือที่เรียกว่า ดวงชะตาเมือง บางครั้ง ดวงพระเคราะห์ ทั้งหลายตัวที่เป็นปาปะเข้ามาทับดวงเมือง ทำให้เมืองนั้นชะตาตก ชะตาไม่ดีและชะตาขาด เมื่อเป็นเช่นนั้น ชาวเมืองที่อาศัยอยู่ในเมืองนั้นจะได้รับความเดือดร้อน เป็นทุกข์ด้วยโรคภัยไข้เจ็บ และได้รับเคราะห์กรรมต่างๆ เมื่อเป็นดังนี้ ผู้ใหญ่ในบ้านเมืองจะร่วมกันทำพิธีสืบชะตาเมืองขึ้นสืบอายุเมืองไม่ให้ขาดลง ซึ่งก็จะทำให้บ้านเมืองประสบความเจริญรุ่งเรือง อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ ัตถุอาหาร ด้วยความเชื่อที่ว่า เทพดาเบื้องบนจะช่วยอำนวยให้สุขสมปรารถนา เมื่อทำพิธีกรรมให้ถูกต้องตามหลักทฤษฎีไสยเวทดา

เมื่อสร้างเมืองจึงมีการกำหนดวันเวลา “มหาฤกษ์” เพื่อเป็นดวงชะตาเมือง ดวงเมือง เชียงใหม่มีศิลาจารึกวัดเชียงมั่นเป็นหลักฐานสำคัญ มีเลขดวงเมืองและมีข้อความในศิลาจารึกว่า “ศักราช 658 ปีรวายสัน เดือนวิสาขะ ออก 8 ค่ำ วัน 5 ไทยเมิงหล้า ยามแตรรุ่งแล้วสองลูกนาที่ ปลายสองบาทนวลคณา เสวยนวงศัพทหัสในเมินยราศี” ตามความเชื่อความเจริญและความเสื่อมของเมืองขึ้นอยู่กับดวงชะตา บางครั้งเมืองมีชะตาไม่ดี มีเคราะห์ ทำให้ชาวเมืองที่อาศัยอยู่ เดือดร้อนไปด้วย จึงมีพิธีสืบชะตาเมือง เพื่อให้เมืองพ้นเคราะห์และมีชีวิตยืนยาว

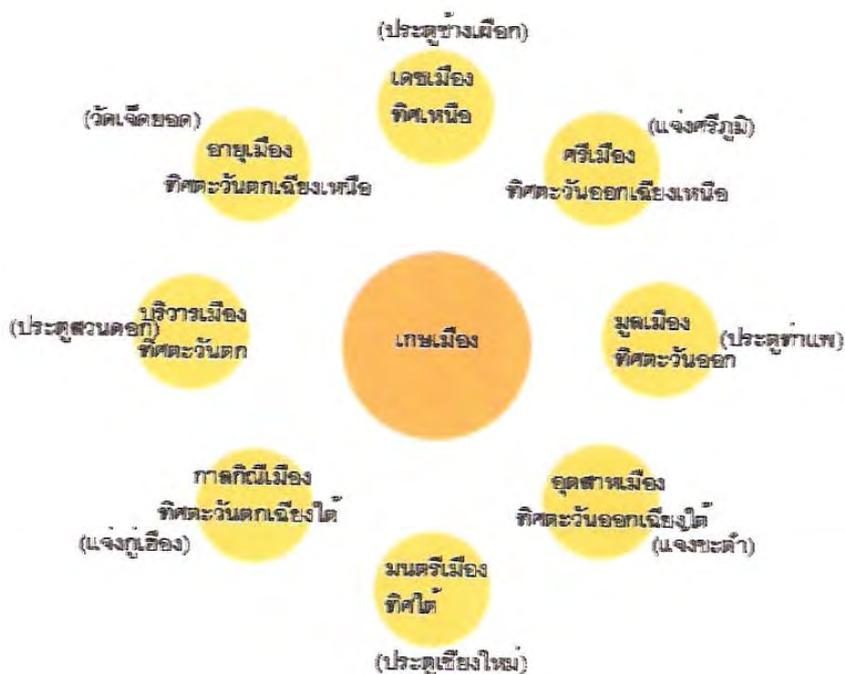

ภาพที่ 18 แสดงพิธีกรรมการสืบชะตาเมืองเชียงใหม่

พิธีสืบชะตาเมืองตามมหาคัมภีร์มหาทักษา ประกอบด้วยการบูชาอารักษ์ปกป้องรักษา สถานที่สำคัญของเมืองคือ ประตูเมืองและแจ่ง ที่ตั้งอยู่ตามทิศหลักที่ 4 และทิศเฉียงทั้ง 4 ดังนี้

บริวารเมือง	ทิศตะวันตก	ประตูสวนดอก
อายุเมือง	ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ	แจ่งหัวลิน
เดชเมือง	ทิศเหนือ	ประตูหัวเวียง(ข้างเผือก)
ศรีเมือง	ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ	แจ่งศรีภูมิ
มูลเมือง	ทิศตะวันออก	ประตูข้างเรือก(ท่าแพ)
อุตสาหกรรมเมือง	ทิศตะวันออกเฉียงใต้	แจ่งขะต๋า
มนตรีเมือง	ทิศใต้	ประตูเชียงใหม่
กาลกนิเมือง	ทิศตะวันตกเฉียงใต้	แจ่งกู่เฮือง

ประตูและแจ่งดังกล่าว ช่วยป้องกันข้าศึกจึงสภาพนาสิ่งมงคลเอาไว้ เท่าที่ปรากฏร่องรอยสืบมา มีจารึกเลขยันต์ไว้ที่เสาประตูท่าแพ และที่แจ่งหัวลินมีจารึกซึ่งเขียนเลขยันต์และคาถาไว้ตามประตูและแจ่ง มีเทวดารักษาทุกแห่ง ในอดีตการทำลายบ้านเมืองทำให้เกิดความเสื่อมจะนำสิ่งอุปมงคลมาไว้ตามประตูเมือง (ดังเช่นสมัยพระเจ้าติโลกราช ข้าศึกได้นำสิ่งล้างอาถรรพ์บรรจุไผ่ฝิ่งที่ประตูเมืองและกลางเวียง) ตามทักษาเมืองตำแหน่งทิศทั้ง 8 มาบรรจบกันเป็นเกษเมืองคือตำแหน่งกลางเวียง หรือสะดือเมือง ในพิธีบูชาเมืองถือว่ากลางเวียงนี้เป็นศูนย์กลางพิธี ซึ่งสมัยหลังนี้ใช้บริเวณหน้าอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ ในอดีตพิธีกรรมนี้มีฐานจากชุมชนที่อยู่ใกล้ตามจุดต่างๆ ทั้ง 9 แห่งร่วมใจกันประกอบพิธีกรรม

ภาพที่ 19 แสดงตำแหน่งทักษาเมืองและประตูเมือง แจ่งภายในเชียงใหม่
ที่มา : เขียนขึ้นใหม่จาก สมชาติ อ่องสกุล , วัดในทักษาเมือง (เชียงใหม่ : พงษ์สวัสดิ์การพิมพ์
,2548),38.

5. ซีดเมือง สิ่งไม่พึงกระทำในเมืองเชียงใหม่

นอกจากการมีพิธีสืบชะตาเมือง เพื่อให้เมืองมีความอุดมสมบูรณ์และให้ชาวเมืองมีความร่มเย็นเป็นสุขแล้ว ยังมีข้อห้ามมิให้ปฏิบัติต่อเมือง ซึ่งเรียกว่า “ซีดเมือง” อีกด้วย

คำว่า “ซีด” ตรงกับคำของลาวว่า “ขวง” คือสิ่งที่เป็นอัปมงคล สิ่งไม่ดี เป็นเสียดจัญไรสิ่งชั่วร้ายนำความทุกข์มาให้ ชาวไทยปักซีได้ว่า สิ่งต้องห้าม คือไม่ควรทำ อีสานเรียกว่าชะล่า คือสิ่งไม่ควรทำ หากทำจะถูกซีดหรือขวง ซึ่งจะเป็นทางไปสู่ความพินาศฉิบหาย ซีดที่เวียงเชียงใหม่ตามหลักฐานแต่โบราณมานั้นมีอยู่ 7 ประการ

1. ถมสมุทร ได้แก่การถมบ่อน้ำเก่า ซึ่งทำทำให้ 1สระโบกขรณี ใครไม่ได้สร้างได้ทำไว้มีมาตามธรรมชาติ หากถมเสียก็ดี ซุดเป็นร่อง ซุดเป็นเหมืองเสียให้แห้งแล้วทำเป็นไร่เป็นนาสร้างบ้าน สร้างเมือง สร้างเวียง อย่างนี้เรียกว่า ถมสมุทรแด

2. ย้ายแม่รู่ทวาร คือหนทางหลวงที่มีมาแต่ดั้งเดิมเสียแล้วพลอยมาปิดบั้นเสียแล้วทำประตูใหม่ ประตูบ้าน ประตูเวียง ประตูโรง และประตูวัดวาอารามเหล่านี้ เรียกแม่รู่ทวารแล
3. รานศรีนั้น ได้แก่การตัดฟันโค่นไม้ที่สิ่งสถิตของเสื่อบ้าน เสื่อเมอง ต้นไม้ดงอาร์กซ์ ไม้ที่คนหยุดพักอาศัยร่มเงา ไม้ห่มตลาด ไม้มิ่งเมือง ต้นที่เป็นศรีเมือง ไม้ศรีมหาโพธิ์ จริงๆ เหล่านี้เรียก รานศรี
4. ม้างตือก คือว่าม้าง ค้อน และคิม 3 ประการนี้ไม่ดี
5. รานคาไม้่นั้นเสียหมดแล้ว เอางขึ้นแขวน ชื่อว่า ปกกระโดง คันธง ไม่ดีแล
6. เก่าถมใหม่ นั้น คือว่า ควักบ้าน ร้วบ้าน ร้วคุ่มและเวียง ทำประตูใหม่ปิดประตูเก่า ทำทางใหม่ปิดทางเก่า เหล่านี้ชื่อว่าเก่าถมใหม่ ไม่ดีแล
7. ดั่งคันทังคิม นั้น หากชำรุดไปแล้ว ควรสร้างแปลง ทั้ง ค้อน คิมอย่างเก่าอีกแล อย่าทำเรื่องใหม่อีกไม่ดี สิ่งทีกล่าวมานี้ไม่ดีแล

ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่าในสมัยพระเจ้าติโลกราชได้กระทำการที่ได้เรียกว่าเป็นการขีดเมืองคือ

1. การถมสมุทร เมื่อวิเคราะห์แล้วน่าจะหมายถึงการถมบ่อน้ำ ซึ่งสมัยโบราณถือว่าเป็นสาธารณูปโภค คือเป็นสมบัติของส่วนรวมชาวบ้านชาวเมือง จะได้อาศัยบ่อน้ำนั้นดื่ม กิน และอาบ สัตว์และคนต้องอาศัย หากใครถืออำนาจบาตรใหญ่ไปถม ย่อมทำให้ชุมชนนั้นเดือดร้อนยิ่งนัก
2. ขุดกระแสนั้นคือ ขุดน้ำลัดเสียจากแคว นั้นแล
3. ย้ายแม่รู่ทวาร หรือแม่รู่ทวาร คือการย้ายหนทางเดิน ซึ่งเป็นทางสาธารณะคนสัญจรไปมา หรือการปิดกั้นทางเดินตามอำเภอใจคน ไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของคนอื่น หากทำดังนี้ถือว่าการทำร้ายทำลายแก่ส่วนรวมอย่างยิ่ง เรียกว่าเดือดร้อนทั้งคนทั้งสัตว์ หรือทั้งผีทั้งคน เพราะว่าการขีดกั้นทางสัญจรนั้นไม่เหมาะสมด้วยประการทั้งปวง โบราณจารย์จึงห้ามไว้ในมูละขีดว่าเป็นสิ่งไม่ดี ใครทำจะพบกับความหายนะทั้งหมด
4. ตัดรานไม้ศรีมหาโพธิ์ หมายถึงการตัดฟัน บั่นโค่นต้นไม้ใหญ่ประจำบ้าน ประจำเมือง ซึ่งถือว่าเป็นเสนียดอย่างยิ่ง

ในสมัยพระเจ้าติโลกราชได้มีการเปลี่ยนตำแหน่งคูเมือง และแนวกำแพงเมืองเพื่อสร้างเป็นตำหนัก โรงม้า และท้องสนามหลวงไว้ แทนที่แนวกำแพงเมืองและคูเมืองเดิม อีกทั้งยังมีการคัดโค่นต้นนิโรธ ซึ่งถือว่าเป็นไม้เสื่อเมือง โดยคำแนะนำของไฉ่ศีกผู้หนึ่ง ซึ่งเชื่อกัน

ว่าการกระทำครั้งนี้ทำให้เมืองเชียงใหม่มีกาลกิติขึ้น จนต้องมีการรื้อพระตำหนักนี้ภายหลัง และนำไปถวายวัด

การสร้างเมืองเชียงใหม่นั้น ได้กล่าวถึงการทำขี้ตมในเมืองในหลายๆครั้งของเมือง โดยส่วนใหญ่เป็นการกระทำจากอุบายของฝั่งตรงข้าม ที่หวังจะให้มีโอกาสพิชิตดินแดนเชียงใหม่แห่งนี้ แล้วจึงสามารถยึดครองได้ง่าย ซึ่งการศึกษาทั้งเรื่องคติความเชื่อเรื่องความมีตัวตนของเมืองเชียงใหม่ต่างๆนี้ ล้วนแต่ส่งเสริมไปในทิศทางเดียวกันว่า การก่อร่างสร้างเมืองเชียงใหม่้น นอกจากการเลือกทำเล อันเป็นชัยภูมิที่ดีแล้ว ยังต้องใช้หลักคติความเชื่อต่างๆ ประกอบกันให้เกิดส่วนต่างๆขึ้นองค์ประกอบของเมืองอย่างสมบูรณ์ดังที่เราเห็นในปัจจุบัน

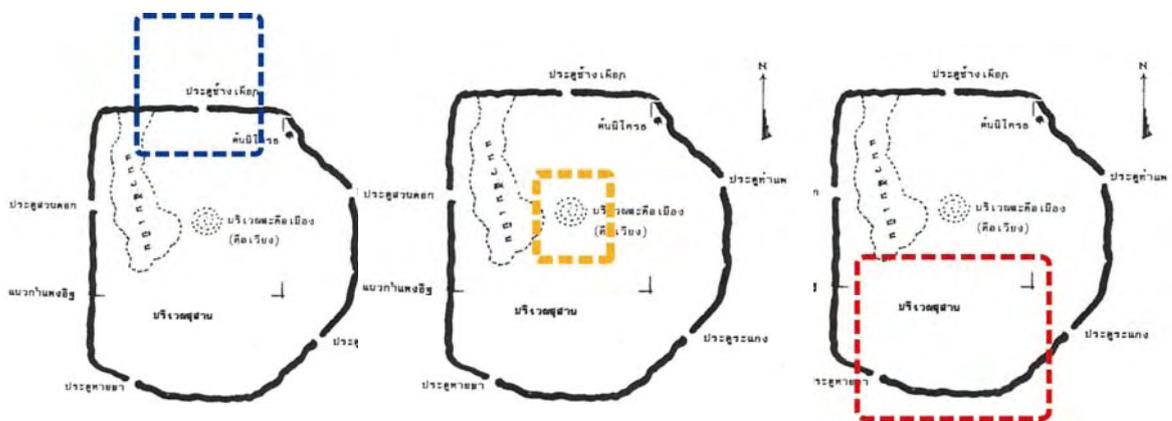
บทที่ 4

การใช้พื้นที่เมืองเชียงใหม่ตามคติความเชื่อจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

จากคติความเชื่อต่างๆในสมัยโบราณก่อให้เกิดการใช้พื้นที่ในส่วนต่างๆของเมือง ให้เป็นไปตามหลักความเชื่อนั้นๆ ซึ่งมีผลทำให้ลักษณะการแบ่งการใช้พื้นที่ของเชียงใหม่เป็นไปอย่างมีระบบระเบียบแบบแผน สอดคล้องทั้งด้านความเชื่อ และพิธีกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อความยั่งยืนของเมือง

1. พื้นที่ใช้สอยของเมืองในอดีตที่เป็นผลมาจากความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสรีระของเมือง

จากความเชื่อที่ศึกษามาน่าว่า เมืองเชียงใหม่มีความเชื่อเรื่องเมืองมีตัวตน มีร่างกายนั้น จึงทำได้กำหนดให้มีลักษณะต่างๆเหมือนดังเช่นคนดังนี้ ส่วนหัวเวียง ส่วนตีนเวียง ส่วนใจเมืองนั้น

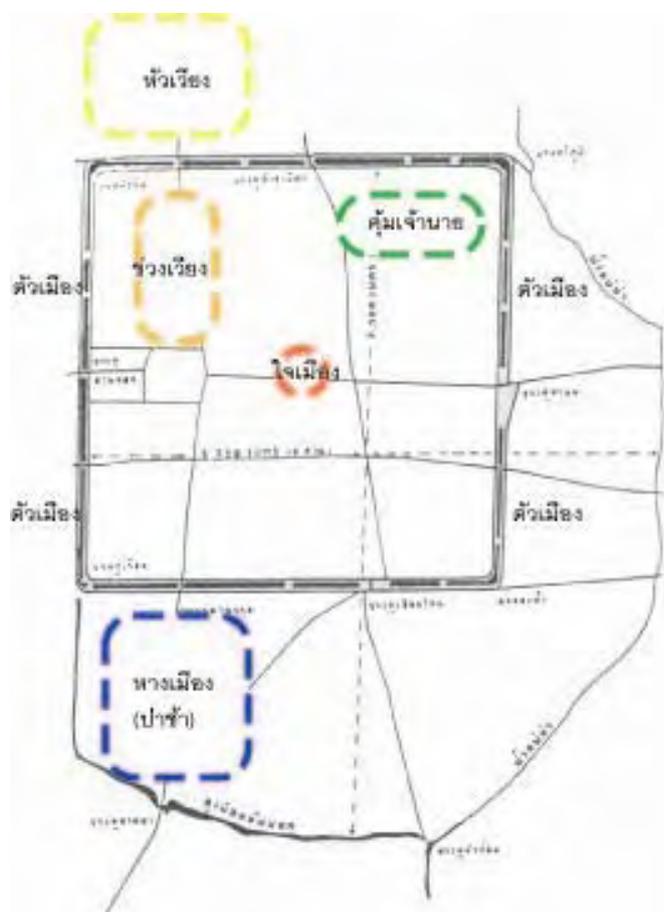

ภาพที่ 20 แสดงการใช้พื้นที่เมืองตามความเชื่อเรื่องสรีระของเมืองเชียงใหม่

หัวเวียงเป็นด้านที่มีความเหมาะสมกับศรีเมือง เป็นตำแหน่งที่เหมาะสมกับพระมหากษัตริย์ ดังนั้น ทางด้านหัวเวียงก็จะเป็นพื้นที่ของเจ้าขุนนาง และพระมหากษัตริย์ เช่น ช่วงหลวง และคุ้มเจ้านายต่างๆส่วนใหญ่มักจะตั้งอยู่ทางด้านนี้

ส่วนใจกลางเวียงเป็นสะดือเมือง เป็นที่ตั้งเสาอินทขิล เมื่อมีการสร้างเมืองจะต้องฝังเสาหลักเมืองให้เป็นที่มั่นเสียก่อน นอกจากนี้ยังได้ประดิษฐานกู่พญามังราย ณ บริเวณกลางเวียงตั้งในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่อีกด้วย ในปัจจุบันไม่พบร่องรอยของกู่ แต่ได้มีผู้สร้าง"หอ"เป็นเรือนไม้ข้างต้นศรีขนาดใหญ่ไว้เป็นที่สักการะ

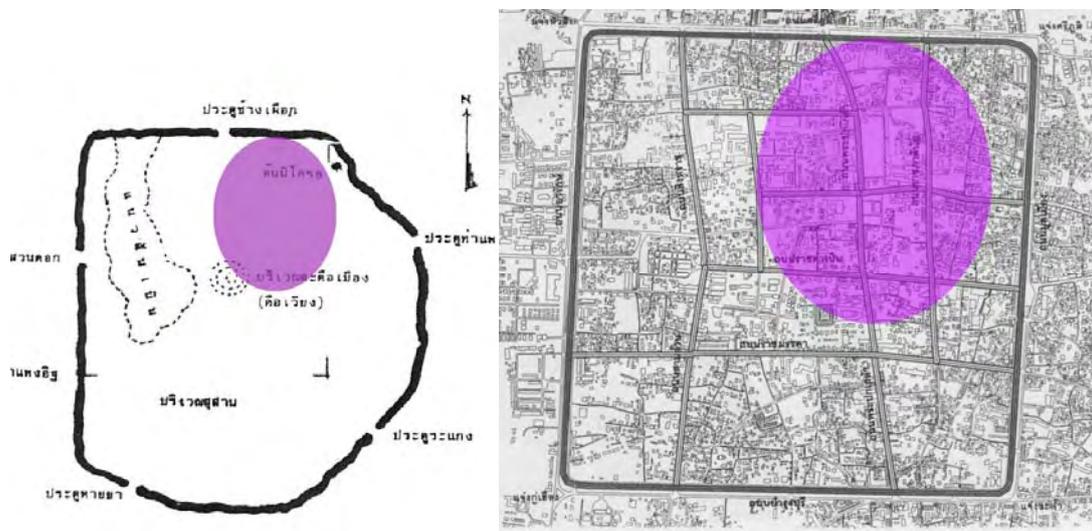
ดินเวียงจะเป็นแนวยาว ตั้งแต่แจ่งหัวลินถึงแจ่งกู่เฮือง และจากแจ่งกู่เฮืองเฉียงมาถึงแจ่งชะต้ำและแจ่งศรีภูมิ บริเวณนี้เป็นส่วนชายขอบไม่ชัดเจน วัดและบ้านเรือนมักจะมีขนาดเล็ก ซึ่งเมื่อนำลักษณะการใช้งานมากำหนดขอบเขตบนแผนที่ในปัจจุบันก็สามารถจะได้ตำแหน่งทั้งหัวเวียง สะดือเวียงและดินเวียงดังนี้

ภาพที่ 21 แสดงบริเวณที่ตั้งสระของเมืองเชียงใหม่ตามความเชื่อโบราณ
ที่มา : เขียนใหม่จาก ทิว วิชัยชัทคะ และคณะ ,กำแพงเมืองเชียงใหม่ (เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์
เทศบาลนครเชียงใหม่ , 2529),113.

จากการศึกษาเรื่องของความมีตัวตนของเมืองมาจนถึงการจัดวางพื้นที่ใช้สอยให้เป็นไปตามหลักความเชื่อดังกล่าวนั้น เมืองศึกษามาจนถึงรายละเอียดที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ นั้น พบว่า การใช้พื้นที่ภายในกำแพงเมืองเชียงใหม่ นั้น ได้มีการแบ่งไปตามชนชั้นของเมืองซึ่งมีอยู่ 3 กลุ่ม ได้แก่ พื้นที่ที่อยู่อาศัยของพระมหากษัตริย์และการปกครอง พื้นที่ทางความเชื่อและศาสนา และพื้นที่อยู่อาศัยของช่างและขุนนาง ดังนี้

1.1 พื้นที่ของพระมหากษัตริย์และการปกครอง เขตพระราชวังกษัตริย์“เวียงแก้ว” อยู่กลางเวียงค่อนไปด้านทิศเหนือ ถือเป็นทิศมงคลต่างๆ คือ อายุเมือง เดชเมือง และศรีเมือง ในบริเวณนี้คือ “ลอมคาสวนขวัญ” มีความชอบธรรม เพราะปรากฏนิมิตแก๊งเผือก 2 ตัว แม่ลูกชนะหมา และยังอ้างว่าเป็นที่อยู่ของท้าวพญาลัวะมาก่อน ในสมัยพระยามังรายกษัตริย์ประทับหอคำ ในบริเวณเวียงแก้ว พระราชวังหรือเวียงแก้วคือวัด สุทธาวาส สมัยราชวงศ์เจ้าเจ็ดตนในช่วงต้นก็ประทับที่นี่ แต่สมัยเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์ คุ่มหลวงขยายมาด้านศาลากลางเก่า (หอวัฒนธรรม) ส่วนคุ่มนายอื่นๆครอบคลุมพื้นที่บริเวณเวียงทั้งหมด

ภาพที่ 22 แสดงการเปรียบเทียบของพื้นที่ของพระมหากษัตริย์ระหว่างในอดีตและปัจจุบัน

1.2 พื้นที่ทางความเชื่อและศาสนา จากความเชื่อที่ว่าเมืองโบราณมีร่างกายได้ กำหนดให้หัวเวียงอยู่ทางทิศเหนือ ดังนั้นภายในเวียงเชียงใหม่นับตั้งแต่กลางเวียงค่อนไปทางเหนือ จึงถูกกำหนดใช้พื้นที่เป็นที่ตั้งของสถานที่สำคัญ สิ่งมงคลของบ้านเมือง เช่น หอคำที่เวียงแก้ว

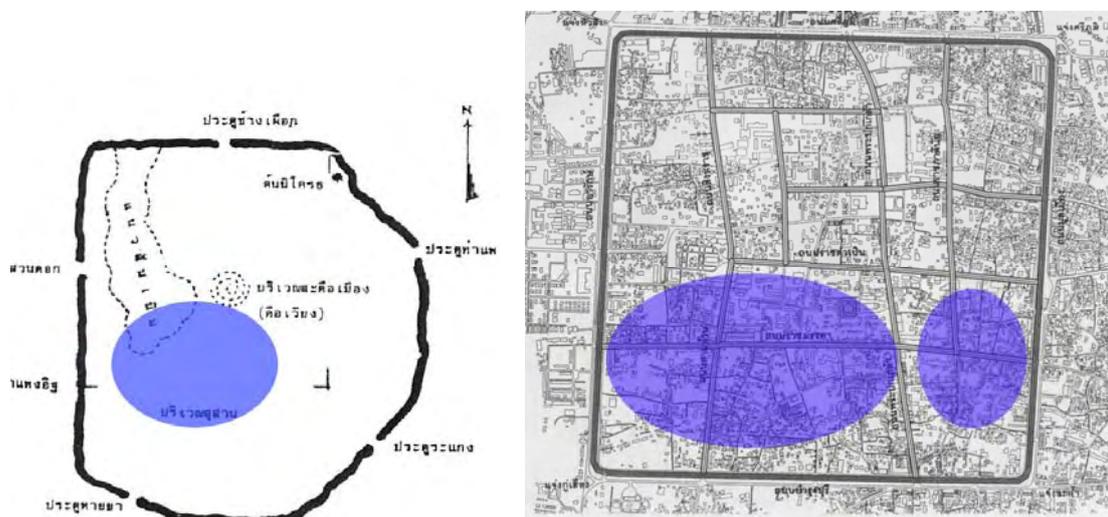
คุ้มเจ้านายบุตรหลาน วัดเชียงมั่น วัดเจ็ดยอดหลวง เส้าอินทขีล เพราะถือว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ กำแพงชั้นนอกรูปตัวแอลนั้นมีความสำคัญน้อยกว่า นอกจากนั้นวัดภายในกำแพงชั้นนอกจะเป็นวัดไม่สำคัญ ในด้านผู้คนที่อยู่อาศัยจะเป็นคนเมืองและปะปนด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น จีน มอญ พม่า ฮ่อ

ภาพที่ 23 แสดงการเปรียบเทียบของพื้นที่ทางความเชื่อและศาสนาระหว่างในอดีตและปัจจุบัน

1.3 พื้นที่ของช่างและขุนนาง ผังเมืองเชียงใหม่กำหนดให้พื้นที่ด้านใต้ของเวียงเป็นพื้นที่ด้อยกว่าตอนเหนือและกลางเวียง ด้วยลักษณะทางกายภาพพื้นที่ด้านแจ้งหัวลินมีระดับสูงกว่าพื้นที่ด้านตะวันออก (แจ้งศรีภูมิ) และด้านใต้ (แจ้งชะต้ำ) โดยทั่วไปด้านใต้เป็นที่ลาดต่ำ น้ำในคูเมืองและน้ำในเวียงจะไหลลงด้านใต้จึงเป็นพื้นที่ลุ่ม สังเกตพื้นที่ในเวียงด้านใต้มีหนองน้ำหลายแห่ง เช่นหนองบวกหาด(สวนสาธารณะ) หนองหญ้าแพรง(สถานีดับเพลิงเชียงใหม่) หนองจลิน (หนองเจ็ดลิน) และบริเวณแจ้งชะต้ำด้านใน มีสภาพเป็นหนองน้ำ ต่อมา หนองน้ำแห่งนี้ค่อยๆ ตื้นเขิน ภายหลังสร้างวัดชื่อวัดทรายมูล(พม่า)และวัดทรายมูล(เมือง) ตามความเชื่อทักขานเมือง กำหนดให้แจ้งชะต้ำเป็นอุตสาหกรรมเมือง ประตูเชียงใหม่เป็นมนตรีเมือง เป็นที่อยู่ของเหล่าเสนาอำมาตย์ ประตูแสนปungและแจ้งกุเอื้องอยู่ในทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองเป็นกาลกิติเมืองคือใช้เป็นประตูทางออกของศพ โดยให้ศพออกประตูแสนปungและประตูหายยา รวมทั้งความไม่เต็มงามจะนำมาไว้ในด้านนี้

จากความด้อยของพื้นที่ด้านใต้ ทำให้บริเวณแห่งนี้เป็นที่อยู่ของขุนนางและช่างฝีมือ จึงพบชื่อวัดที่ตั้งอยู่ด้านใต้เป็นชื่อประเภทช่างต่างๆ เช่น วัดช่างลาน วัดช่างแต้ม บางวัดที่ขุนนางสร้างโดยใส่ชื่อของตนพร้อมยศเป็นพื้นหรือหมื่น เช่น วัดพันแหวน วัดหมื่นตุม

ภาพที่ 24 แสดงการเปรียบเทียบของพื้นที่ของช่างและขุนนางระหว่างในอดีตและปัจจุบัน

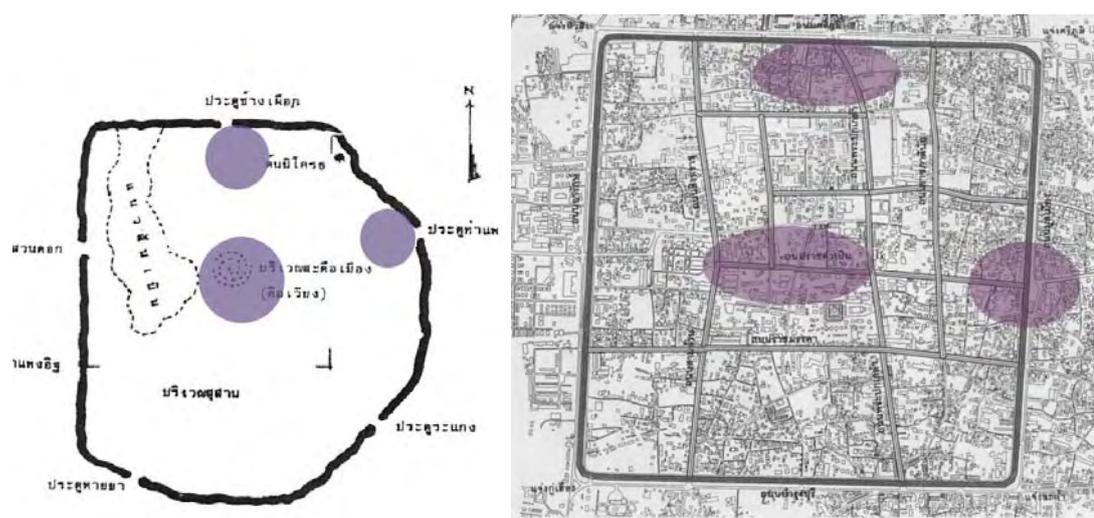
นอกจากพื้นที่เพื่อการอยู่อาศัยของชนชั้นต่างๆภายในเมืองเชียงใหม่แล้วนั้น ยังคงมีพื้นที่ที่เป็นองค์ประกอบของเมือง เพื่อเพิ่มและสร้างความสัมพันธ์ของคนในเมืองให้มีความสัมพันธ์ และเพื่อความเจริญเติบโตของเมืองอีกด้วย และที่สำคัญจะเป็นพื้นที่ที่ช่วยยึดให้เมืองมีความเป็นเอกภาพและเพื่อสร้างให้เมืองมีแกนเมืองที่เป็นหลักในการขยายเมืองในอนาคตอีกด้วย

2. พื้นที่เพื่อกิจกรรมต่างๆของเมือง

นอกจากพื้นที่พื้นที่ในส่วนนั้นจะเป็นพื้นที่เพื่อกิจกรรมต่างๆของเมือง ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ในส่วนเพื่อศาสนา เพื่อการค้าขาย และกิจกรรมต่างๆที่พึ่งจะเกิดขึ้นในเมืองได้

2.1 พื้นที่ใช้สอยภายในกำแพงเมืองที่เป็นพื้นที่เพื่อการค้าขาย กาดเชียงใหม่หรือกาดกลางเวียง คือพื้นที่ตั้งแต่สองข้างถนนหน้าวัดพระสิงห์เรื่อยมาจนถึงสี่แยกกลางเวียงและต่อขึ้นไปทางเหนือ รวมทั้งที่ปัจจุบันเป็นกู่พญามังราย ซึ่งอยู่หลังอาคารพาณิชย์ เพราะตำนานกล่าวถึงพญามังรายเสด็จมาที่กาดและสิ้นพระชนม์ที่นั่น พญาไชยสงครามได้ทำพิธีส่งสารและก่อกู่ ณ จุดที่สิ้นพระชนม์

การเตรียมพื้นที่ภาคเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมเมือง เพื่อเป็นศูนย์กลางการค้าของเมือง ภาคในเมืองเชียงใหม่(ก่อนปลายรัชกาลที่5) มี 3 แห่ง คือ ภาคหัวเวียง อยู่ประตูช้างเผือก ด้านนอกเวียง ภาคช้างเรือก อยู่ประตูช้างเรือกด้านนอกเวียง (แถวถนนช้างม้อยเก่า) และภาคกลางเวียง ซึ่งเป็นภาคใหญ่ประจำเมือง ศูนย์กลางการค้าจากเดิมอยู่กลางเวียงนี้ได้ย้ายไปด้านริมแม่น้ำปิงนับแต่สมัยรัชกาลที่6เป็นต้นมา โดยสร้างตลาดวโรรส(ภาคหลวง)และตลาดต้นลำไย

ภาพที่ 25 แสดงเปรียบเทียบของพื้นที่บริเวณของพื้นที่ค้าขายของเมืองในอดีตและปัจจุบัน

2.2 พื้นที่ใช้สอยภายในกำแพงเมืองที่เป็นพื้นที่เปิดโล่ง ช่วงต่างๆ ในอดีต

ลักษณะของเมืองเชียงใหม่จะประกอบไปด้วยพื้นที่สาธารณะของเมืองหรือที่เรียกว่า ช่วง ช่วงที่เกี่ยวข้องกับการเมืองที่สำคัญ คือ ช่วงกลางเวียง และ ช่วงสิงห์(ตั้งอยู่ด้านนอกเวียงทางด้านทิศเหนือ) และช่วงที่เกี่ยวข้องกับสังคมวัฒนธรรมมากมาย เช่น ช่วงแก้ว (ลานวิหาร) ช่วงเรียน (โรงเรียน) ช่วงลูกคุย (สนามมวย)และช่วงเมรุ (บริเวณเผาศพ) และช่วงหลวง

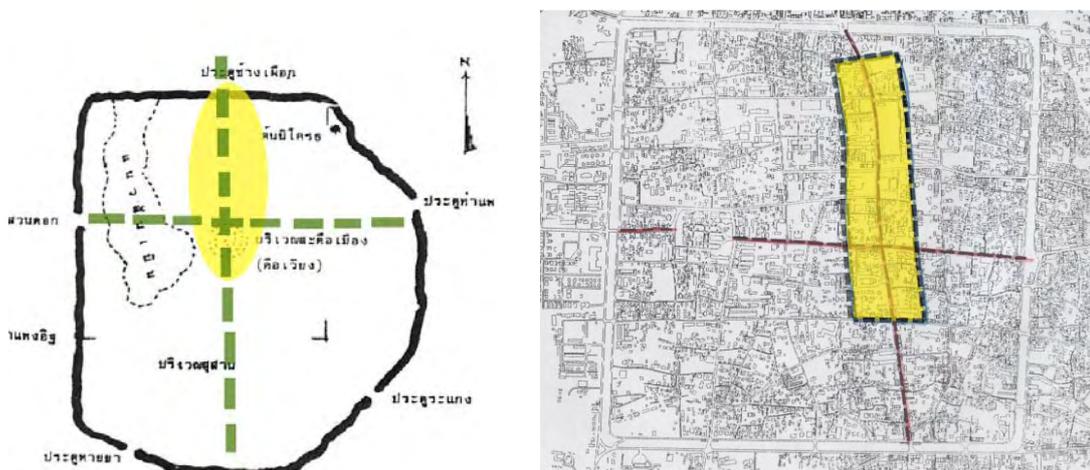
ช่วงหลวงหรือช่วงกลางเวียง ในอดีตเป็นบริเวณเปิดโล่งหรือสนามหลวงกลางเมือง คล้ายสนามหลวงของกรุงเทพฯ หรือทุ่งพระเมรุของกรุงศรีอยุธยา สันนิษฐานว่าใช้เป็นที่พักผ่อนของทหารก่อนออกสงคราม หรือเป็นที่ชุมนุมของประชาชนเมื่อบ้านเมืองมีพิธีการงานต่างๆเช่น สงกรานต์ งานรื่นเริง ทั้งอาจใช้เป็นพื้นที่ถวายพระเพลิงพระบรมศพของกษัตริย์

ภาพที่ 26 แสดงตำแหน่งของช่องและที่ว่างสำคัญต่างๆเปรียบเทียบจากในอดีตและปัจจุบัน

2.3 พื้นที่ใช้สอยภายในกำแพงเมืองที่เป็นแนวแกนและช่องหลวง ผังเมือง

เชียงใหม่กำหนดให้ช่องหลวงมีสภาพเป็นลานเอนกประสงค์ใช้ประกอบกิจกรรมต่างๆของเมือง เมื่อมีพิธีกรรมสำคัญ เช่น พิธีราชาภิเษกของพญาแก้ว และทำราชาภิเษกพญาเกศเชษฐาราชที่ช่องหลวง อีกทั้งในยามสงครามก็มีการสันนิษฐานว่า ช่องหลวงจะใช้เป็นที่ประชุมทัพ แต่ในยามปกติแล้ว ช่องหลวงนี้ จะใช้เป็นกาด หรือตลาดเชียงใหม่

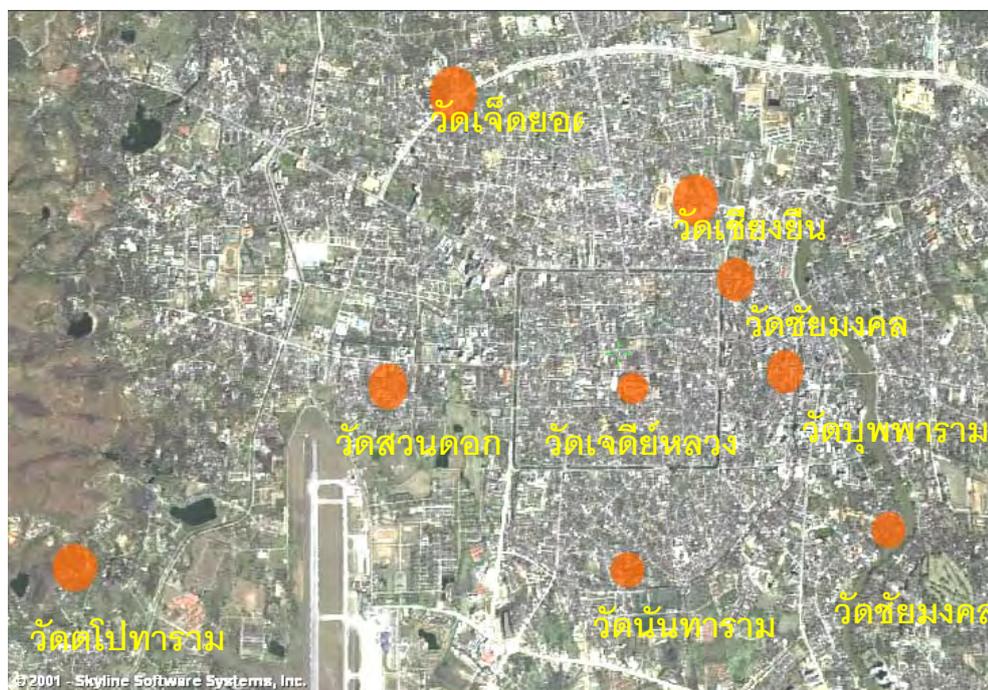

ภาพที่ 27 แสดงแนวแกนสำคัญของเมืองเชียงใหม่เปรียบเทียบจากในอดีตและปัจจุบัน

3. พื้นที่ใช้สอยของเมืองที่เป็นผลมาจากความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับทักชาเมือง

พื้นที่ส่วนนี้เป็นส่วนที่เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในเมืองเชียงใหม่ ซึ่งเป็นการตั้งตามหลักทักชาเมืองเพื่อให้เมืองมีความมั่งมีตามหลักการตั้งเมืองโบราณ ซึ่งทักชาเมืองส่งผลให้เกิดวัดภายในเมืองเชียงใหม่ขึ้น ซึ่งทักชาเมืองเชียงใหม่ที่เกี่ยวข้องกับวัดในเมืองเชียงใหม่วัดตามทักชาเมืองทั้ง 8 แห่งที่สร้างตามทักชาเมืองคือ

บริวารเมือง	ทิศตะวันตก	วัดสวนดอก
อายุเมือง	ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ	วัดเจ็ดยอด
เดชเมือง	ทิศเหนือ	วัดเชียงยืน
ศรีเมือง	ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ	วัดชัยศรีภูมิ
มูลเมือง	ทิศตะวันออก	วัดบุพพาราม
อุตสาหกรรมเมือง	ทิศตะวันออกเฉียงใต้	วัดชัยมงคล
มนตรีเมือง	ทิศใต้	วัดนันทาราม
กาลกิติเมือง	ทิศตะวันตกเฉียงใต้	วัดตโปทาราม

ภาพที่ 28 วัดในเมืองเชียงใหม่ตามหลักทักชาเมือง

ที่มา : เขียนขึ้นใหม่จาก สมโชติ อ๋องสกุล , วัดในทักชาเมือง (เชียงใหม่ : พงษ์สวัสดิ์การพิมพ์ ,2548),38.

ภาพที่ 29 แสดงเจดีย์ของวัดต่างๆที่ตั้งอยู่ตามทักษาเมือง

จากการศึกษาเรื่องการใช้พื้นที่ของเมืองเชียงใหม่ในอดีตนั้น จะพบว่าการใช้งานของพื้นที่นั้นจะเป็นไปตามลักษณะของคติความเชื่อเป็นหลัก ทั้งเรื่องความมีตัวตนของเมือง เรื่องทักษาเมืองและเรื่องขี้ดเมือง ซึ่งมีผลทำให้เมืองเชียงใหม่มีสถานที่และที่ว่างเพื่อกิจกรรมที่สอดคล้องกับชีวิตและความเป็นอยู่ของเมือง ซึ่งส่งผลมาถึงการใช้งานของพื้นที่ในปัจจุบัน ทั้งนี้ผู้ทำการศึกษาจะทำการค้นคว้าข้อมูลต่อไป

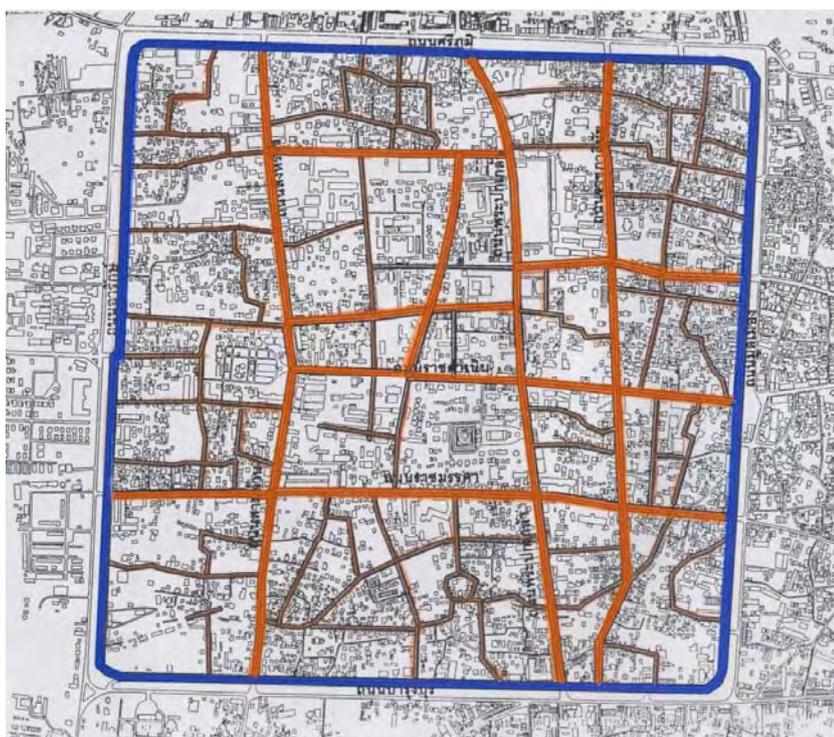
4. การใช้พื้นที่ภายในกำแพงเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบัน

ถึงแม้จะมีการวางผังเมืองเพื่อตอบสนองการใช้งานในอนาคตแล้ว แต่ในด้านการใช้งานที่เกิดขึ้นจริง ก็ยังมีพื้นที่ที่ยังมีความหมายใหม่ๆภายในเมืองด้วย ซึ่งทางผู้ศึกษาได้ทำการสำรวจการใช้พื้นที่จริงๆที่เกิดขึ้นในกรอบกำแพงเมืองเชียงใหม่

4.1 พื้นที่แนวคูเมืองและถนนสายหลัก ถนนรอบคูเมืองทั้ง 4 ด้านได้แก่ ถนนศรีภูมิ ถนนมูลเมือง ถนนบำรุงบุรี ถนนอารักษ์เป็นถนนหลักที่เชื่อมระหว่างพื้นที่เมืองเก่ากับพื้นที่รอบนอก เป็นถนนกว้างขนาด 3 เส้นทางจราจร เติรรถทางเดียว มีทางเท้ากว้างกว่าถนนเส้นอื่น อาคารที่อยู่ริมถนนเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นอาคารสูง 2-4 ชั้น สร้างขึ้นใหม่เพื่อประกอบธุรกิจ

ถนนสายหลัก เป็นเส้นทางสัญจรที่เชื่อมระหว่างพื้นที่ต่างๆภายในคูเมืองโดยเชื่อมจากแต่ละประตูเมืองโยงเข้าหากันจะได้ลักษณะถนนเกือบจะเป็นตาตาราง ได้แก่ถนนราชดำเนิน ถนนพระปกเกล้า ถนนสิงหราช ถนนสามล้าน ถนนราชมรรคา และถนนราชภาคินัย ถนนสายหลักนี้มีลักษณะเป็นเส้นตรง ขนาดความกว้างประมาณ 2 เส้นทางเดินรถ ทั้ง2ด้าน อาคารซึ่งอยู่ริมถนนสายหลักเหล่านี้ มีความสำคัญทั้งในด้านประวัติศาสตร์ การปกครอง การท่องเที่ยวและการค้า

ถนนสายรองเชื่อมพื้นที่ย่อยๆภายในบล็อกเข้าหากัน ทางสัญจรประเภทนี้มีขนาดเล็ก กว้างประมาณ1-2 เส้นทางจราจร ส่วนใหญ่เดินเท้าและทางเดินรถจะใช้ร่วมกันลักษณะทางสัญจรนี้มักจะคดเคี้ยวไม่เป็นเส้นตรง อาคารริมถนนสายรองส่วนใหญ่เป็นบ้านพักอาศัยขนาดเล็ก สูงไม่เกิน2ชั้น มีรูปแบบ สีส้นและวัสดุก่อสร้างคล้ายคลึงกัน

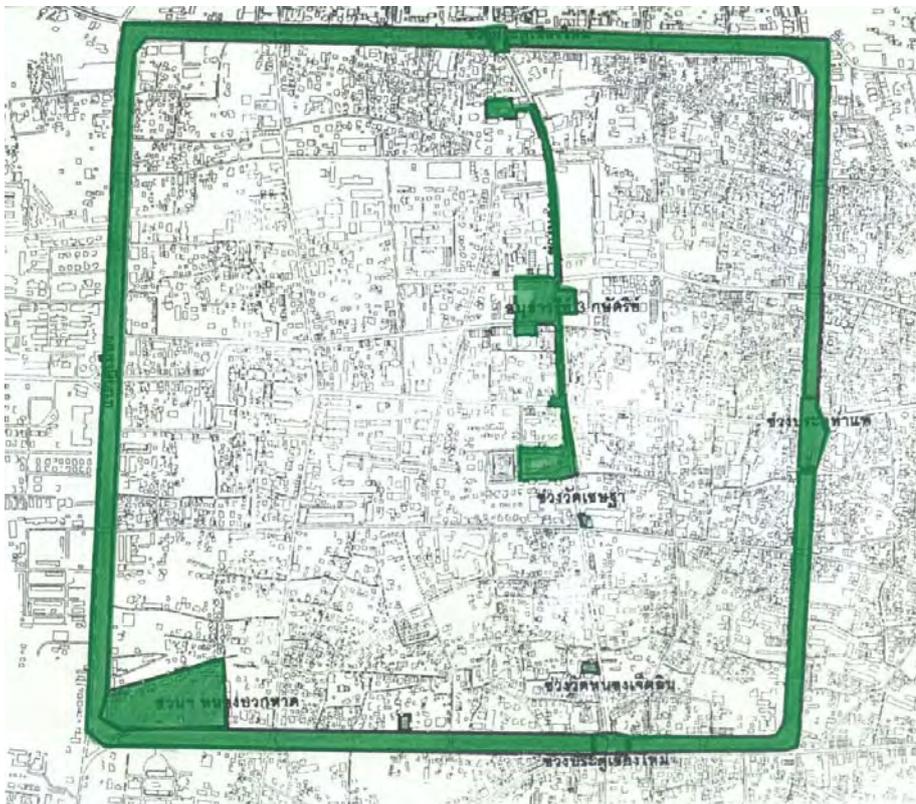

- ถนนรอบคูเมือง
- ถนนสายหลัก
- ถนนสายรอง

ภาพที่ 30 แสดงเส้นทางสัญจรรอบคูเมืองและเส้นทางหลัก-รองภายในเมืองเชียงใหม่

4.2 พื้นที่เปิดโล่งภายในเมืองเชียงใหม่ จากการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่และการเจริญเติบโตของเมืองเชียงใหม่ นั้น สามารถแบ่งพื้นที่เปิดโล่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ

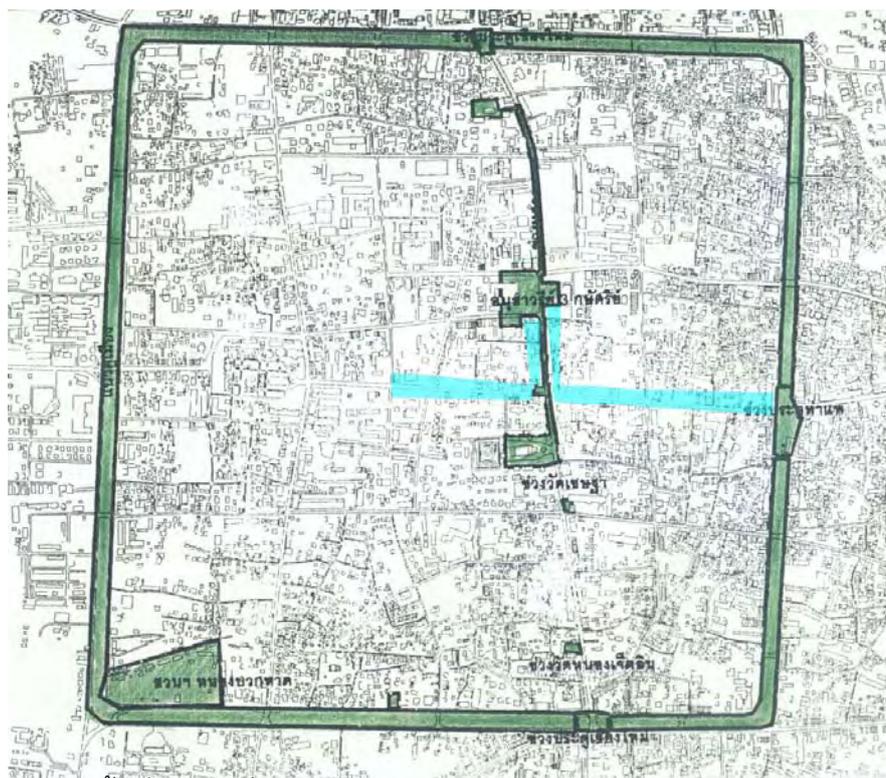
4.2.1 พื้นที่เปิดโล่งแบบถาวร คือช่วงหลวง และช่วงสำคัญทางศาสนาต่างๆ ซึ่งปกติก็มีการใช้งานเป็นประจำ ไม่ว่าจะเพื่อทางศาสนา และเพื่อกิจกรรมต่างๆภายในเมือง และยังมีพื้นที่โล่งสาธารณะที่เหลือใช้งานในปัจจุบันนั้น คือบริเวณสวนสาธารณะหนองบวกหาด ซึ่งใช้เป็นที่พักผ่อนสำหรับเมือง และยังมีลายบริเวณหน้าอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ อีกทั้งยังมีที่ว่างข้างคูเมือง ที่สามารถใช้เป็นที่ตั้งกิจกรรมต่างๆได้ตามสมควร

ภาพที่ 31 แสดงพื้นที่เปิดโล่งถาวรและช่วงต่างๆภายในเมืองเชียงใหม่

4.2.2 พื้นที่เปิดโล่งแบบชั่วคราว เนื่องจากในปัจจุบันมีการส่งเสริมเอกลักษณ์ของเมืองเชียงใหม่ และส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนั้น เทศบาลนครเชียงใหม่จึงได้ให้มีการจัดกิจกรรม "ถนนคนเดิน" เพื่อให้เป็นที่พักผ่อนสุดสัปดาห์ของชาวเชียงใหม่และเป็นการเปิดตลาดค้าขายตอนกลางคืนเพื่อค้าขายสินค้าพื้นเมือง และมีการละเล่นในอดีต

เพื่อเป็นการสร้างภาพลักษณ์อันเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ซึ่งถนนคนเดินนี้ ได้จัด
 ทุกวันอาทิตย์ ซึ่งมีพื้นที่ตั้งแต่หลังช่วงประตูท่าแพมาจนถึงช่วงหน้าวัดพระสิง และบริเวณช่วง
 หน้าวัดเจ็ดยอดหลวง มาจนถึงช่วงอนุสาวรีย์สามกษัตริย์

■ พื้นที่เปิดโล่งชั่วคราว

ภาพที่ 32 แสดงพื้นที่เปิดโล่งถาวรและที่ว่างชั่วคราวภายในเมืองเชียงใหม่

ภาพที่ 33 แสดงการใช้งานบนพื้นที่เปิดโล่งชั่วคราวในปัจจุบัน บริเวณถนนราชดำเนิน

บทที่ 5

การศึกษาสภาพของช่วงหลวงอดีตและปัจจุบัน

ในขั้นตอนการศึกษานี้ จะทำการศึกษาการใช้งานของช่วงหลวงในปัจจุบัน ที่ยังมีร่องรอยการใช้งานมาต่อเนื่อง ทั้งทางด้านกายภาพ การใช้สอย และคติชน เพื่อนำไปใช้ในการออกแบบต่อไป

ความหมายของช่วงตามพจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง หน้า 139 “ช่วง” หมายถึงบริเวณ ลาน ที่โล่ง หรือที่ประชุม ช่วงสนามหลวงหรือค้ำสนามหลวงหมายถึงที่ประชุม เสนาบดี จึงเห็นได้ชัดว่าคำว่า “ช่วง” มีนัยทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของล้านนาที่น่าสนใจยิ่ง (สมโชติอ่องสกุล : ช่วงในนครเชียงใหม่อดีตและอนาคต : 73)

ตำแหน่งที่ตั้งของช่วงในเมืองเชียงใหม่ นั้น เกิดขึ้นตามคติความเชื่อ และลักษณะการใช้งานของชุมชนเอง ก่อเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งเราสามารถ อธิบายช่วงที่สัมพันธ์กับเชียงใหม่ได้ดังนี้

1. รูปแบบและบทบาทช่วงในเมืองเชียงใหม่

ลักษณะของช่วงสามารถแบ่งได้ตามรูปแบบและบทบาทของช่วงในเมืองเชียงใหม่ สามารถ แบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ คือ

ช่วงระดับสาธารณะ (public) ได้แก่ ช่วงหลวง ช่วงบ้าน ช่วงวัด สุสาน

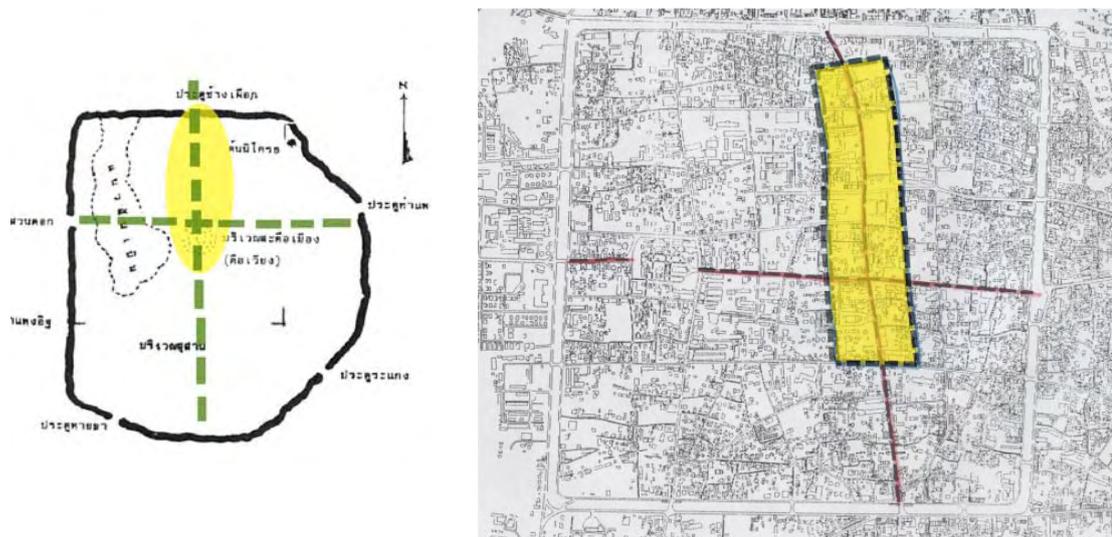
ช่วงระดับกึ่งสาธารณะ (semi public) ได้แก่ ช่วงสิงห์ ช่วงเมรุ

ช่วงระดับส่วนตัว (Private) ได้แก่ ช่วงวัง ช่วงเรือน

ช่วงหลวงตั้งอยู่ใจกลางเมืองคือ สะดือเมืองในยุคแรกเริ่มสร้างเมืองกับพระเจดีย์หลวงที่กำหนดให้เป็นสัญลักษณ์ของเขาวังพระเมรุ ในสมัยต่อมาซึ่งพื้นที่ช่วงหลวงทำหน้าที่รองรับกิจกรรมงานเมือง เป็นส่วนนอกนอกระงศ์ที่รองรับชาวเมืองจำนวนมากกลุ่มที่มีบทบาทในการใช้ช่วงหลวงมากที่สุดได้แก่กษัตริย์และขุนนางข้าราชการที่มีส่วนกำหนดบทบาทความเป็นไปของกิจกรรมงานเมือง ซึ่งช่วงหลวงเป็นโครงสร้างหลักของเมืองร่วมกับ โครงข่ายระบบถนน แนวกำแพงเมืองและคูเมือง ลำน้ำต่าง ๆ หนองน้ำใหญ่ซึ่งแต่ละส่วนพื้นที่จะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ทำให้มองเห็น

ถึงภูมิปัญญาของคนในอดีต ที่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติได้อย่างกลมกลืน

ช่วงหลวงสันนิษฐานว่าเป็นพื้นที่เอนกประสงค์ของเมืองที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจและคติความเชื่อซึ่งประเด็นของคติความเชื่อดั้งเดิมดูเป็นเหตุเป็นผล ที่มีอิทธิพลต่อช่วงหลวงมีน้ำหนักมากที่สุดโดยหลักฐานจากคติแบบแผนในการสร้างเมือง มีการสร้างจุดศูนย์กลางเมืองเพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวเมืองที่เกี่ยวข้องกับระบบศึกษาเมืองและตำแหน่ง สะดือเมือง ช่วงหลวงเป็นองค์ประกอบของมีสัญลักษณ์แห่งความศักดิ์สิทธิ์อันได้แก่สะดือเมืองเป็น องค์ประกอบหลักที่ชาวเมืองใช้ประกอบพิธีกรรม บวงสรวงบูชาเพื่อความสงบสุขและความอุดม สมบูรณ์ของบ้านเมืองในยุคเริ่มแรกของการสร้างเมือง ซึ่งจากหลักฐานที่พบในพื้นที่บริเวณศาลา กลางเก่า พบองค์เจดีย์แปดเหลี่ยมวัดสะดือเมืองยังพบซากสิ่งก่อสร้างของฐานชุกชีวิหาร ตอดันยาง ใหญ่ บ่อน้ำ ยังหาข้อยุติไม่ได้ว่าตำแหน่งที่เป็นสะดือเมืองของเมืองเชียงใหม่ยุคแรกเริ่มสร้างเมืองมี ลักษณะรูปแบบอย่างไร ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการนับถือผีบรรพบุรุษ ที่ผสมผสานกับคติฮินดูที่ได้รับ อิทธิพลจากเขมรและในช่วงสมัยใดที่มีการรับเอาพุทธศาสนาเข้ามาผสมทับแทนสัญลักษณ์เดิม ของสะดือเมือง

ภาพที่ 34 แสดงตำแหน่งช่วงหลวงในอดีตและปัจจุบัน

2. สภาพของช่วงหลวงในสมัยโบราณ

จากการศึกษาข้อมูลการสร้างเมืองเชียงใหม่และคติในการสร้างเมืองต่างๆ ทำให้พบว่า บริเวณช่วงหลวงซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญของเมืองเชียงใหม่ นั้น เป็นสถานที่ที่ครอบคลุมชนชั้นที่หมดที่อยู่ในเมืองเชียงใหม่ ดังนั้นในสมัยโบราณนั้น พื้นที่ช่วงหลวงนี้น่าจะเป็นพื้นที่ที่มีความศักดิ์สิทธิ์และมีความหมายต่อผู้คนในเมืองอย่างยิ่ง เมื่อทางผู้ศึกษาถึงกิจกรรมต่างๆ ที่ถูกใช้งานอยู่บนพื้นที่ช่วงหลวงนี้ มีตั้งแต่ พิธีราชาภิเษกของพญาแก้ว และพระราชภิเษกพญาเกศเชษฐราช อีกทั้งในยามสงครามก็ใช้เป็นที่พักทัพ แต่ในยามปกติแล้ว ช่วงหลวงนี้ จะใช้เป็นภาคหรือตลาดเชียงใหม่

อีกทั้งยังเป็นที่ตั้งของสถานที่สำคัญได้แก่พระราชวัง และสวดเมือง ที่เป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของชาวเมืองที่ต่อมากลี่ย้ายมาสู่องค์พระเจดีย์หลวง เป็นพื้นที่อนุสรณ์ของทุกกลุ่มชนชั้น ได้แก่ กษัตริย์และเชื้อพระวงศ์ ขุนนางข้าราชการ พระสงฆ์ ไพร่เมือง ทาส พ่อค้าวานิช ฯลฯ โดยรอบช่วงหลวงเป็นเขตตั้งถิ่นฐานของขุนนางและข้าราชการ ตลอดจนเป็นที่ตั้งของวัด นอกเขตกำแพงเมืองออกไปเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่เป็นหน่วยผลิตและแรงงานส่งพืชผลทางการเกษตรหล่อเลี้ยงเมือง โดยมีพื้นที่ทุ่งนาโอบล้อมเมืองอีกชั้นหนึ่งเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จสิ้นลงทางราชสำนักจะมีการจัดเก็บภาษีในรูปแบบต่างๆ พร้อมทั้งขนผลผลิตเข้ามาสู่เมืองสามารถสรุปได้ว่า ช่วงหลวงเป็นพื้นที่รองรับต่อประโยชน์ใช้สอยทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมคติความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษและทางพุทธศาสนา กับกิจกรรมการดำรงวิถีชีวิตของชาวเมืองทั่วไป สามารถแบ่งกลุ่มผู้ใช้ดังนี้

2.1 สถาบันกษัตริย์และชนชั้นปกครอง มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานพระราชพิธีของราชสำนักการเมืองการปกครอง ที่เกี่ยวกับการว่าราชการงานเมืองและประชุมกำลังไพร่พลก่อนออกศึกสงครามและการเป็นแหล่งพักสินค้าของกษัตริย์

2.2 พระภิกษุสงฆ์ งานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องสถาบันกษัตริย์ และกลุ่มชาวเมืองทั่วไปทั้งงานมงคลและอัปมงคล ทั้งในงานพิธีกรรมอาจเชื่อมโยงไปถึงการทำบุญสืบชะตาเมืองที่ตำแหน่งศูนย์รวมจิตใจและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวเมือง

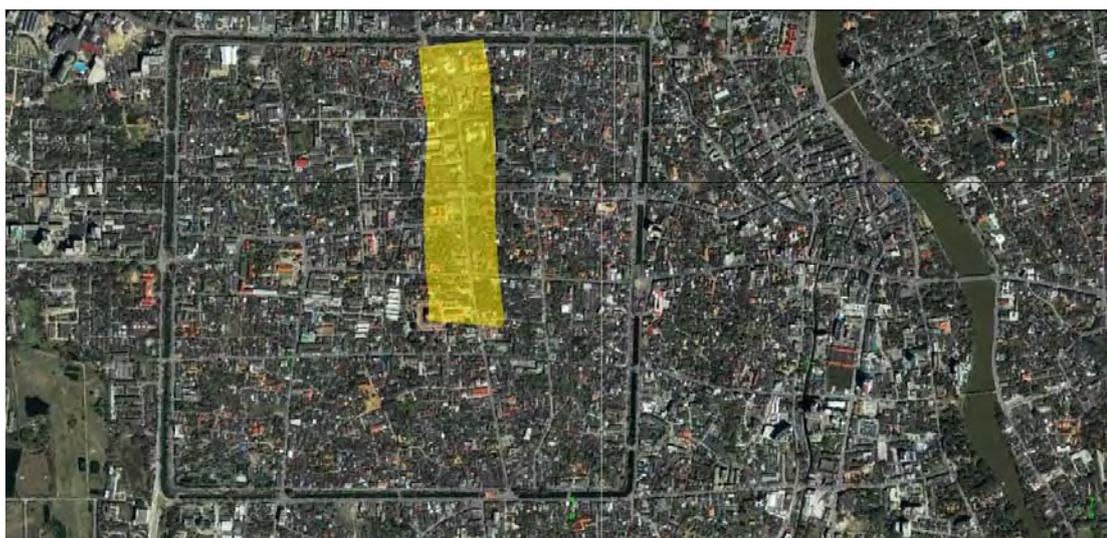
2.3 ชาวเมืองทั่วไป จะสัมพันธ์กับกิจกรรมทั้งสองลักษณะคือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อต่าง ๆ และพระพุทธศาสนา ทั้งนี้มีความเกี่ยวข้องกับแบบแผนทางวัฒนธรรมประเพณีของชาวเมืองด้วย

ในอดีตถือว่าพื้นที่ทุกส่วนภายในอาณาจักรเป็นของพระเจ้าแผ่นดินทั้งสิ้น ดังนั้น พื้นที่ช่วงหลวงจึงรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวเมืองแบบการทับซ้อนของกิจกรรมที่เกิดขึ้น ต่างช่วงเวลาไม่รับหน้าที่เฉพาะอย่างพื้นที่ถูกกำหนดบทบาทไปตามเหตุการณ์

3. ความสัมพันธ์ของช่วงหลวงกับผู้คนในอดีต

จากการศึกษาเรื่องช่วงหลวงในสมัยเริ่มสร้างเมืองนั้นทำให้เราทราบถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของชนชั้นต่างๆที่มีอยู่บนพื้นที่ช่วงหลวงได้ ทำให้สามารถกำหนดหน้าที่ของช่วงหลวงได้ ซึ่งหน้าที่เหล่านี้ก็จะเปลี่ยนไปตามเวลา และชนชั้นที่ใช้งานช่วงหลวงนี้เอง ตารางที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ของการใช้ช่วงของแต่ละชนชั้นในสมัยโบราณ

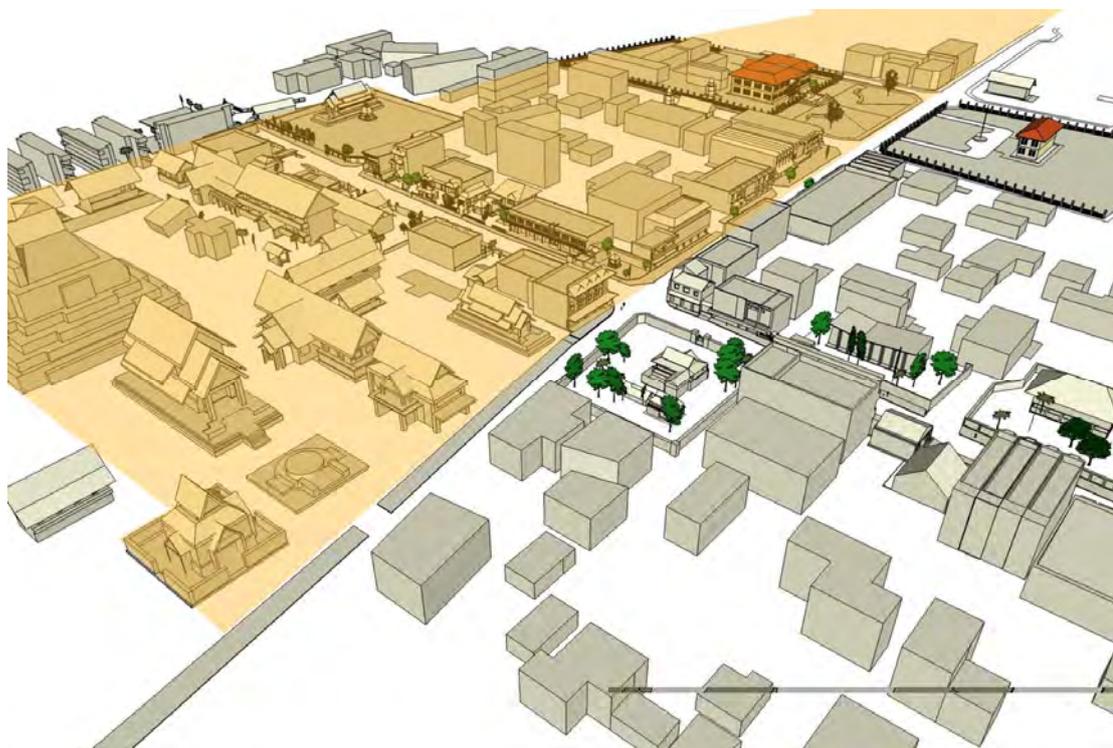
ผู้ใช้	กิจกรรม	สถานะ
ชนชั้นพระมหากษัตริย์	พระราชพิธีต่างๆของพระมหากษัตริย์	ช่วงหลวง
ชนชั้นพระภิกษุสงฆ์	พิธีกรรมต่างๆทางศาสนาและความเชื่อ	ช่วงสะตือเมือง
ชาวบ้านและไพร่ฟ้า	พื้นที่ค้าขายแลกเปลี่ยนผลิตภัณฑ์	ช่วงกาด

ภาพที่ 35 แสดงแผนผังพื้นที่ช่วงหลวงที่ถูกทับซ้อนอยู่ในปัจจุบัน

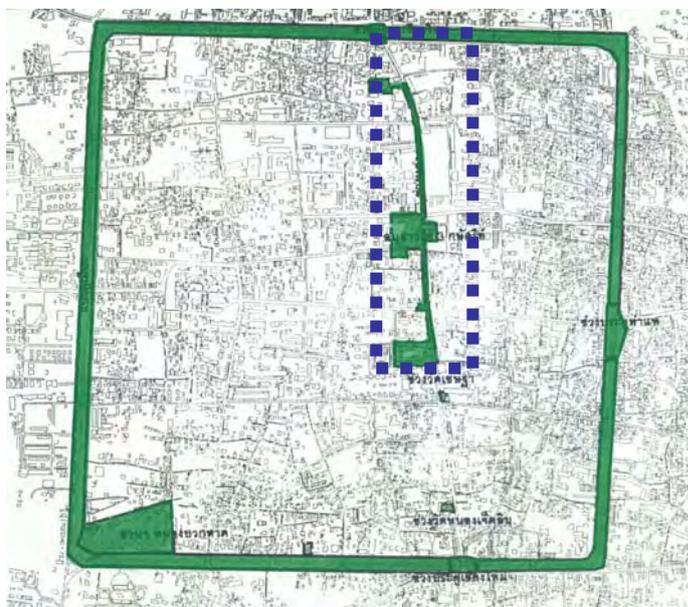
4. การวิเคราะห์การใช้พื้นที่ช่วงหลวงในปัจจุบัน

ในปัจจุบันนี้พื้นที่ช่วงหลวงได้มีความเจริญมากขึ้น ตึกกรมบ้านช่องได้เปลี่ยนไป ความเจริญทางด้านวัตถุได้เข้ามาดบังและใช้พื้นที่ทดแทนพื้นที่ที่เคยเป็นที่ว่างเพื่อการเอนกประสงค์ในสมัยโบราณ จากพื้นที่ที่เป็นของพระมหากษัตริย์ก็ถูกเปลี่ยนเป็นพื้นที่ทางราชการ เป็นโรงเรียนต่างๆ พื้นที่โล่งในสมัยก่อน ก็ถูกเปลี่ยนเป็นอาคารไป กิจกรรมที่ใช้สอยบนพื้นที่เดิมก็มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย ส่วนที่เป็นที่ว่างเพื่อการเอนกประสงค์ได้ลดหายไป ได้มีการตัดถนน การสร้างอาคารเข้ามาแทน ฉะนั้น พื้นที่ที่เคยเป็นช่วง เป็นลานในสมัยโบราณจึงลดลง แต่ก็ยังพอเหลือให้เห็นถึงเค้าโครงแห่งช่วงได้ อีกทั้งยังมีสิ่งปลูกสร้าง สิ่งที่ยังหลงเหลือเพื่อให้พื้นที่มีความสอดคล้องกับคติความเชื่อโบราณ ทำให้ช่วงหลวงมีเค้าโครงพอให้เห็นความสำคัญอยู่บ้าง เพียงแต่อยู่กระจัดกระจายออกไป ไม่เป็นระบบระเบียบ

ภาพที่ 36 แสดงบริเวณช่วงหลวงที่ถูกทับซ้อนอยู่ในปัจจุบัน

4.1 ขอบเขตของช่วงหลวงปัจจุบัน เมื่อศึกษาถึงพื้นที่ช่วงหลวงที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันจะพบว่าพิธีกรรมและกิจกรรมที่เกิดขึ้นอยู่ในพื้นที่นี้ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบไปจากสมัยสร้างเมือง วิเคราะห์ได้จากที่ว่างที่เคยเป็นที่ว่างขนาดใหญ่ ได้เป็นที่ว่างที่ถูกทอนลงเป็นส่วนๆ ไม่ต่อเนื่องกัน เนื่องจากการมีอาคารและสถานที่เข้ามาบดบังพื้นที่ว่าง และแต่ละสถานที่ก็ได้สร้างขอบเขตที่เหมาะสมกับการใช้งานของสถานที่นั้นๆ ดังนั้นพื้นที่ว่างที่เคยรองรับกิจกรรมได้อย่างใหญ่หลวง ก็ถูกลดทอนลงไปด้วย กลายเป็นพื้นที่กิจกรรมที่ถูกแทรกตัวตามสถานที่อื่นๆ รวมทั้งยังมีกิจกรรมที่เกิดขึ้นเมื่อเวลาที่เหมาะสม โดยที่เมื่อจะทำกิจกรรมนั้นๆ ก็จะทำการตระเตรียมพื้นที่ ให้ทำพิธีกรรมนั้นๆ แล้วก็จัดเก็บให้เป็นอย่างเดิม

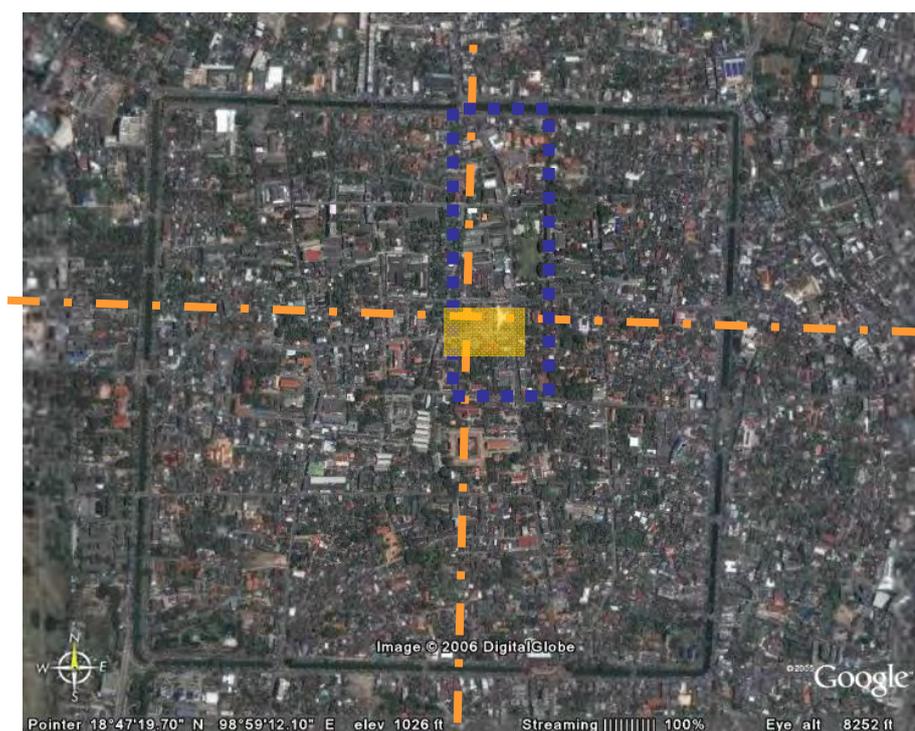
ภาพที่ 37 แสดงบริเวณพื้นที่โล่งที่ยังใช้งานอยู่บ่อยครั้งในปัจจุบัน

ที่มา : เขียนขึ้นใหม่จาก วิทยา ทรงกิตติภักดี ,การรับรู้สุนทรียภาพเมือง กรณีศึกษาพื้นที่เมืองเก่า เชียงใหม่ (กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรม,จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2543) , 84.

หลังจากได้พบว่าพื้นที่ที่เคยเป็นช่วงหลวงได้มีขนาดที่เปลี่ยนไป เนื่องจากถูกอาคารบ้านเรือนบดบังไป แต่ก็ยังพอมีเค้าโครงพอให้พอเหลือเค้าโครงความเป็นแกน และช่วงหลวงได้ จากนั้นจึงเริ่มสร้างขอบเขตที่ชัดเจน เพื่อสร้างกรอบของการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และเรื่องราวที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ โดยมุ่งไปยังพื้นที่ว่างที่ยังใช้งานในลักษณะเดิม

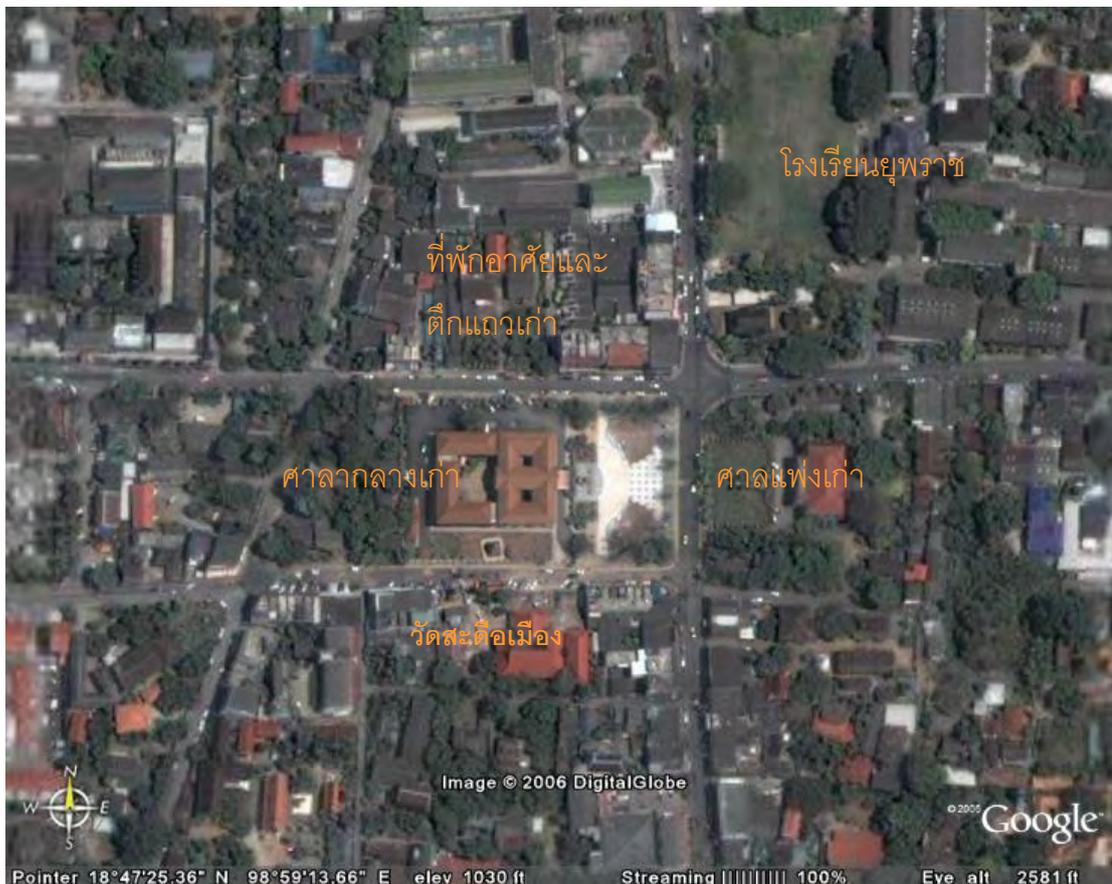
คือ มีการใช้งานของหลายๆพิธีกรรม เปลี่ยนเวียนกันไปตามวาระและโอกาส ซึ่งจากการศึกษาพบว่าบริเวณที่ว่างที่สำคัญและยังเหลืออยู่บริเวณช่วงหลวงคือ ช่วงหอคำ ลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ และช่วงวัดเชษฐา นอกจากนี้ก็เป็นที่ย่างรอบๆเมืองเชียงใหม่ ไม่ได้อยู่ในบริเวณช่วงหลวงเดิม

4.2 ขอบเขตของที่ตั้งโครงการ เมื่อศึกษาควบคู่กับแนวแกนของเมืองและความเข้มข้นทางด้านประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงใหม่ โดยที่นำพื้นที่ว่างที่เหลืออยู่บนช่วงหลวงในปัจจุบัน ได้แก่ ช่วงหอคำ ลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ และช่วงวัดเชษฐา ทำให้สามารถชี้เฉพาะไปได้ว่า พื้นที่บริเวณ ลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับการทำโครงการ ด้วยเหตุผลที่อยู่ใกล้วัดสะดือเมือง อยู่ในแนวแกนของเมือง อีกทั้งยังมีการใช้งานในปัจจุบันในหลายๆวาระโอกาส และหลายๆพิธีกรรม ดังนั้น พื้นที่บริเวณนี้จึงมีความเหมาะสม ตามข้อจำกัดที่จะตั้งโครงการได้

ภาพที่ 38 แสดงแนวแกนเมือง และตำแหน่งที่ตั้งของโครงการ

4.3 การวิเคราะห์สภาพของที่ตั้งโครงการในแง่กายภาพ จากการเลือกที่ตั้งโครงการตามหลักการและเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อข้างต้น จะพบว่า พื้นที่บริเวณลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ เป็นที่ตั้งที่อยู่ใกล้กับสถานที่สำคัญๆอีกหลายแห่ง ซึ่งแต่ละแห่งก็มีความสำคัญทั้งทางด้านประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่ และสำคัญในด้านของการเมืองการปกครองในอดีตอีกด้วย ซึ่งอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ มีพื้นที่ขนาด 70 x 120 เมตร ตั้งอยู่บนถนนพระปกเกล้า โดยหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ซึ่งติดกับศาลแพ่งเก่า ด้านทิศตะวันตก ติดศาลากลางเก่าซึ่งปัจจุบันเป็น พิพิธภัณฑ์ล้านนา ส่วนทิศใต้ ติดกับวัดสะดือเมือง ซึ่งเป็นวัดโบราณที่สำคัญในอดีตด้วย

ภาพที่ 39 แสดงบริเวณโดยรอบช่วงลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ในปัจจุบัน

ภาพที่ 40 แสดงทัศนียภาพทิวทัศน์ใต้ของลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์

ภาพที่ 41 แสดงทัศนียภาพทิศตะวันออกและทิวทัศน์ใต้ของลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์

4.3.1 การวิเคราะห์ทางสัญจรในบริเวณที่ตั้งโครงการ ทางสัญจรที่

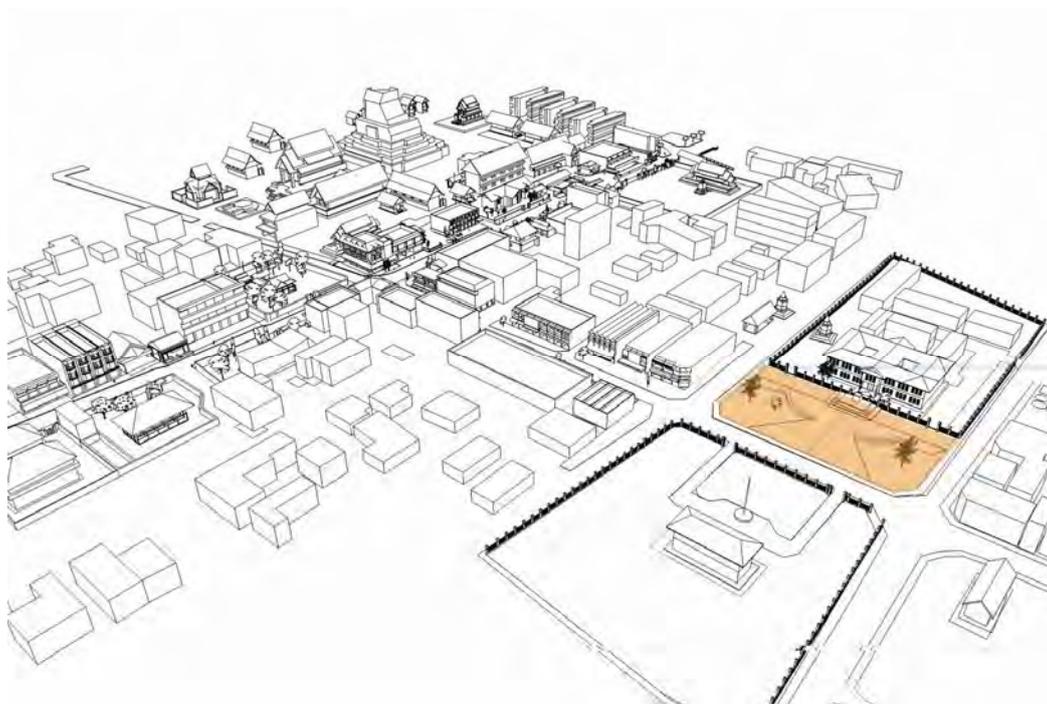
เกิดขึ้นบริเวณที่ตั้งโครงการ แบ่งเป็นหลักๆได้ 2 ประเภทคือ ทางสัญจรด้วยรถ จะอยู่บนถนนรอบๆโครงการคือถนน พระปกเกล้าซึ่งบริเวณหน้าลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์จะเป็นบริเวณสี่แยก ทำให้มีการจราจรพลุกพล่าน อีกทางสัญจรหนึ่งคือ ทางสัญจรด้วยเท้า จะมีอยู่ตามพุทธบาทริมถนน และสามารถเดินเข้ามาในโครงการด้วยเพราะด้วยพื้นที่นี้เป็นลานสาธารณะด้วย จึงมีการใช้เดินเป็นทางลัดไปสู่แยกต่างๆ

เส้นทางคนเดิน - - - -

เส้นทางรถยนต์ - - - -

ภาพที่ 42 แสดงเส้นทางสัญจรทั้งทางถนนและทางเท้ารอบๆบริเวณที่ตั้งโครงการ

ภาพที่ 43 แสดงการจำลองที่ตั้งของลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์และบริเวณข้างเคียง

4.3.2 กิจกรรมที่เกิดขึ้นบนบริเวณที่ตั้งโครงการในปัจจุบัน การใช้งานบนพื้นที่ลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์แห่งนี้ได้มีการใช้งานอย่างยืดหยุ่น และมีการใช้งานได้ตลอดทั้งปี โดยที่ได้มีการจัดวางพื้นที่ให้เหมาะสมกับการใช้งานในปัจจุบัน โดยสอดคล้องกับความเป็นช่วงหลวงในอดีตด้วย ทางผู้ศึกษาสามารถจำแนกการใช้งานพื้นที่นี้ โดยแบ่งตามเวลา และกลุ่มผู้ใช้ ทำให้จัดเรียงได้ โดยสามารถแบ่งการใช้งานของพื้นที่ตามระยะเวลาที่ใช้ คือ แบ่งเป็นช่วง วัน เดือน ปี ซึ่งจะทำให้เกิดกิจกรรมที่เหมาะสมต่ออวาระและโอกาสที่ใช้สอยได้

4.3.2.1 ความสัมพันธ์ของพื้นที่ช่วงเวลากลางวัน จากการวิเคราะห์การใช้งานช่วงของวันนั้น คือ มีการสักการะอนุสาวรีย์ เดินเล่น ออกกำลังกาย และยังใช้เดินผ่านลานนี้ไปยังถนนด้านหน้า กิจกรรมในช่วงเวลานี้จะเริ่มตั้งแต่เช้ามีดคือช่วงเวลา 5.00 จนมาช่วงบ่าย การใช้เป็นพื้นที่สักการะจะเริ่มลดลง และจะเริ่มมีมากขึ้นเมื่อตอนเย็น ซึ่งก็จะเป็นกิจกรรมนอกประสงค์ มีการจัดเรียงพื้นที่อย่างไม่เป็นระเบียบ

ภาพที่ 44 แสดงกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนลานอนุสาวรีย์ในช่วงเวลากลางวัน

4.3.2.2 ความสัมพันธ์ของพื้นที่ช่วงเวลากลางคืน จากการวิเคราะห์การใช้งานช่วงเวลากลางคืนนั้น ได้ผลว่า การใช้งานในเวลานี้ มีการใช้งานในช่วงเย็น จนถึงเที่ยงคืน จะมีการเล่นสเก็ตบอร์ด และฝึกซ้อมกิจกรรมของนักเรียนใกล้เคียง และหลังจากนั้นจะว่าง ไม่มีกิจกรรมไปจนถึง 5.00 น

ภาพที่ 45 แสดงกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนลานอนุสาวรีย์ช่วงเวลากลางคืน

4.3.2.3 ความสัมพันธ์ของพื้นที่ช่วงเวลาสัปดาห์ –เดือน

จากการวิเคราะห์การใช้งานช่วงเวลาในช่วงเวลาเดือนนั้น ได้มีกิจกรรมเพิ่มขึ้นจากการใช้งานปกติในแต่ละวัน คือมีกิจกรรมถนนคนเดินขึ้นด้วย กิจกรรมนี้จะจัดทุกๆวันอาทิตย์บนพื้นที่ตั้งแต่หน้าโรงเรียนพุทธโสภณมาจนถึงบริเวณลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ โดยการใช้พื้นที่ในวันที่มีกิจกรรมนี้จะทำให้พื้นที่เปลี่ยนไปจากการใช้งานตามปกติ

ภาพที่ 46 แสดงกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนลานอนุสาวรีย์ที่มีกิจกรรมถนนคนเดิน

ภาพที่ 47 แสดงกิจกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงที่มีกิจกรรมถนนคนเดิน

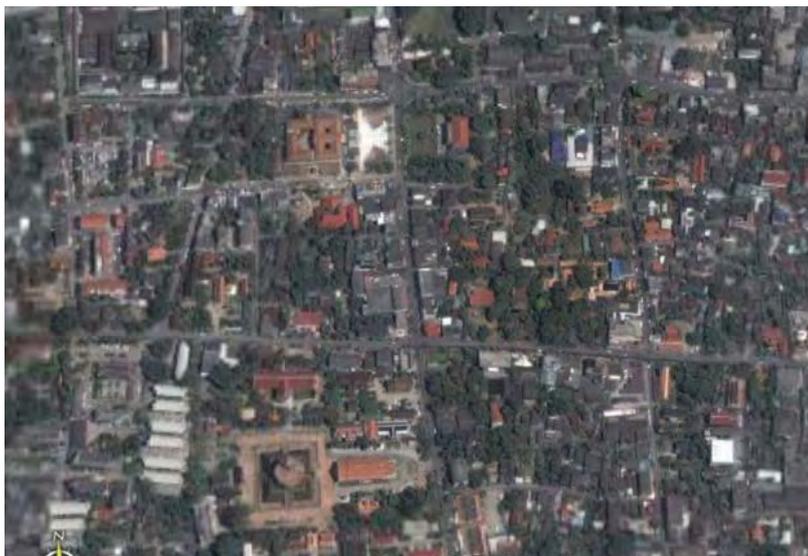
4.3.2.4 ความสัมพันธ์ของพื้นที่ช่วงเวลา ปี พื้นที่ลานแห่งนี้

นอกจากจะใช้งานปกติทุกวันแล้ว ยังมีช่วงกิจกรรมพิเศษที่เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในรอบปี ซึ่งเป็นที่
ทำพิธีกรรมต่างๆของเมืองเช่นพิธีสืบชะตาเมือง พิธีบูชาพระเจ้ามิ่งมลายสามารถใช้เป็นลานพิธีใน
การบวงสรวงพระมหากษัตริย์พิธีสืบชะตาเมืองพิธีสำคัญเกี่ยวกับเมืองและราชการ พิธีสำคัญ
เกี่ยวกับศาสนาเป็นต้น กิจกรรมลักษณะนี้จะมีไม่บ่อยเท่ากับกิจกรรมอื่นๆ แต่เป็นกิจกรรมที่
เกี่ยวข้องกับเชื้อและชนชั้นระดับสูงเท่านั้น จากการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์พื้นที่กับเวลานี้
ทำให้สามารถทำเขียนตารางเพื่อแสดงหน้าที่ของพื้นที่แห่งนี้ได้ดังนี้

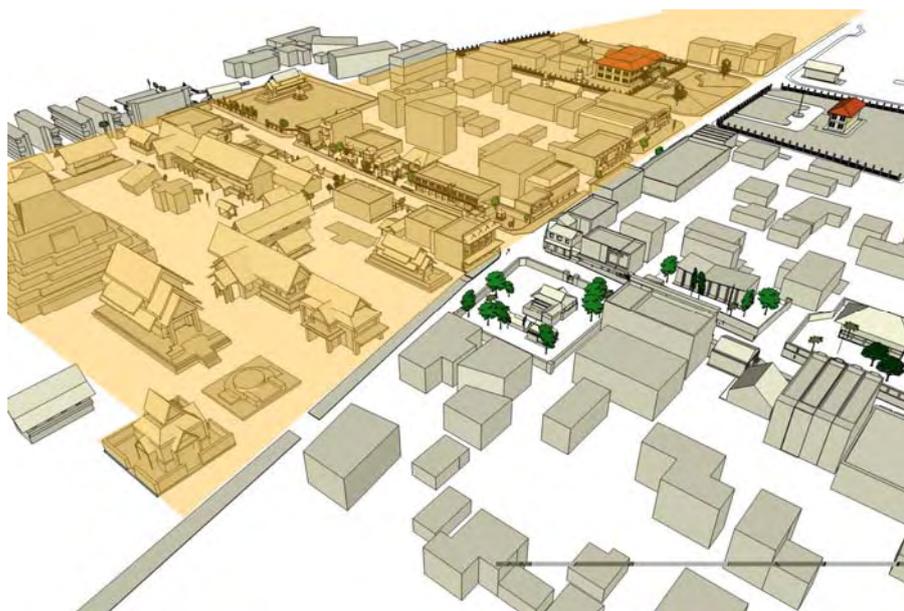
ตารางที่ 3 แสดงการใช้งานพื้นที่ตามช่วงเวลา

วัน(กลางวัน/กลางคืน)	เดือน	ปี
สวนสาธารณะ ที่สักการะอนุสาวรีย์ จุดเชื่อมต่อ	ถนนคนเดิน	พื้นที่จัดพิธีสืบชะตาเมือง พื้นที่ลานเอนกประสงค์

4.4 การวิเคราะห์สภาพของที่ตั้งโครงการในเชิงประวัติศาสตร์ จากการศึกษาบริเวณ
ลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์เป็นพื้นที่ที่อยู่บนช่วงหลวง และอยู่บริเวณแกนเมือง ซึ่งมีความสำคัญ
ต่อคติความเชื่อในการสร้างเมืองแต่โบราณ ดังนั้น บริเวณนี้จึงน่าจะเป็นสถานที่ที่มีความสัมพันธ์
กับที่ว่างอื่นๆในบริเวณใกล้เคียงนี้ด้วย ซึ่งทางผู้ศึกษาจะศึกษาโดยที่ยึดเอาพื้นที่ตั้งโครงการเป็น
หลัก แล้วกระจายไปสู่ที่ว่างที่สำคัญใกล้เคียง ซึ่งอาจมีความเกี่ยวพันทางประวัติศาสตร์ของ
เมืองเชียงใหม่ด้วย

ภาพที่ 48 แสดงพื้นที่บริเวณรอบๆลานอนุสาวรีย์และพื้นที่ใกล้เคียง

ภาพที่ 49 แสดงขอบเขตของช่วงหลวงในอดีตทับซ้อนบนพื้นที่ปัจจุบัน

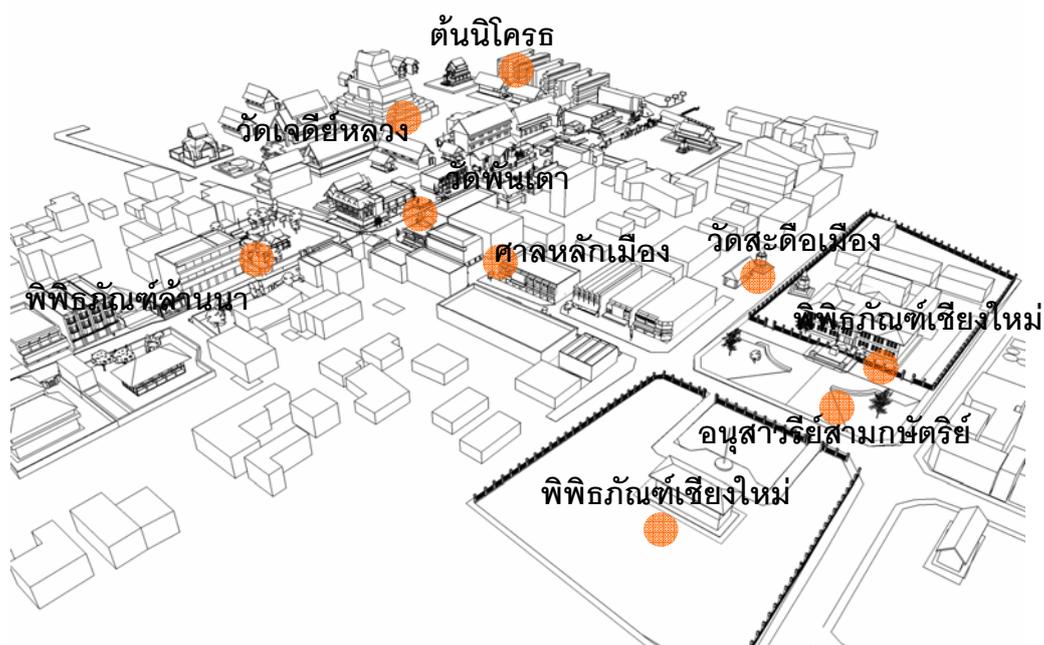
จากความเจริญเติบโตของเมืองเชียงใหม่ทำให้ที่ว่างที่เคยเป็นช่วงหลวงได้หายไป เหลือแต่ที่ว่างที่แทรกอยู่ตามชุมชนหรือไม่ก็กลายเป็นส่วนหนึ่งของอาคารทางราชการ และจากความหมายของพื้นที่นี้เอง ที่สร้างให้เกิดสถานที่สำคัญหลายแห่งบนช่วงหลวงนี้ ซึ่งแต่ละแห่งก็สร้างขึ้นต่างยุคต่างสมัยกัน ซึ่งได้หลงเหลือมาจนถึงปัจจุบันนี้

ความสัมพันธ์ในเชิงประวัติศาสตร์ของทำเลที่ตั้งโครงการซึ่งมุ่งไปที่พื้นที่ที่มีการใช้งานแบบสาธารณะในปัจจุบัน พบว่า ในช่วงตั้งแต่ลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์จนถึงบริเวณวัดเจดีย์หลวง พื้นที่ส่วนนี้ เป็นที่ตั้งของสถานที่สำคัญของเชียงใหม่อยู่หลายแห่ง ที่ยังสามารถมองเห็นร่องรอยของสิ่งก่อสร้างที่เป็นผลมาจากคติความเชื่อในอดีต โดยสิ่งปลูกสร้างนี้ บางแห่งก็เผยให้เห็นเพราะได้รับการอนุรักษ์อยู่อย่างดี บางแห่ง ก็เพิ่งจะค้นพบว่ามีคุณค่าต่อเมืองเชียงใหม่เมื่อไม่นานนี้เอง

ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่า ร่องรอยของประวัติศาสตร์ของเชียงใหม่ ได้กระจายตัวอยู่บนร่องรอยของช่วงหลวงแห่งนี้นั่นเอง

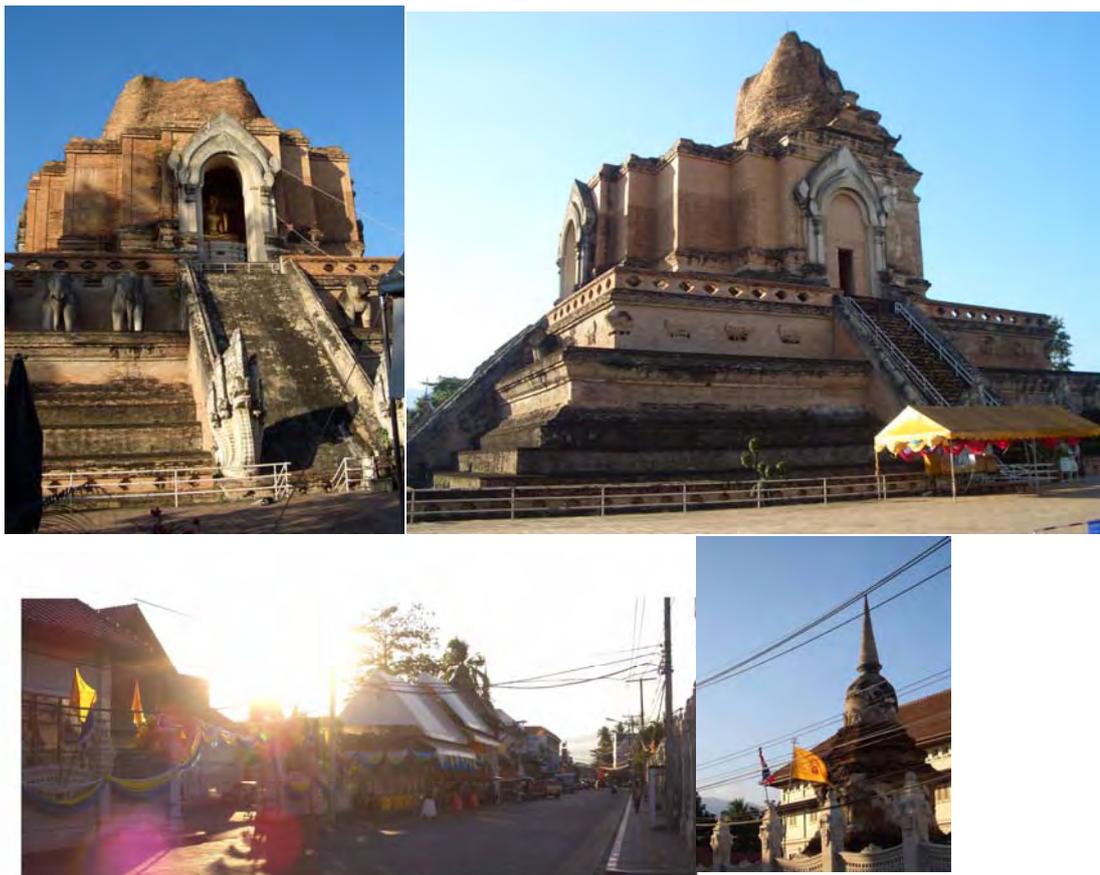
5. สิ่งที่หลงเหลืออยู่จากอดีตที่ยังทิ้งร่องรอยไว้

จากการค้นคว้าหาข้อมูลและสำรวจบนพื้นที่จริงจะพบว่า บนแนวถนนตั้งแต่ประตูช้างเผือกมาจนถึงบริเวณวัดเจดีย์หลวง ซึ่งเคยเป็นช่วงหลวงในสมัยโบราณนั้น ได้มีสิ่งปลูกสร้างอยู่หลายแห่งที่เป็นสถานที่ที่มีคุณค่าและมีความหมายในแง่ประวัติศาสตร์อยู่มาก เท่าที่ผู้ศึกษารวบรวมได้ มีดังนี้ บริเวณวัดสะดือเมือง ศาลากลางเก่า ศาลแพ่งเก่า ศาลหลักเมือง วัดพันเตา วัดเจดีย์หลวง ต้นนิโครธ เจดีย์หลวง เส้าอินทขิล ซึ่งสถานที่สำคัญเหล่านี้ก็กระจายตัวอยู่บริเวณ เส้นทางระหว่าง ลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ไปยังวัดเจดีย์หลวง

ภาพที่ 50 แสดงสถานที่ที่สำคัญที่ใกล้เคียงกับลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์

จากการศึกษาถึงพื้นที่ที่เหมาะสมที่จะทำโครงการได้ ทั้งในแง่ของกายภาพและในด้านของประวัติศาสตร์ ทำให้เราได้ทราบถึงร่องรอย และการใช้งานที่ยังมีหลงเหลืออยู่ ที่ทำให้การใช้ช่วงหลวงนี้ สามารถดำรงความเป็นช่วงมาได้ ตั้งแต่สมัยโบราณมาจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 51 แสดงเจดีย์หลวงและวัดสะตือเมืองที่มีสภาพในปัจจุบัน

บทที่ 6

แนวความคิดในการออกแบบโครงการ

ในขั้นตอนการศึกษานี้ จะทำการศึกษาระบบการของแนวความคิดในการสร้างการทดลองเพื่อหาคำตอบทางสถาปัตยกรรม เกี่ยวกับกิจกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปบนพื้นที่ตั้งโครงการ และสร้างความหมายของพื้นที่เดิม ที่ประกอบไปด้วยกิจกรรมใหม่ๆที่จะเกิดขึ้น

1. แนวความคิดในการออกแบบโครงการ

ในการออกแบบโครงการนี้ ประเด็นหลักของการออกแบบได้มุ่งไปสู่คำถามที่ว่า จะสามารถทำให้ผู้คนที่ใช้งานอยู่บนพื้นที่ช่วงหลวงปัจจุบัน รู้ได้อย่างไรว่าพื้นที่ที่ได้ใช้งานอยู่นั้น ได้มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงใหม่มาก่อนและการที่จะทำให้ส่วนที่ออกแบบนี้สามารถอยู่ร่วมกับพื้นที่เดิมและกิจกรรมเดิมได้อย่างไม่ขัดเขิน ซึ่งจากแนวทางการออกแบบนี้ ทำให้ต้องศึกษาพื้นที่การรใช้งานเดิมอย่างละเอียดทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ และทั้งการใช้งานบนพื้นที่ปัจจุบัน

จากการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ช่วงหลวงในอดีตแล้ว ทำให้เราสามารถแยกข้อมูลในประวัติศาสตร์ที่ปรากฏอยู่ได้เป็นดังนี้

1. ขอบเขตของพื้นที่ช่วงหลวง และสถานที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับช่วงหลวง
2. หน้าที่ของพื้นที่ช่วงหลวงนั้นๆในอดีต
3. ช่วงระยะเวลาบนพื้นที่ช่วงหลวง
4. ความสัมพันธ์ของกิจกรรมบนช่วงในอดีตที่ยังใช้สอยมาจนถึงปัจจุบัน

จากข้อมูลที่ได้มาทำให้เราสามารถวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในช่วงหลวง ได้ โดยสามารถใช้กิจกรรมในปัจจุบันเป็นตัวเชื่อมโยงให้เห็นถึงการใช้งานในอดีตได้ ซึ่งสามารถเขียนเป็นแผนผังได้ดังนี้

ช่วงเวลา	กิจกรรมปัจจุบัน	ผู้ใช้อดีต	ช่วงในอดีต
ปี	ลานพิธีกรรม	กษัตริย์	ช่วงหลวง
เดือน	ถนนคนเดิน ลานการแสดง	ชาวบ้าน	ช่วงภาค
วัน	สวนสาธารณะ	ชาวบ้าน	ช่วงทั่วไป

กิจกรรมในปัจจุบัน ←————→ กิจกรรมในอดีต

การสื่อความหมายผ่านกิจกรรมและสิ่งกระตุ้นอื่นๆ

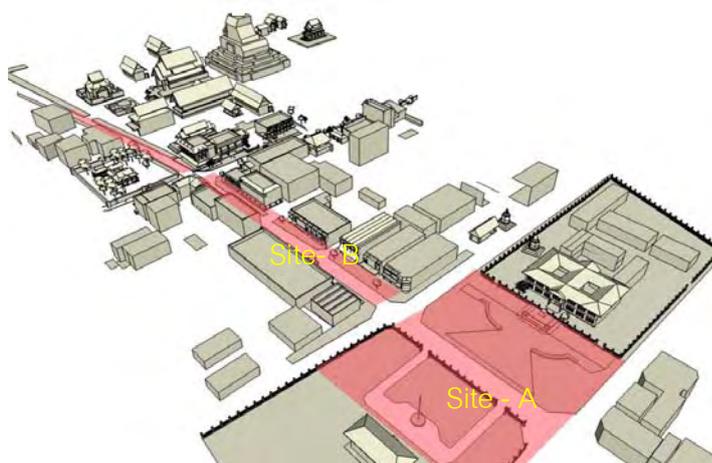
แผนภูมิที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของกิจกรรมและการสื่อความหมายผ่านกิจกรรมในอดีต

กิจกรรมที่สามารถสื่อให้ถึงการใช้งานของช่วงในอดีต

ลานพิธีกรรม	←————→	ช่วงหลวง
ถนนคนเดิน ลานการแสดง	←————→	ช่วงภาค
สวนสาธารณะ	←————→	ช่วงทั่วไป

2. ขอบเขตของพื้นที่โครงการ

การออกแบบนี้ได้จำกัดขอบเขตอยู่บริเวณอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ ซึ่งเป็นลานสาธารณะที่มีการใช้งานหลากหลายกิจกรรมบนพื้นที่แห่งนี้ในช่วงเวลาโดยสามารถกำหนดพื้นที่เป็นที่โล่งที่สามารถเชื่อมต่อกันจากอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ไปจนถึงวัดเจดีย์หลวงซึ่งเส้นทางนี้ จะผ่านจุดสำคัญของเมืองหลายแห่ง ซึ่งจะทำให้การค้นคว้าเพื่อเข้าสู่กระบวนการออกแบบต่อไป

ภาพที่ 52 แสดงตำแหน่งที่ตั้งโครงการทั้ง site A และ site B

จากขอบเขตของที่ตั้งโครงการเพื่อเข้าสู่กระบวนการออกแบบ ที่ผู้ศึกษา สามารถแบ่ง Site ได้เป็น 2 แห่งได้ดังนี้

- Site A บริเวณอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ ครอบคลุมพื้นที่ลานสาธารณะ
- Site B บริเวณถนนและฟุตบอลที่ต่อจากอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ไปจนถึง บริเวณสี่แยกกลางเมือง ศาลหลักเมือง

3. กิจกรรมต่างๆที่จะนำเข้าสู่โครงการ เพื่อใช้ในการออกแบบ

จากการศึกษาการใช้งานทั้งจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้ผู้ศึกษาได้พบว่าการที่ใช้งานพื้นที่เดิมนั้นมีการใช้งานตามวาระต่างกัน และสามารถส่งต่อมาถึงการใช้งานในปัจจุบันได้ ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

3.1 ลานสักการะ การใช้งานส่วนพื้นที่ลานสักการะนี้ มีการใช้ในทุกวันและทุกช่วงเวลาของบริเวณอนุสาวรีย์สามกษัตริย์นี้ โดยกลุ่มผู้ใช้ก็แตกต่างกันไป มีทั้งนักท่องเที่ยว และ ผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองเชียงใหม่

ภาพที่ 53 แสดงการใช้งานบริเวณอนุสาวรีย์สามกษัตริย์เป็นลานสักการะ

3.2 ตลาด ถนนคนเดิน ในการใช้งานกิจกรรมส่วนนี้จะมีการใช้งานแค่เพียงบางช่วงเวลาของเดือน คือทุกวันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 18.00 ถึงเวลา 24.00 น กลุ่มผู้ใช้ส่วนใหญ่จะสามารถแบ่งได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ชายของ กลุ่มผู้ซื้อทั่วไป และกลุ่มผู้มาจัดการแสดง ซึ่งจะเป็นการแสดงทางด้านศิลปะ และวัฒนธรรมของเชียงใหม่เป็นหลัก

ภาพที่ 54 แสดงตลาดถนนคนเดินบริเวณอนุสาวรีย์สามกษัตริย์

3.3 สวนสาธารณะ การใช้งานกิจกรรมนี้ จะเป็นการใช้งานหลักของพื้นที่ลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ เนื่องจากบริเวณโดยรอบอนุสาวรีย์จะมีการจัดสถานที่ไว้เพื่อพักผ่อน และเป็นจุดนัดพบของผู้คน

ภาพที่ 55 แสดงบริเวณที่นั่งบริเวณอนุสาวรีย์สามกษัตริย์

3.4 ลานแสดง ลานกิจกรรม เป็นบริเวณที่ว่างซึ่งเป็นตำแหน่งที่อยู่บริเวณช่วงอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ โดยทางผู้แสดงจะหาที่ว่างเพื่อโชว์ความสามารถพิเศษให้ชม โดยบางการแสดง ก็จะเป็นการแสดงที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

ภาพที่ 56 แสดงลานการแสดงบริเวณอนุสาวรีย์สามกษัตริย์

3.5 ลานพิธีกรรม เป็นการใช้พื้นที่ของช่วงอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ร่วมกับช่วงต่างๆ บริเวณรอบเมืองเชียงใหม่ ที่ตั้งอยู่ตามแจ้ง และประตูเมืองต่างๆ ซึ่งกิจกรรมนี้ จะจัดขึ้นประจำปี ในช่วงงานสงกรานต์

ภาพที่ 57 แสดงบริเวณที่จัดพิธีกรรมบริเวณอนุสาวรีย์สามกษัตริย์และส่วนต่างๆของเมือง

กิจกรรมต่างๆนี้เกิดขึ้นต่างเวลากัน แต่สามารถใช้อุบบนพื้นที่เดียวกันได้ซึ่งทางผู้ศึกษานำมาเรียบเรียงใหม่ โดยยึดเอาช่วงเวลาที่ใช้งานเป็นหลัก สามารถจำแนกได้เป็น 3 ช่วงเวลา ตามเวลาที่เกิดกิจกรรมสำคัญต่างๆดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงการมีกิจกรรมที่อยู่ในพื้นที่ลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ในรอบปี

001	Time ประจำปี	Activity ช่วงหลวง ลานพิธีกรรม
002	Time ประจำเดือน	Activity ลานสักการะ ตลาด ถนนคนเดิน ลานแสดง
003	Time ปกติ	Activity ลานสักการะ สวนสาธารณะ

4. การทดลองทางสถาปัตยกรรม

แสดงให้เห็นว่า พื้นที่แห่งนี้มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ของพื้นที่เนื่องจากว่า ผู้คนจากประวัติศาสตร์มีการใช้งานในพื้นที่ เพียงแต่มีการปรับเปลี่ยนการใช้งานของพื้นที่ ด้วยการสร้างสถานที่เพื่อรองรับกิจกรรมใหม่ๆ เท่านั้นเองแล้วเราจะมีวิธีใดบ้าง ที่จะจัดการกับพื้นที่เดิมเพื่อให้รองรับกิจกรรมตามที่เราต้องการได้

4.1 การทดลองความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่และกิจกรรม (Space and activity)

ในการทดลองส่วนนี้ต้องการหาความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของการใช้งานระหว่างกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน เพื่อหาความเกี่ยวเนื่องกันของพื้นที่ ที่สามารถนำการทดลองนี้มาใช้ในการออกแบบได้ โดยการออกแบบได้มุ่งเน้นไปที่การใช้งานของพื้นที่ ทำให้กิจกรรมต่างๆดำเนินไปได้

4.1.1 ลานสักการะ การใช้งานของพื้นที่ มีการยกระดับขึ้นของพื้นผิว ทำให้เกิดการรับรู้ของผู้ใช้ว่า เมื่อมีพื้นผิวที่สูงกว่าที่ตื้นอยู่จะเป็นการใช้งานสักการะการทดลอง โดยมุ่งเน้นไปที่การพบบพื้นผิว เพื่อตอบรับการใช้งาน ก็สามารถทำให้ผู้คนได้ใช้งานได้ตามเดิม

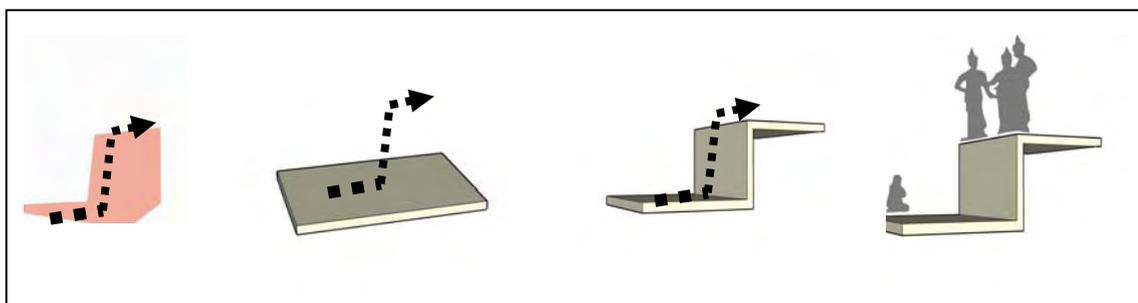
001

002

003

ภาพที่ 58 แสดงการใช้งานพื้นผิวของลานสักการะ

จากการทดลองที่ได้พบว่าการยึดเอา surface ของพื้นที่ที่ต่างกัน สามารถสร้างการรับรู้ให้ผู้ใช้แยกการใช้ออกว่า ถ้าระดับที่สูงกว่ามาก จะเป็นระดับการใช้งานของส่วนกษัตริย์

001

002

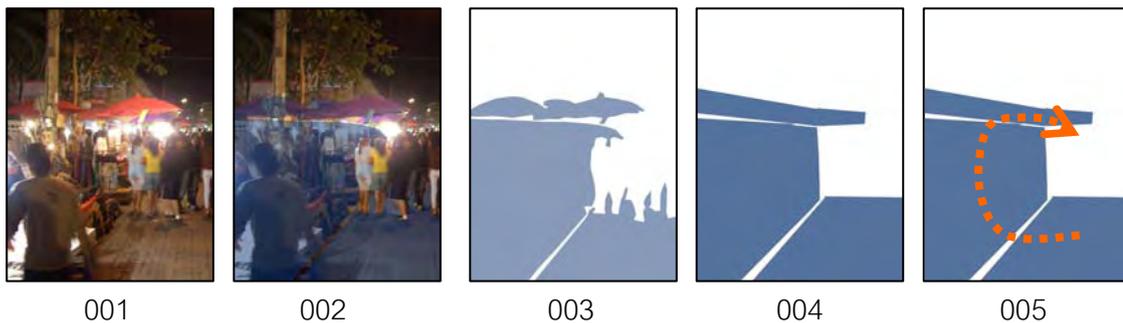
003

004

ภาพที่ 59 แสดงการทดลองการพบบพื้นผิวเพื่อใช้งานเป็นลานสักการะ

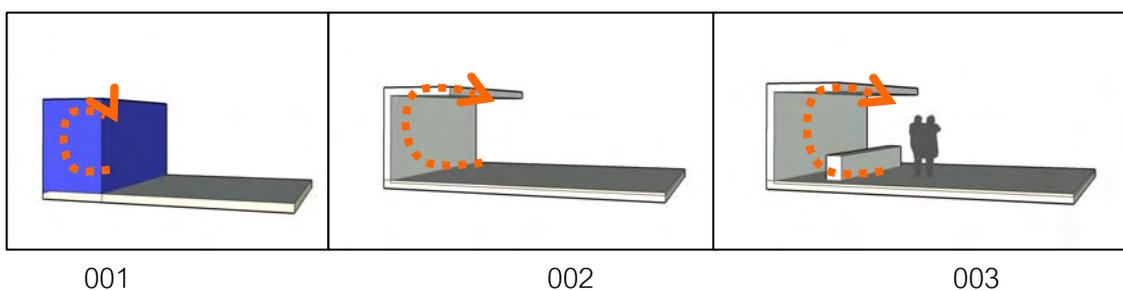
ดังนั้น เราสามารถทำให้ผู้ใช้งานบนพื้นที่ได้แยกระดับของการใช้งานกิจกรรมส่วนลานสักการะได้ จากการยกระดับ surface ให้สูงขึ้นนั่นเอง

4.1.2 ตลาด ถนนคนเดิน การใช้งานในกิจกรรมนี้ มีการตั้งวางขายสินค้าตามช่วงเวลา อีกทั้งยังมีการกางร่มเพื่อสร้างขอบเขตของพื้นที่เดิมอีกด้วย

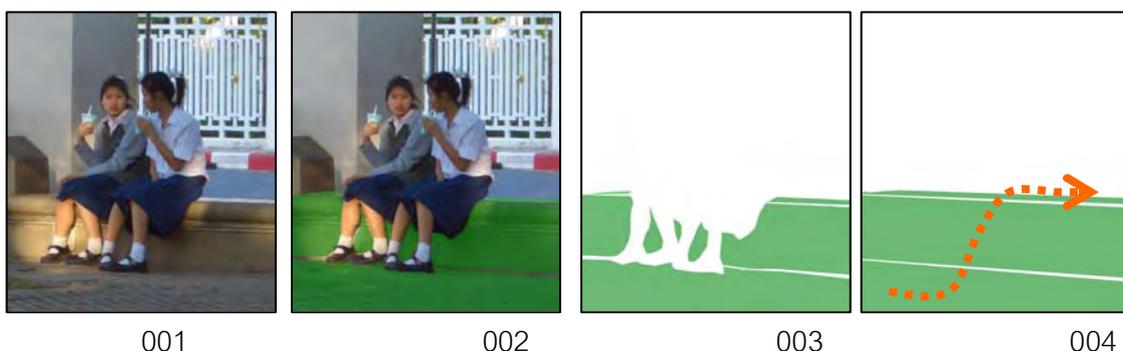
ภาพที่ 60 แสดงการใช้พื้นผิวของงานตลาดและถนนคนเดิน

ในการทดลองเพื่อใช้การพับพื้นผิว ให้ได้การใช้ชายของ ก็สามารทำให้สร้างขอบเขต และเกิดการใช้งานได้ตามเดิม

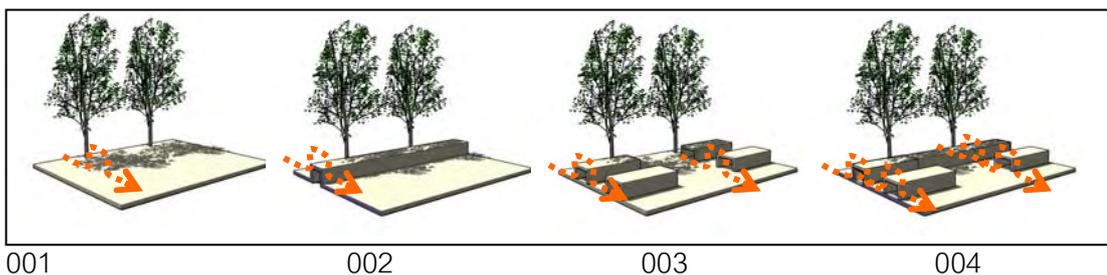

ภาพที่ 61 แสดงการทดลองการพับพื้นผิวเพื่อเป็นการใช้งานตลาดและถนนคนเดิน

4.1.3 สวนสาธารณะ การใช้งานกิจกรรมนี้ จะมีการใช้งานบริเวณลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ โดยที่จะมีที่นั่งเพื่อสร้างเป็นขอบเขตของอนุสาวรีย์และใช้งานเป็นที่นั่งตามร่มเงาที่เกิดขึ้น และจากร่มเงาที่เกิดขึ้นนี้ สามารถใช้งานได้ในอีกหลายรูปแบบ อีกด้วย

ภาพที่ 62 แสดงการใช้พื้นผิวของที่นั่งในสวนสาธารณะ

001

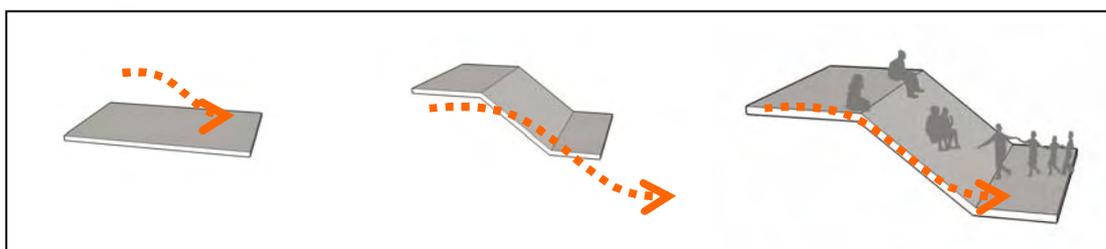
002

003

004

ภาพที่ 63 แสดงการทดลองพับพื้นผิวของที่นั่งในสวนสาธารณะในหลายรูปแบบ

4.1.4 ลานแสดงกลางแจ้ง ในการใช้งานส่วนนี้ จะเป็นการใช้งานบนพื้นราบเพียงอย่างเดียว ทางผู้ศึกษาจึงทำการทดลองเพื่อสร้างให้การใช้งานเกิดผลดีกว่าที่เคยมีมา

001

002

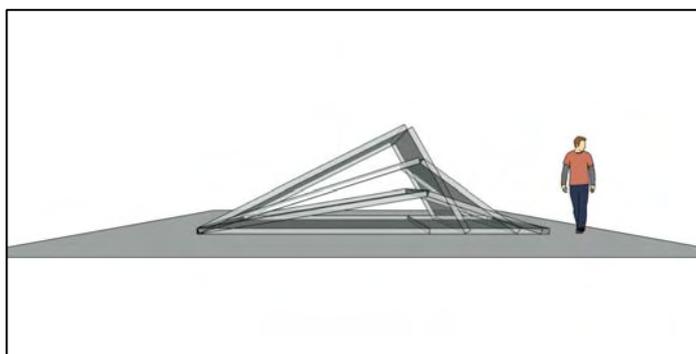
003

ภาพที่ 64 แสดงการทดลองพับพื้นผิวของลานการแสดง

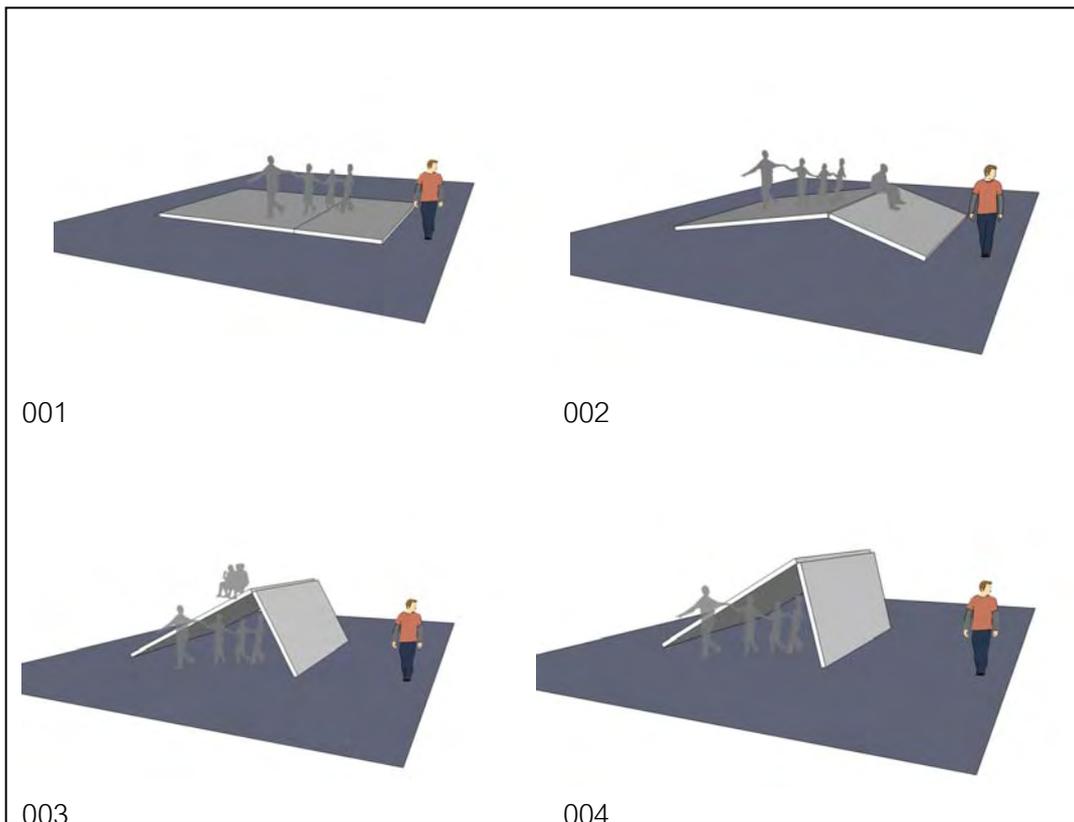
สรุปการทดลอง ทำให้ทราบว่า ในลักษณะการใช้งานของกิจกรรมในปัจจุบัน สามารถนำความสัมพันธ์ของพื้นผิว และการพับพื้นผิว มาสร้างให้เกิด space ที่เหมาะสมกับการใช้งานได้

4.2 การทดลองการพับองศาต่างๆกัน

จากการทดลองเรื่องการพับพื้นผิวในหัวข้อที่ผ่านมา ผู้ทำการทดลองได้เห็นว่าสามารถพัฒนาการพับพื้นผิวนี้นำมาแก้ไขปัญหาพื้นที่ที่มีขนาดจำกัด และสามารถใช้งานได้หลากหลายรูปแบบอีกด้วย

ภาพที่ 65 แสดงแนวทางการพับพื้นผิวในระดับที่ต่างกัน

ภาพที่ 66 แสดงการพับและการใช้งานของพื้นผิวในระดับที่แตกต่างกัน

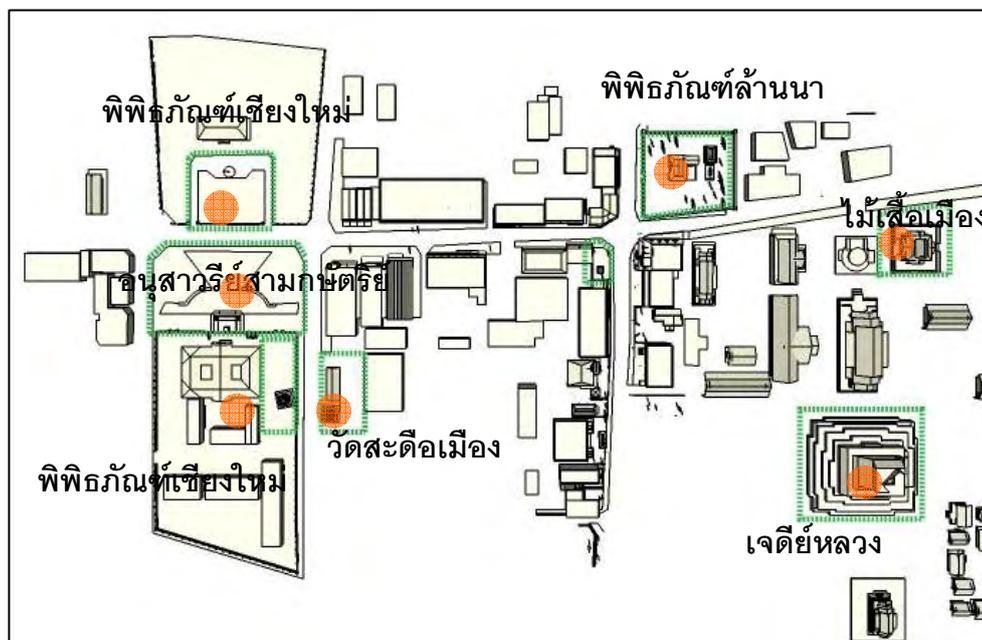
จากการทดลองการพับในองศาที่เหมาะสม ทำให้พบว่าเกิดความยืดหยุ่นของการใช้งานมากขึ้น สามารถเป็นทั้งทางลาด และที่นั่งได้ ซึ่งในการใช้งานกับพื้นที่ที่ไม่สามารถใช้การพับหรือการเลื่อนพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่เกินไป ก็เลือกใช้ในองศาที่เหมาะสมกับการใช้งาน ที่ยืดหยุ่นได้ หรือบางครั้งยังสามารถใช้งานพื้นที่ทางลาดเดิม แต่เปลี่ยนการใช้งานไปตามช่วงเวลาที่เหมาะสม โดยไม่ต้องใช้วิธีเปลี่ยน หรือพับพื้นที่

4.3 การทดลองเรื่องพื้นที่และจุดสำคัญต่างๆ (Space and Node)

ในการศึกษาพื้นที่ของที่ตั้งโครงการทำให้ได้พบว่า ในบริเวณช่วงหลวงปัจจุบันได้มีสถานที่สำคัญอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเมืองเชียงใหม่ไว้ด้วย เช่น วัดสะดือเมือง ศาลหลักเมือง เจดีย์หลวง ต้นนิโครธ(ไม้เสื่อเมือง) ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ล้วนแต่มีความสำคัญต่อการสร้างเมืองเชียงใหม่เช่นกัน

สถานที่เหล่านี้ จึงสามารถนำเป็น Node ของพื้นที่ได้เพื่อสร้างจุดเชื่อมโยงไปสู่อดีตของช่วงได้ ซึ่ง node เหล่านี้ กระจายตัวอยู่บริเวณช่วงหลวง เพียงแต่ว่าถูกอาคารต่างๆบดบังไป

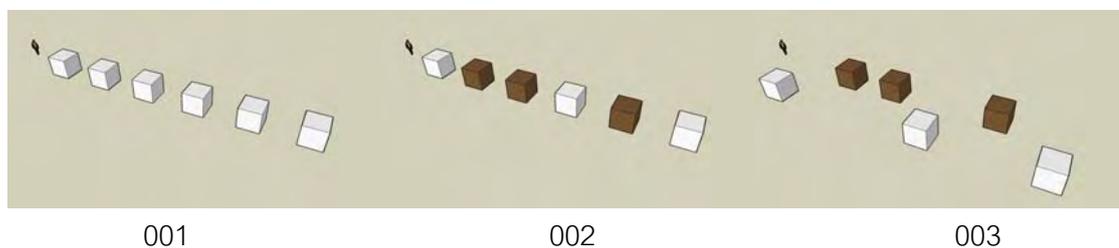
ผู้คนที่ใช้งานพื้นที่อยู่ ไม่สามารถทราบความต่อเนื่องของเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ได้ จึงนำประเด็นนี้มาใช้ในการคลี่คลายปัญหาต่อไป

ภาพที่ 67 แสดงตำแหน่งโบราณสถานที่ที่สามารถสร้างเป็น Node ที่อยู่ภายในที่ตั้งโครงการ

การทดลองเพื่อแยก node ออกจากอาคารปกติ เป็นการทดลองเพื่อแยกพื้นที่ผิวที่ห่อหุ้ม node อยู่ เพื่อสร้างให้เห็นความแตกต่างกันของพื้นผิวสองพื้นผิว

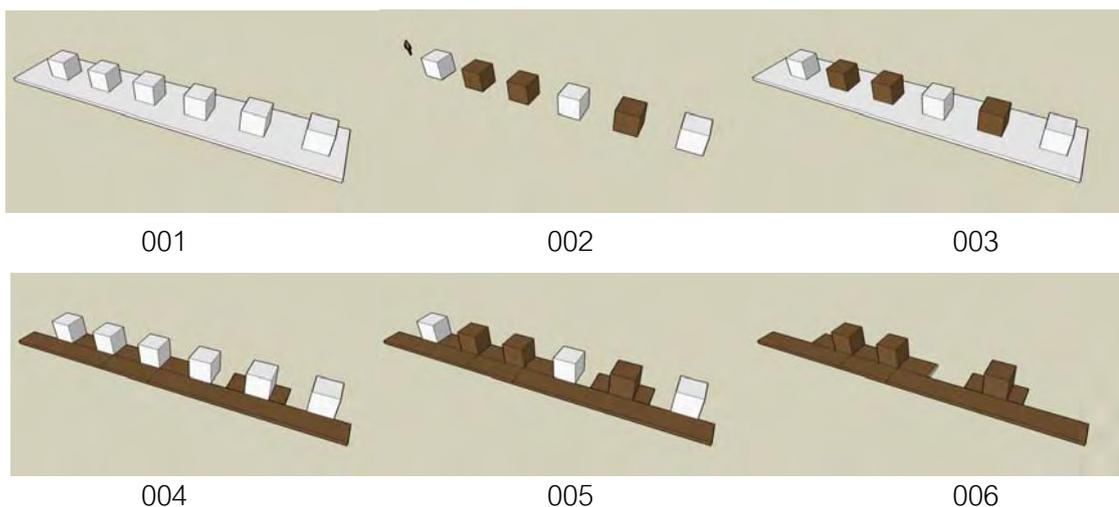
ถ้าเรากำหนดให้แยกกล่องสามกล่องออกจากกลุ่ม เราสามารถแยกได้ โดยใช้สีของพื้นผิวที่แตกต่างกัน

ภาพที่ 68 แสดงการแยกกล่องออกเป็นสองกลุ่มโดยใช้ สีของพื้นผิวที่แตกต่างกัน

การทดลองนี้ ทำให้ทราบว่าเราสามารถแยกกล่องออกเป็นสองกลุ่มได้โดยใช้การแยกพื้นผิวที่ห่อหุ้มอยู่ ช่วยให้เราสามารถจัดกลุ่มของกล่องต่างๆได้

หลังจากที่เราสามารถแยกกลุ่มของกล่อง ออกได้แล้ว เราจะสามารถสร้าง ความสัมพันธ์เชื่อมต่อกันของกล่องแต่ละกลุ่มได้ โดยใช้พื้นผิวด้านล่าง มาช่วยสร้างความสัมพันธ์ ที่เกี่ยวเนื่องกันได้ โดยผู้ทดลองเพิ่มพื้นที่เชื่อมโยงทางพื้น เพื่อให้ผู้ที่ใช้งานอยู่ สามารถรับรู้ได้ว่า พื้นที่ต่อเนื่องกัน ก็เป็นพื้นผิวที่ต่อเนื่องกันจาก node ด้วย

ภาพที่ 69 แสดงการทดลองการเชื่อมโยง node แต่ละส่วนด้วย การสร้างพื้นผิวด้านล่าง

สรุปการทดลอง ทำให้ทราบว่า สามารถแยกให้ node แยกต่างจากส่วนประกอบเมื่อ ี่อง ต่างๆได้ ด้วยการ ใช้พื้นผิว ที่ตัว node เอง ที่มีความแตกต่างอยู่แล้ว และการเน้นให้พื้นผิวนั้นส่ง ต่อไปที่ระดับพื้นทางเดินก็สร้างความเชื่อมโยงกันของ node ต่างๆ เพื่อให้สามารถรับรู้ได้ว่าเป็น พื้นที่ส่วนที่เกี่ยวข้องเนื่องกันได้

4.4 ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นผิวและสัญลักษณ์ (Surface and Symbolic)

ในการสร้าง symbolic ที่เกี่ยวเนื่องกับพื้นผิวนั้น ทางผู้ศึกษา ได้มีความประทับใจกับ กำแพงเมืองเชียงใหม่ ซึ่งมีอยู่รอบเมืองเชียงใหม่ ซึ่งกำแพงเมืองนี้ ได้สร้างมาพร้อมกับการสร้าง เมืองเชียงใหม่ เอกลักษณะของกำแพงเมือง เรื่องการใช้พื้นผิวอิฐเปลือย ไม่ฉาบปูน ยังคงส่งต่อ มาถึงโบราณสถานทีอื่นๆด้วยเช่นกัน ซึ่งทางผู้ศึกษาได้เห็นว่า สามารถนำเอาแพทเทิร์นอิฐของ เมืองเชียงใหม่ มาสร้างให้เกิดลักษณะของ symbolic ของโครงการได้

ภาพที่ 70 แสดงเจดีย์หลวง สถูปสะดือเมืองในบริเวณข่วงหลวง

ภาพที่ 71 แสดงรูปประตูเชียงใหม่ที่ตั้งอยู่ในบริเวณข่วงหลวง

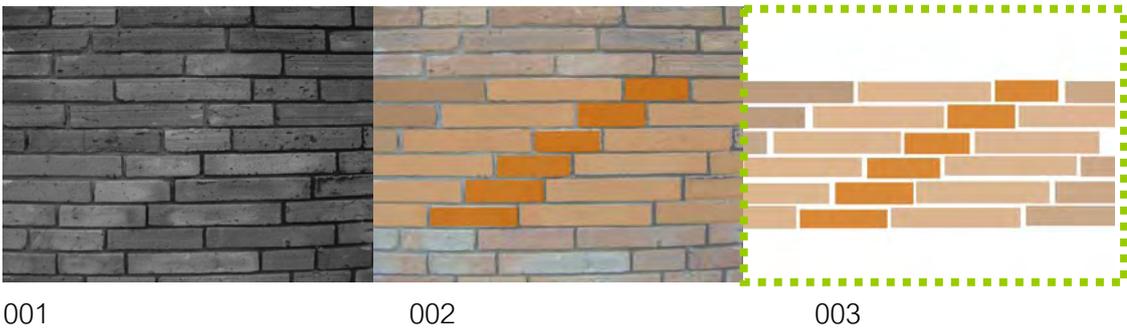

ภาพที่ 72 แสดงประตูท่าแพที่ตั้งอยู่ภายในกรอบกำแพงเมืองเชียงใหม่

การที่กำแพงเมืองและโบราณสถานต่างๆ ได้อยู่เคียงคู่กับเมืองเชียงใหม่มาเนานดังรูปที่เห็นนั้น ทำให้พื้นผิวของโบราณสถานนี้ เป็นตัวแทนบ่งบอกความเป็นสถานที่สำคัญและมีความเก่าแก่ของเมืองเชียงใหม่ได้ ดังนั้น จึงนำเอาพื้นผิวของโบราณสถานนี้ มาร่วมใช้ในการเป็น symbolic ได้

ภาพที่ 73 ภาพแสดงpattern กำแพงเมืองเชียงใหม่

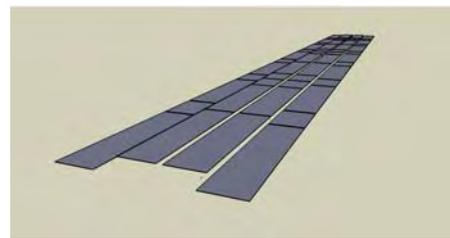
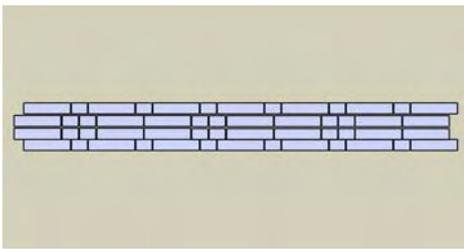
001

002

003

ภาพที่ 74 แสดงการทดลองหาpatternของการก่ออิฐในกำแพงเมืองเชียงใหม่

จากการทดลองเพื่อหา pattern ที่เหมาะสมนั้น ทางผู้ศึกษาไม่ได้ต้องการให้นำแพทเทิร์นที่เป็นแพทเทิร์นเดียวกับการสร้างเมืองหรือกำแพงต่างๆมาใช้ แต่ทางผู้ศึกษาต้องการเพียงแค่สัญลักษณ์ที่ส่งถึงการเรียงอิฐในเชียงใหม่มาใช้เท่านั้น ทางผู้ศึกษาจึงนำเพียงร่องรอยของการเรียงอิฐมาจัดรูปแบบใหม่ เท่านั้น

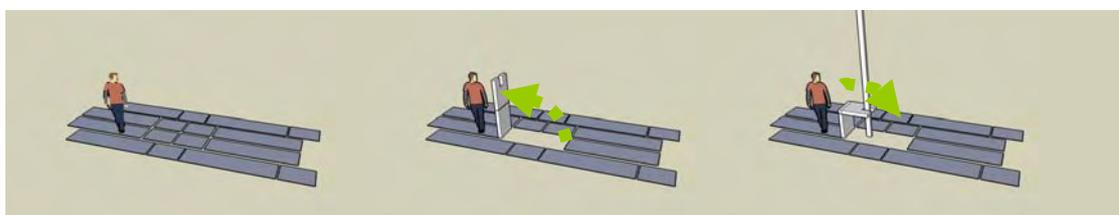

ภาพที่ 75 แสดง pattern ที่ได้หลังจากการนำ pattern ของการก่ออิฐในเมืองเชียงใหม่

4.5 ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นผิว สัญลักษณ์ และการใช้งาน (Surface Symbolic and space)

จากแพทเทิร์นที่ได้นำมาพัฒนาต่อเป็น function โดยใช้วิธีการพับ ที่ได้ศึกษามาในขั้นต้นว่า สามารถสร้างการใช้งานในกิจกรรมต่างๆ และสามารถเก็บได้ ในช่วงเวลาที่ไม่ได้ใช้

4.5.1 ลานสักการะ ในส่วนของกิจกรรมนี้ ทางผู้ศึกษาได้ใช้ "ตุ่ง" ที่เป็นสัญลักษณ์ของการสร้างขอบเขตพิธีกรรมบูชาเมือง และพิธีกรรมสำคัญต่างๆในเมืองเชียงใหม่มาใช้ร่วมกับการออกแบบ เพื่อสร้างขอบเขตของลานสักการะในช่วงเวลาที่มีพิธีกรรมบูชาเมืองได้

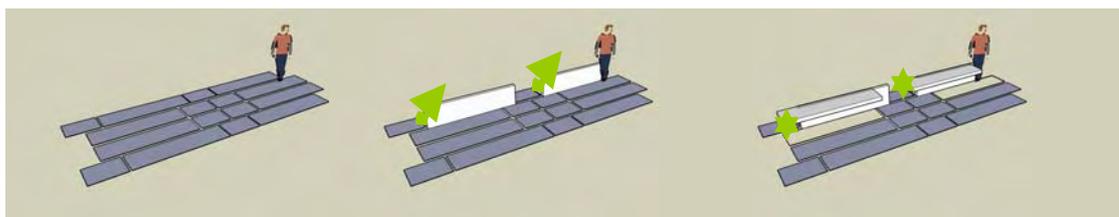
001

002

003

ภาพที่ 76 แสดงการทดลองการพับพื้นผิวเป็นการใช้งาน ตุ่ง

4.5.2 ที่นั่ง ในกิจกรรมนั่งนี้ ทางผู้ศึกษาได้ออกแบบไว้เพื่อใช้งานได้ทั้งช่วงเวลาที่เป็นตลาด และช่วงเวลาที่เป็นส่วนสาธารณะด้วย

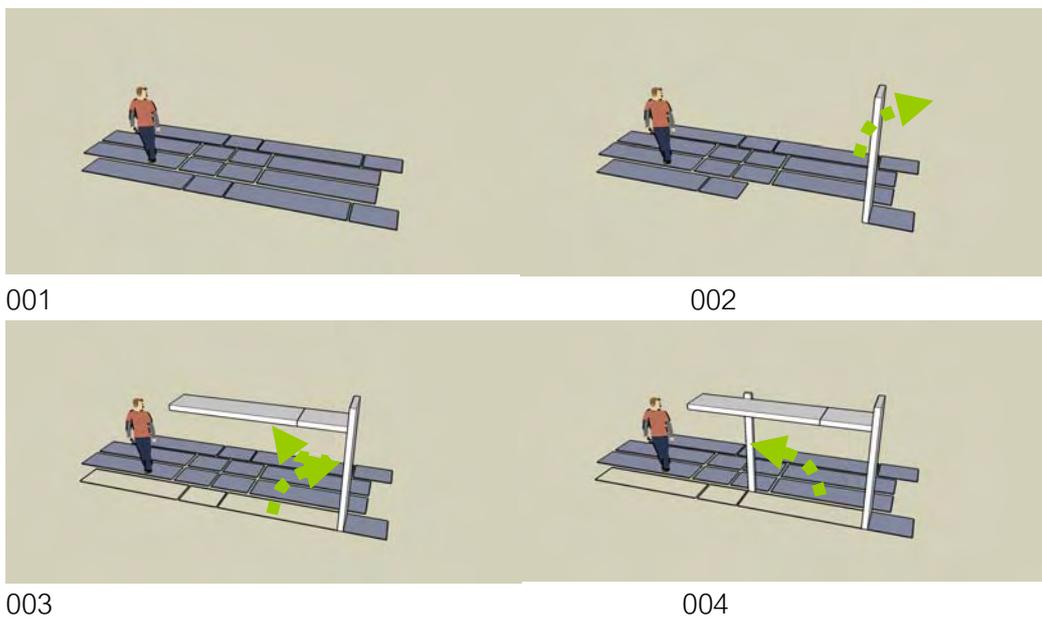
001

002

003

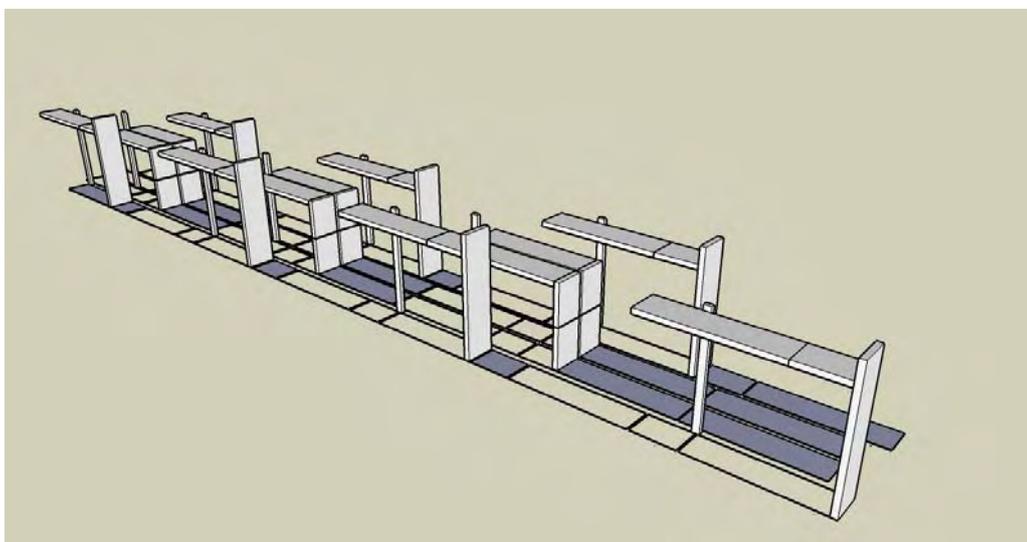
ภาพที่ 77 แสดงการทดลองการพับพื้นผิวเป็นการใช้งาน ที่นั่ง

4.5.3 ตลาด สำหรับการใช้งานในกิจกรรมส่วนนี้ ทางผู้ศึกษาได้ออกแบบได้พัฒนาต่อจาก การได้ surface ของการใช้งานตลาด มาผสมผสานกับ pattern จึงได้การใช้งานตลาดที่ถูกซ่อนอยู่บนพื้นที่ได้ และสามารถถูกพับเก็บได้ ในช่วงเวลาที่ไม่ได้ใช้งาน

ภาพที่ 78 แสดงการทดลองการพับพื้นผิวเป็นการใช้งานตลาด

เมื่อนำการใช้งานของตลาดมารวมกลุ่มกัน และตั้งอยู่บนแพทเทิร์นที่ผู้ออกแบบได้ทดลองออกมา ทำให้สามารถได้กลุ่มการตลาด แบบใหม่ ที่ได้ circulation ที่น่าสนใจกว่าเดิม

ภาพที่ 79 แสดงการทดลองการพับพื้นผิวเป็นการใช้งานตลาด และ circulation ใหม่

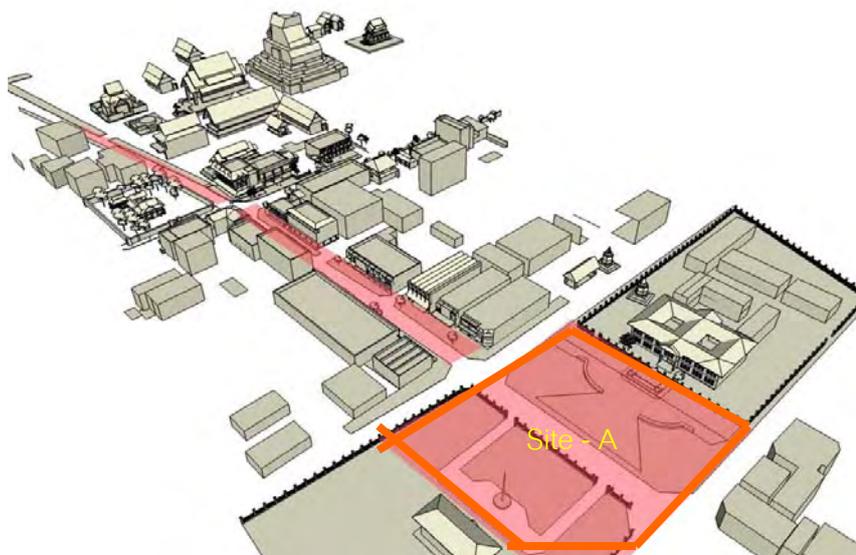
5 การออกแบบในพื้นที่ส่วนแรก (SITE A)

ในการออกแบบลงสู่พื้นที่นั้น เป็นการนำกระบวนการทดลองที่ได้มา ขยายผลเข้าสู่ตำแหน่งที่ตั้งโครงการในบริเวณ site A ก่อน โดยที่บริเวณนี้เป็นบริเวณของลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ ซึ่งที่ตั้งบริเวณนี้ มีความเกี่ยวเนื่องกันอยู่กับพื้นที่รอบข้าง ที่เป็นที่ตั้งของวัดสะดือเมืองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงใหม่ ซึ่งแต่เดิมเป็นศาลากลางเก่า อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับส่วนอื่นๆอีกด้วย

ซึ่งกระบวนการออกแบบนั้น ทางผู้ศึกษาได้แยกความสัมพันธ์ของการออกแบบใน site นี้เป็นสองส่วนคือ

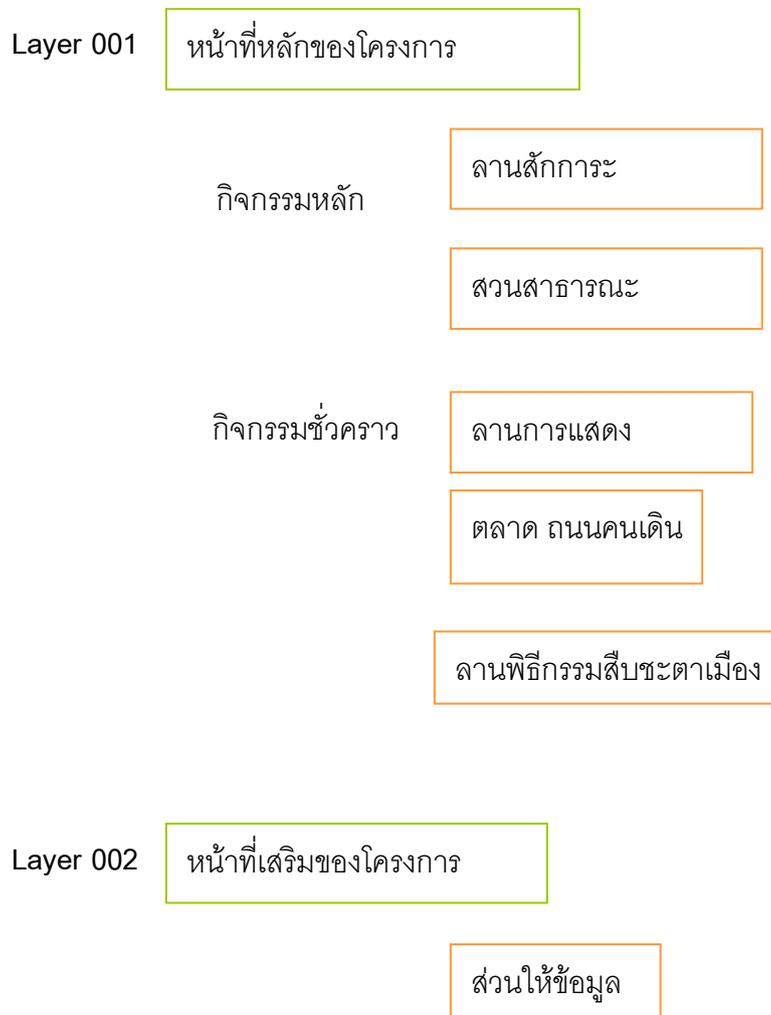
1 การสื่อความหมายเดิมของที่ตั้ง โดยที่ตั้งแห่งนี้ นอกจากจะเป็นลานรวมกิจกรรมต่างๆเข้าด้วยกันแล้ว ยังเป็นที่ที่เป็นแหล่งรวม และจุดเชื่อมต่อกจากลานไปสู่พื้นที่อื่นๆรอบๆด้วย ดังนั้น ความหมายแฝงของพื้นที่แห่งนี้ คือความเป็นจุดเชื่อมต่อ และความเป็นแหล่งให้ข้อมูลของพื้นที่ช่วงในสมัยโบราณด้วย

2 การใส่กิจกรรมเข้าไปในโครงการ ในส่วนของกิจกรรมที่เกิดขึ้นนั้น ได้แยกตามช่วงเวลาที่เกิดขึ้นของกิจกรรม โดยสามารถแบ่งได้เป็นรอบ ประจำปี ประจำเดือน และวันปกติทั่วไป กิจกรรมทั้งสามช่วงเวลานี้ ถูกแทรกอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ และสามารถปรับเปลี่ยนการใช้งานตามเวลาที่เหมาะสมได้

ภาพที่ 80 แสดงบริเวณ Site A ที่ทำการออกแบบ

เราสามารถเขียนเป็น diagram ของการใช้งานพื้นที่ออกเป็น layer ได้ 2 ส่วน ได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 แสดงการแยกหน้าที่การใช้งานของพื้นที่เป็น 2 layer และแสดงหน้าที่ในแต่ละ layer

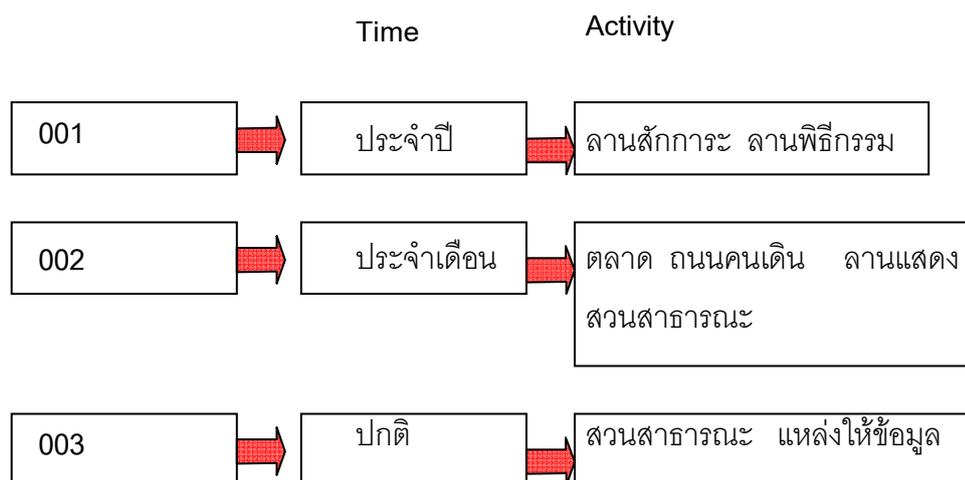
จากการที่สามารถแบ่งการใช้งานของพื้นที่ได้เป็น 2 layer ทำให้สามารถสร้างกิจกรรมและขยายความหมายของหน้าที่ได้ตาม layer ที่แตกต่างกันได้ ซึ่งในขั้นตอนต่อไป จะอธิบายความหมายที่ใช้งานของแต่ละ layer เพื่อสร้างความเข้าใจต่อพื้นที่ต่อไป

5.1 การใช้งานใน Layer 001 จะเป็นการใช้งานในส่วนของพื้นที่รองรับกิจกรรมที่เกิดขึ้นตามช่วงเวลาที่มียุ่เดิม สามารถอธิบายได้ ด้วยภาพและตารางการใช้งานพื้นที่ดังนี้

ภาพที่ 81 แสดงตำแหน่งที่ตั้ง SITE A และความสัมพันธ์กับบริเวณ รอบอนุสาวรีย์สามกษัตริย์

กิจกรรมที่เกิดขึ้นในที่ตั้ง ใน layer 001 สามารถจำแนกเป็นเวลาประจำปี ประจำเดือน และช่วงเวลาปกติ การใช้งานที่เกิดขึ้นก็จะถูกแบ่งไปตามเวลาดังนี้

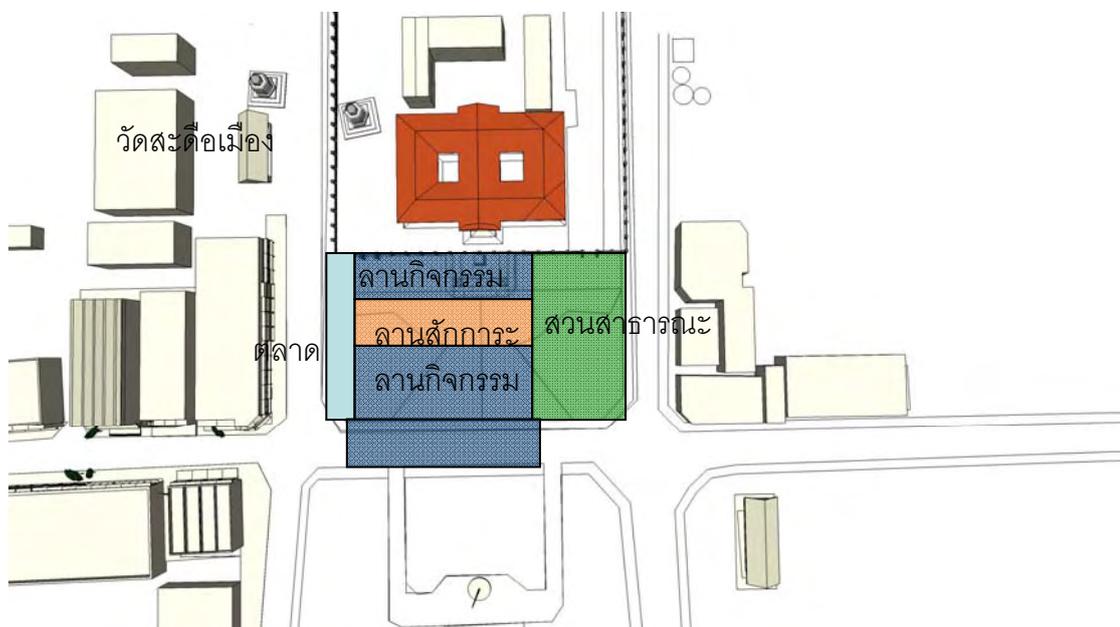

แผนภูมิที่ 3 แสดงการใช้งานพื้นที่ลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ในช่วงเวลาต่างๆ

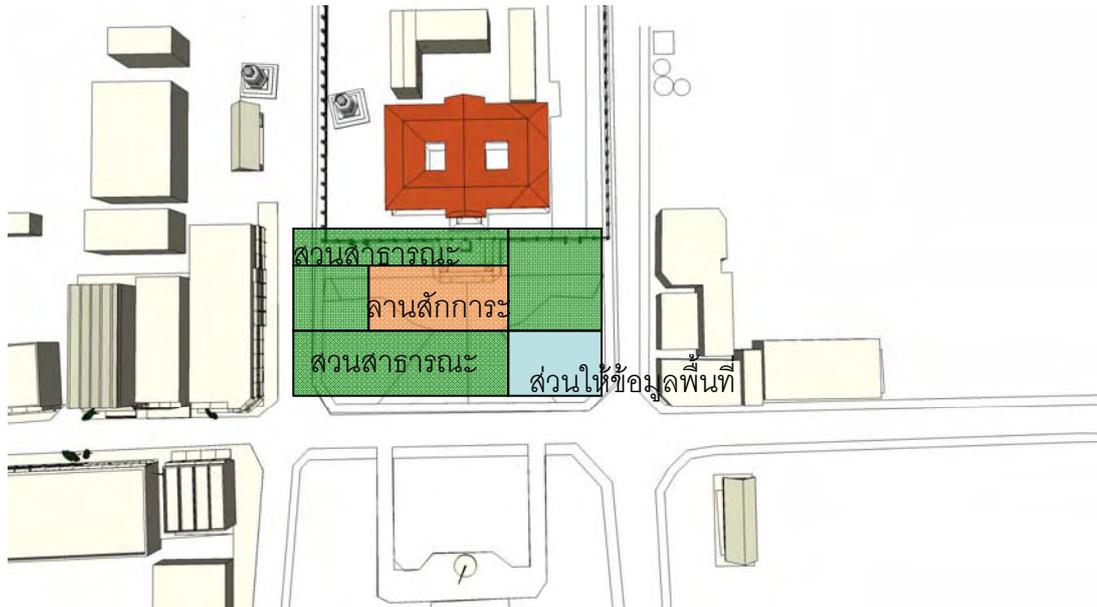
สำหรับตำแหน่งการใช้งานพื้นที่ลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ใหม่ในเวลาปัจจุบันนั้น สามารถแบ่งแยกการใช้งานออกไปตามช่วงเวลา และกิจกรรมได้ดังนี้

ภาพที่ 82 แสดงการใช้งานพื้นที่ ประจำปี กิจกรรม ลานสักการะ ลานพิธีกรรม

ภาพที่ 83 แสดงการใช้งานพื้นที่ ประจำเดือน กิจกรรม ลานกิจกรรม ตลาด สวนสาธารณะ แหล่งให้ข้อมูล และลานสักการะ

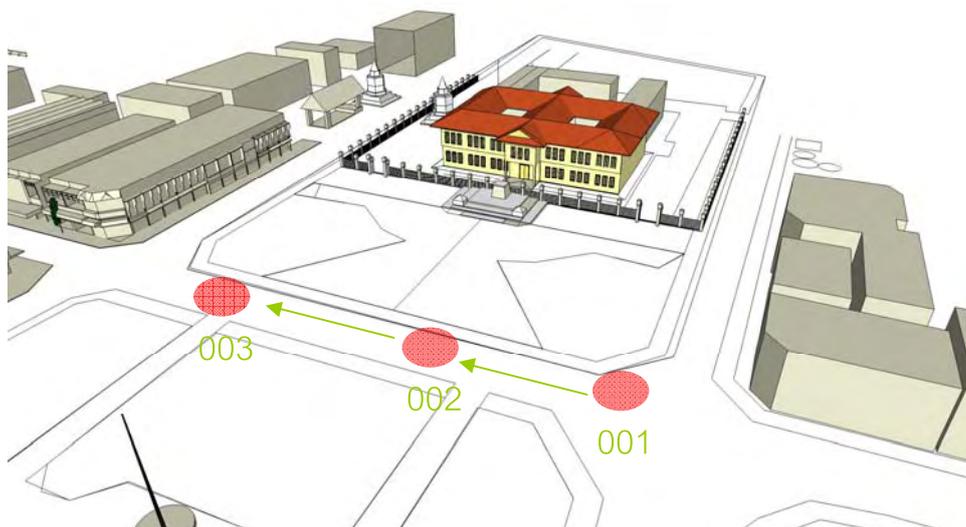
ภาพที่ 84 แสดงการใช้งานพื้นที่ ประจำวัน กิจกรรม สวนสาธารณะ แหล่งให้ข้อมูล และลาน
สีกการะ

5.2 การใช้งานใน layer 002 จะเป็นการให้ข้อมูลพื้นที่ ซึ่งจะเป็นข้อมูลทาง
ประวัติศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ช่วงหลวงนั้น ทางผู้ศึกษาได้ตั้งข้อสังเกตของการให้ข้อมูล
ดังกล่าวว่า จริงๆแล้ว พื้นที่ลานอนุสาวรีย์ในปัจจุบันก็มีส่วนที่ให้ได้รู้ถึงความเป็นประวัติศาสตร์
อยู่แล้ว

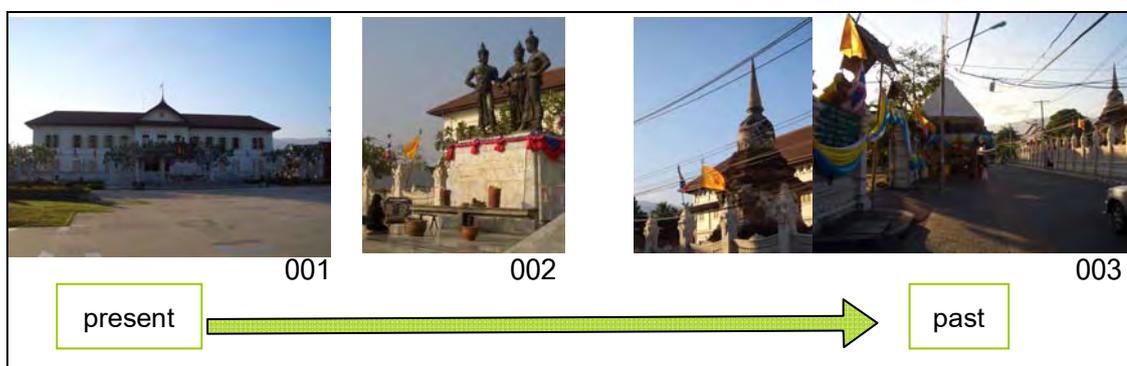
ภาพที่ 85 แสดงพื้นที่ช่วงหลวงและสิ่งสำคัญในประวัติศาสตร์รอบๆที่ตั้งโครงการ

จากการตั้งข้อสังเกตนี้ ทางผู้ศึกษา จึงได้ทำการทดลองเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของใหม่ โดยที่ถ้ากำหนดเส้นทางเดินจาก จุดที่ 001 ไป จุดที่ 003 จะทำให้มองเห็นสถานที่ที่สำคัญของช่วงหลง ได้

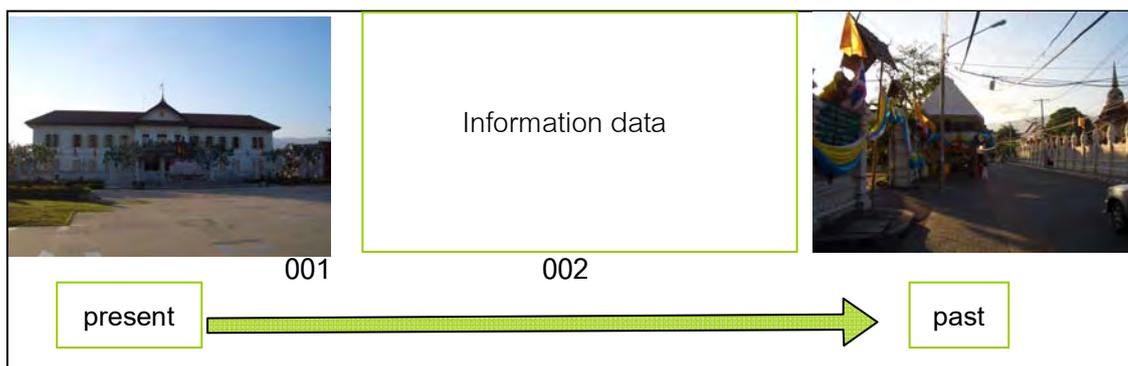
ภาพที่ 86 แสดงการเดินทางผ่านด้านหน้าของที่ตั้งโครงการ

ในมุมมองที่ผ่านจุดต่างๆ จะมองเห็นสถานที่สำคัญของช่วงหลงในสมัยโบราณดังนี้ คือจุดที่001 จะเห็นศาลากลางเก่า จุดที่ 002 จะเห็นตัวอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ และจุดที่ 003 จะมองเห็นวัดสะดือเมือง ซึ่งเป็นวัดเริ่มต้นของการสร้างเมืองเชียงใหม่ ซึ่งอีกนัยหนึ่งก็คือการมองพื้นที่จากสิ่งปลูกสร้างในปัจจุบัน ย้อนไปถึงสิ่งปลูกสร้างในอดีต ได้แก่วัดสะดือเมืองนั่นเอง

ภาพที่ 87 แสดงการมุมมองที่เกิดขึ้นในจุดที่ผ่านโครงการและการเทียบช่วงเวลาการสร้าง

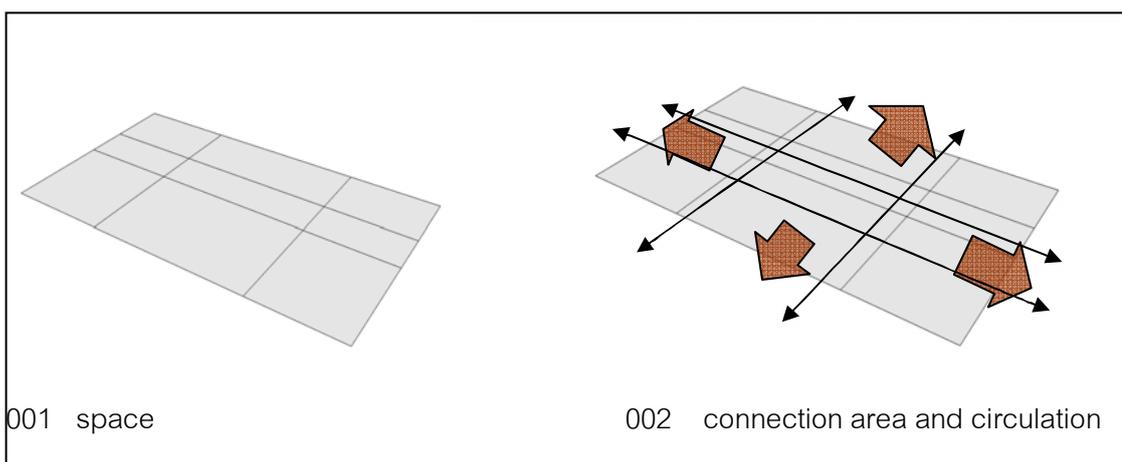
จากการตั้งข้อสังเกตดังกล่าว ถ้าเราทำเส้นทางเดินในที่ตั้งโครงการ โดยที่ถ้าเรา กำหนดให้มองเห็นมุมมองที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แล้วสร้างข้อมูลทางประวัติศาสตร์เชื่อมต่อระหว่าง อดีตและปัจจุบัน โดยอาศัยการมองเห็นสถานที่ต่างๆเป็นหลัก โดยปิดการรับรู้ข้อมูลทางปัจจุบัน แล้วเพิ่มข้อมูลที่ต้องการเข้าไป ก็จะทำให้ผู้ใช้โครงการสามารถเชื่อมต่อเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีตได้

ภาพที่ 88 แสดงการเพิ่มข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ร่วมกับพื้นที่ที่มีอยู่เดิม

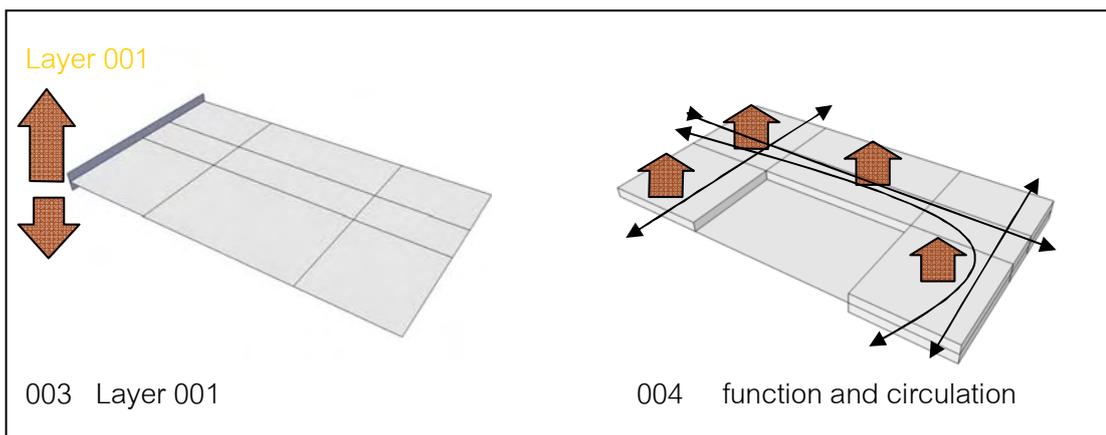
5.3 ที่ตั้งและการพัฒนา (SITE AND DEVELOPMENT)

จากตำแหน่งที่ตั้ง และหน้าที่ของโครงการที่ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์เพื่อจะใช้เข้าไปในโครงการนั้นทำให้สร้างเป็น space และ circulation บนพื้นผิวได้

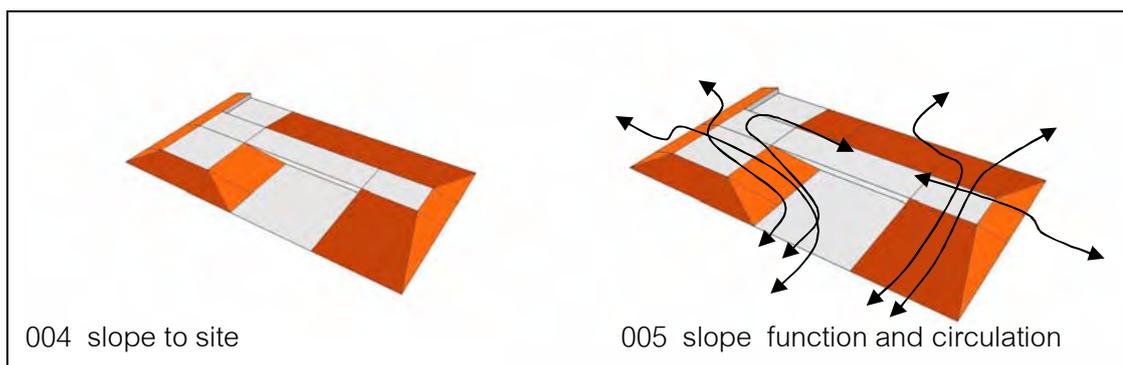
ภาพที่ 89 แสดงพื้นที่โครงการ และการติดต่อกับพื้นที่รอบข้าง

จากการทดลองก่อนหน้านี้พบว่า เราสามารถใช้งานพื้นที่โครงการในสองหน้าที่ คือ การใช้งานในแง่พื้นที่ที่รองรับกิจกรรม และการใช้งานในแง่พื้นที่ที่บอกเล่าข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ดังนั้น จึงสามารถทำพื้นที่ให้มี 2 ระดับ คือ Layer 001 และ Layer 002 โดย Layer 001 ผู้ศึกษาได้กำหนดให้อยู่ด้านบน และ Layer 002 ได้อยู่ด้านล่าง เพื่อสามารถปิดการรับรู้ข้อมูลพื้นที่ในส่วนที่ไม่ต้องการให้รับรู้ได้

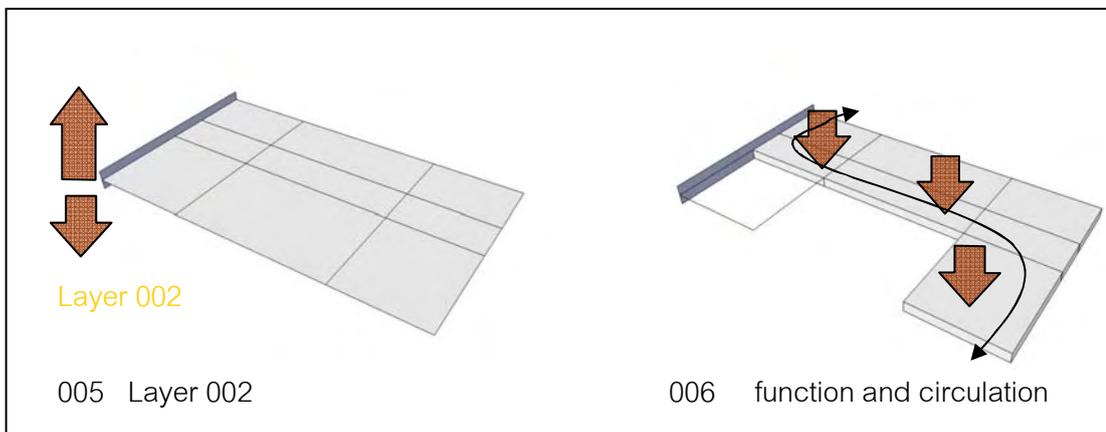
ภาพที่ 90 แสดงการพัฒนารูปแบบการใช้งานของ Layer 001

เมื่อได้ตำแหน่งของการใช้งานที่เป็นไปตามข้อมูลที่ศึกษามาแล้ว จึงนำผลของการทดลองเรื่องของการทดลองพับพื้นที่ในองศาที่แตกต่างกัน เพื่อให้การใช้งานในพื้นที่มีความยืดหยุ่น และสามารถปรับการใช้งานได้ในช่วงเวลาที่เหมาะสม มาปรับเปลี่ยนพื้นที่

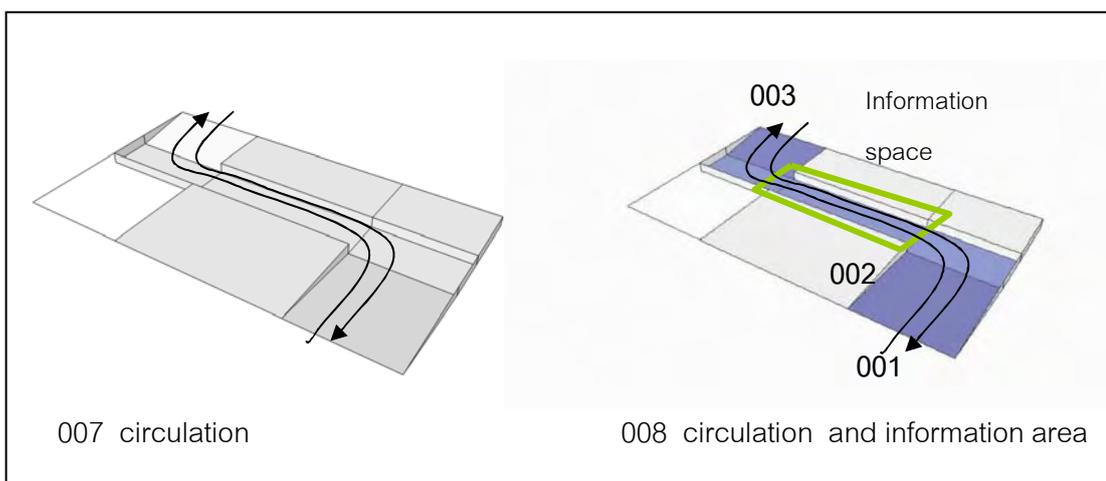
ภาพที่ 91 แสดงการนำผลการทดลองเรื่องslope มาใช้กับพื้นที่ และภาพcirculation

เมื่อได้การใช้งานใน layer 001 ที่สามารถปรับเพื่อการใช้งานในหลากหลายรูปแบบแล้ว จึงเริ่มเข้าสู่การออกแบบใน Layer 002 เพื่อสร้างข้อมูลทางประวัติศาสตร์ร่วมไปกับการใช้สอยพื้นที่

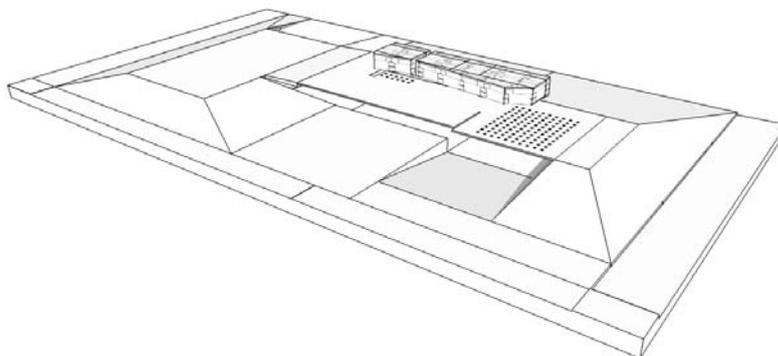
ภาพที่ 92 แสดงการพัฒนาารูปแบบการใช้งานของ Layer 002

การการศึกษาข้อมูลเรื่องการออกแบบเพื่อ Layer 002 ที่เลือกจะให้เห็นข้อมูลของพื้นที่ในส่วนที่เห็น และเพิ่มข้อมูลของประวัติศาสตร์เข้ามาใหม่ จึงได้เส้นทางการใช้งานในด้านล่างของพื้นที่ ดังนั้น จึงสามารถกำหนดขอบเขตของส่วนพื้นที่ที่ให้ข้อมูลพื้นที่ได้ อยู่ในส่วนการใช้งานนี้

ภาพที่ 93 แสดงการนำการทดลองเรื่องการรับข้อมูลทางประวัติศาสตร์มาใช้กับพื้นที่

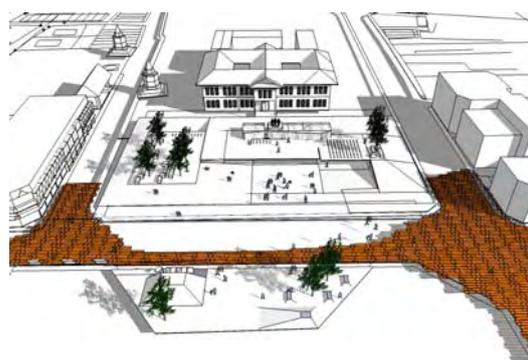
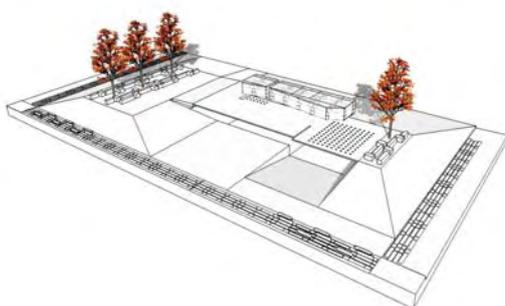
หลังจากได้พื้นที่การใช้งานทั้งส่วนด้านบนและด้านล่างแล้ว จึงนำการใช้งานของทั้งสองส่วน มาประกอบกัน เพื่อใช้งานพื้นที่ส่วนนี้ในเวลาที่แตกต่างกัน

ภาพที่ 94 แสดงภาพโดยรวมของพื้นที่ก่อนจะเพิ่มองค์ประกอบเพื่อการใช้งานในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน

5.4 การนำองค์ประกอบต่างๆเข้าสู่ Site A ตามช่วงเวลาต่างๆ เป็นการนำองค์ประกอบที่สำคัญของช่วงเวลาต่างๆ มาร่วมสู่โครงการ เพื่อให้เหมาะสมกับการใช้งานในช่วงเวลานั้นๆ

5.4.1 ช่วงเวลาปกติ กิจกรรม สวนสาธารณะ ลานสักการะ ส่วนที่เพิ่มไว้ในโครงการได้แก่ ที่นั่ง ต้นไม้ เก้าอี้

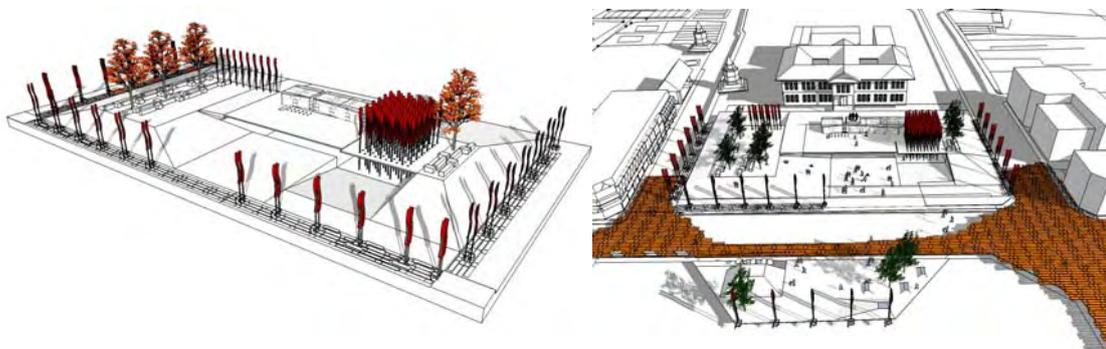
ภาพที่ 95 แสดงภาพของพื้นที่โครงการในช่วงเวลาปกติ

5.4.2 ช่วงเวลาประจำเดือน กิจกรรม ที่เกิดขึ้น ก็จะเป็น ลานสักการะ สวนสาธารณะ ลานกิจกรรม ส่วนที่เพิ่มไว้ในโครงการได้แก่ ที่ขายของ

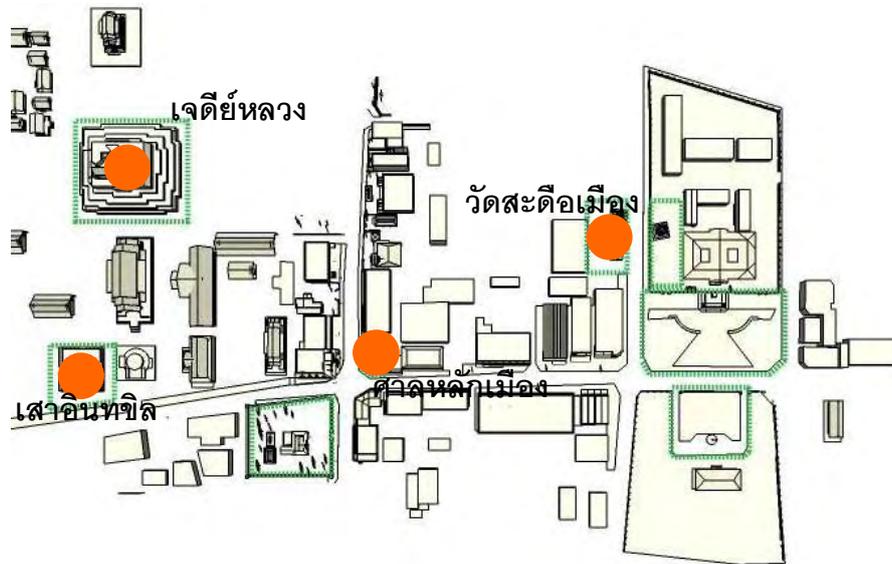
ภาพที่ 96 แสดงภาพของพื้นที่โครงการในช่วงเวลาประจำเดือน

5.4.3 ช่วงเวลาประจำปี กิจกรรม ลานสักการะ โดยมีส่วนที่เพิ่มไว้ในพื้นที่ได้แก่ ตุง

ภาพที่ 97 แสดงภาพของพื้นที่โครงการในช่วงเวลาประจำปี

5.5 การทดลองเรื่อง การให้ข้อมูลประวัติศาสตร์ โครงการแรก (SITE A) ในการออกแบบเพื่อสื่อถึง information space นั้น ทางผู้ศึกษาได้คำนึงถึงสถานที่สำคัญที่ยังหลงเหลืออยู่บนช่วงหลวงแห่งนี้ เพื่อสามารถนำมาอ้างอิงถึงขอบเขต และจุดสำคัญของช่วงหลวงแห่งนี้

ภาพที่ 98 แสดงnode สิ่งโบราณสถานที่เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยเริ่มก่อตั้งเมืองเชียงใหม่

ภาพที่ 99 แสดงแนวแกนที่เชื่อมกับเจดีย์หลวงและศาลหลักเมือง

ผู้ศึกษาได้เลือกสถานที่สำคัญมาเป็น node คือ เจดีย์หลวงและศาลหลักเมืองเชียงใหม่ มาใช้เพื่อการให้ข้อมูลพื้นที่ประวัติศาสตร์ เนื่องจากสถานที่สองสิ่งนี้ มีความสำคัญมาตั้งแต่สมัยสร้างเมืองเชียงใหม่

5.5.1 การจดจำรูปลักษณ์ของโบราณสถาน (NODE) การมองเห็น รูปลักษณ์ของโบราณสถานก็เป็นความจำเป็นของการออกแบบเพื่อให้ผู้ใช้โครงการสามารถจดจำ

ลักษณะที่สถานีที่เป็น NODE ของช่วงหลวงแต่ในสถานีที่เป็นที่ตั้งของโครงการ ไม่สามารถทำให้ผู้ใช้สามารถมองเห็น node ต่างๆนี้ด้วยตาได้ ทางผู้ศึกษาจึงได้คิดวิธีการนำภาพลักษณะของ node มาผ่านกระบวนการทดลอง เพื่อให้สามารถสื่อถึง node ได้จากในที่ตั้งโครงการ

ภาพที่ 100 แสดงรูปลักษณะของเจดีย์หลวง และศาลหลักเมือง ที่ทำให้ผู้คนทั่วไปสามารถจดจำได้

จากรูปลักษณะของเจดีย์หลวงและศาลหลักเมือง ทางผู้ศึกษาได้นำภาพนั้นเข้ากระบวนการแปลงรูป เพื่อลดทอนรายละเอียดที่เกิดขึ้นของภาพลักษณะนั้น

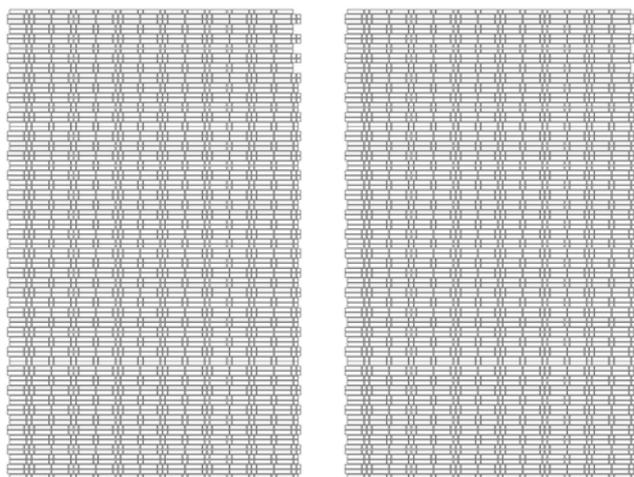
ภาพที่ 101 แสดงการลดทอนรายละเอียดของภาพลักษณะ

หลังจากลดทอนรายละเอียดของภาพแล้ว จึงทำการลดสีเพื่อให้เห็นเพียงแค่ภาพเข้ม-สว่าง ของรูปลักษณะ

ภาพที่ 102 แสดงภาพเจดีย์หลวงและศาลหลักเมือง ภายหลังจากการลดสีออก

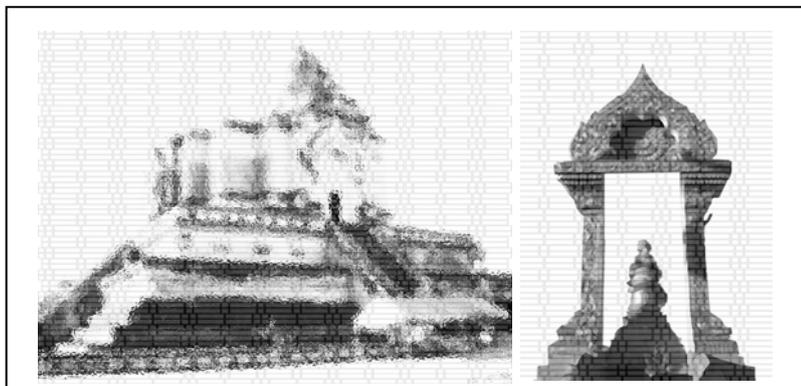
จากการทดลองเปลี่ยนรูป เราสามารถจดจำลักษณะของโบราณสถานได้แม้จะเห็นได้แค่เพียงความอ่อนเข้มของแสงเท่านั้น จึงทำการทดลองต่อ โดยใช้เพียงแค่pattern ในการนำเสนอความเข้ม-อ่อนของแสงผ่านการวางpattern เพื่อสร้างความเกี่ยวเนื่องกันของโครงการจากที่ทดลองเรื่อง pattern มาแล้ว

ภาพที่ 103 แสดงpattern ที่ผู้ศึกษาได้นำมาใช้ในการทดลองอื่นๆ

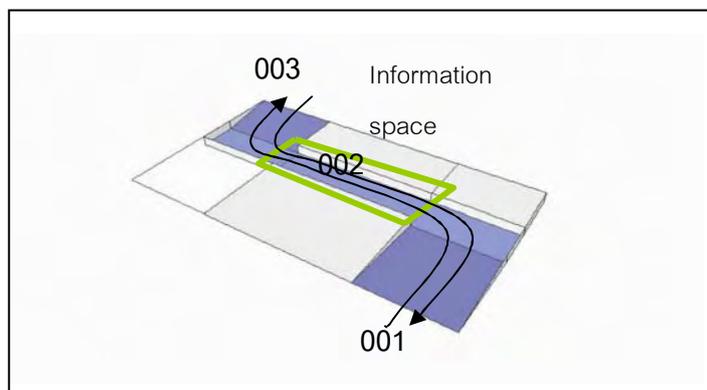
ผู้ศึกษาได้นำรูปแบบของ pattern ดังกล่าว มาทับซ้อนกับภาพที่ได้ทำการทดลองมา ทำให้ได้ผลการทดลองว่า การลดทอนรายละเอียดต่างๆของภาพลงจนเหลือแต่ความเข้ม-สว่าง

ของภาพนั้น สามารถนำความเข้มสว่างนั้น มาแต้มเป็นจุดสว่าง และจุดเข้มตาม pattern ก็
สามารถทำให้เรายังรับรู้รูปลักษณะของเจดีย์หลวงและศาลหลักเมืองได้เช่นเดิม

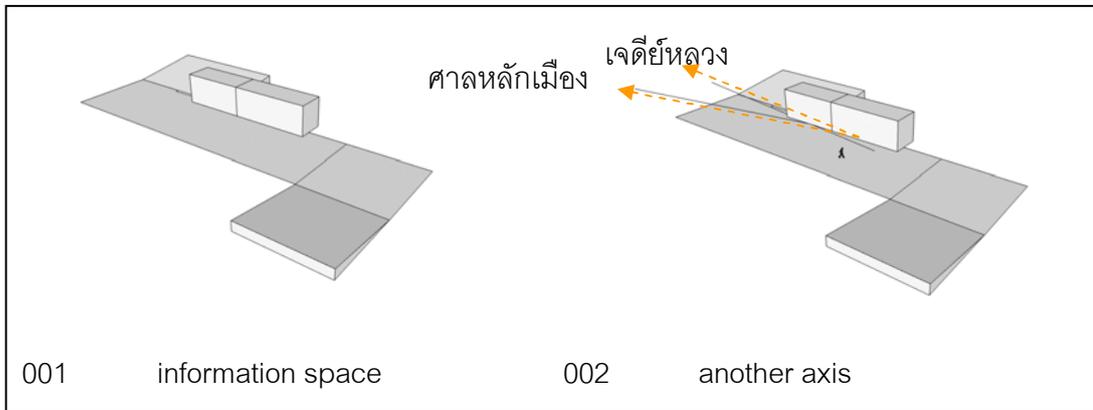
ภาพที่ 104 แสดงรูปลักษณะของเจดีย์หลวงและศาลหลักเมืองภายหลังจากทำการทดลอง

5.5.2การนำรูปลักษณะของโบราณสถานเข้าสู่ Layer 002 จากผล
การทดลองเรื่องการลดทอนรูปลักษณะ จึงนำผลการทดลองนี้ ไปสู่การให้ความหมายของพื้นที่
Layer 002 ที่อยู่ด้านล่างของ site A โดยทางผู้ศึกษาพยายามจะเชื่อมความสัมพันธ์ของnode ทั้ง
สองนี้ กับส่วนให้ข้อมูลประวัติศาสตร์ ที่อยู่ห่างกัน

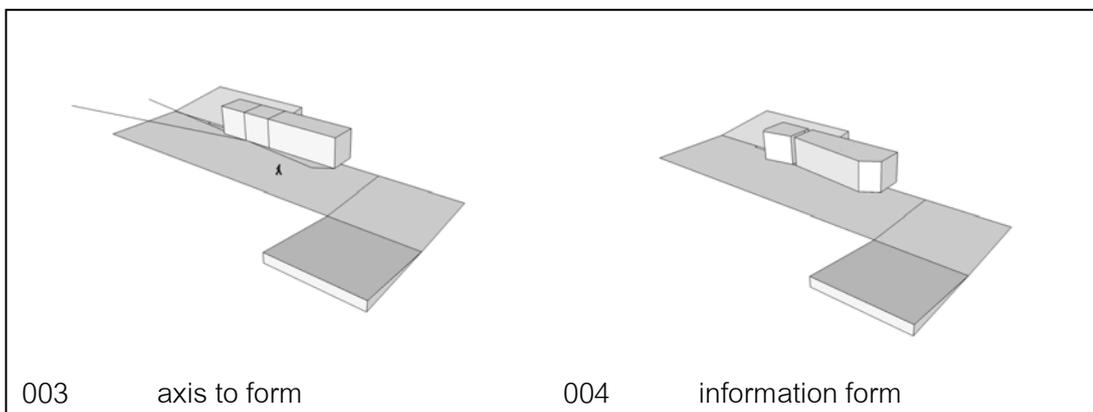
ภาพที่ 105 แสดงพื้นที่การใช้งานของส่วนให้ข้อมูลinformation space ของ Site A

จากข้อจำกัดของNode กับพื้นที่ ทำให้ต้องสร้างแนวแกนเพื่อเชื่อมความเกี่ยวข้องกันของพื้นที่โครงการ โดยแนวแกนก็จะมุ่งไปสู่ เจดีย์หลวงและศาลหลักเมือง

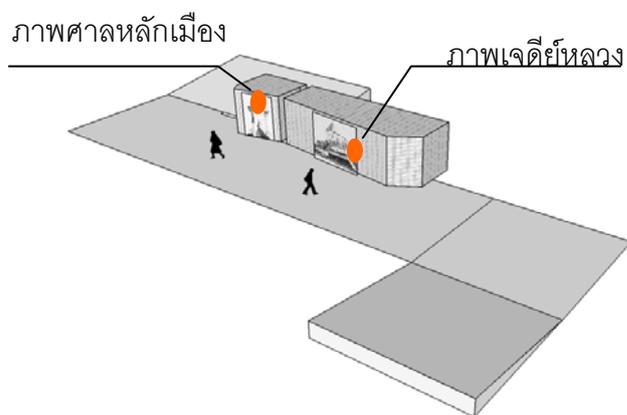
ภาพที่ 106 แสดงพื้นที่การใช้แนวแกนเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่าง node กับ พื้นที่ตั้งโครงการ

จากการเชื่อมความสัมพันธ์ด้วยแนวแกนที่มุ่งไปสู่ Node ทั้งสองแล้ว ทางผู้ศึกษาจึงนำแนวแกนที่เกิดขึ้นมาสร้าง ระนาบที่ตั้งอยู่บน information space ที่มุ่งส่งต่อไปสู่ทั้งสอง node เพื่อจะสร้างให้ผู้รู้ รับรู้ได้ว่า ระนาบที่มุ่งไปตามแนวแกนนั้นๆ จะส่งต่อไปยังจุดสำคัญบนช่องหลวง

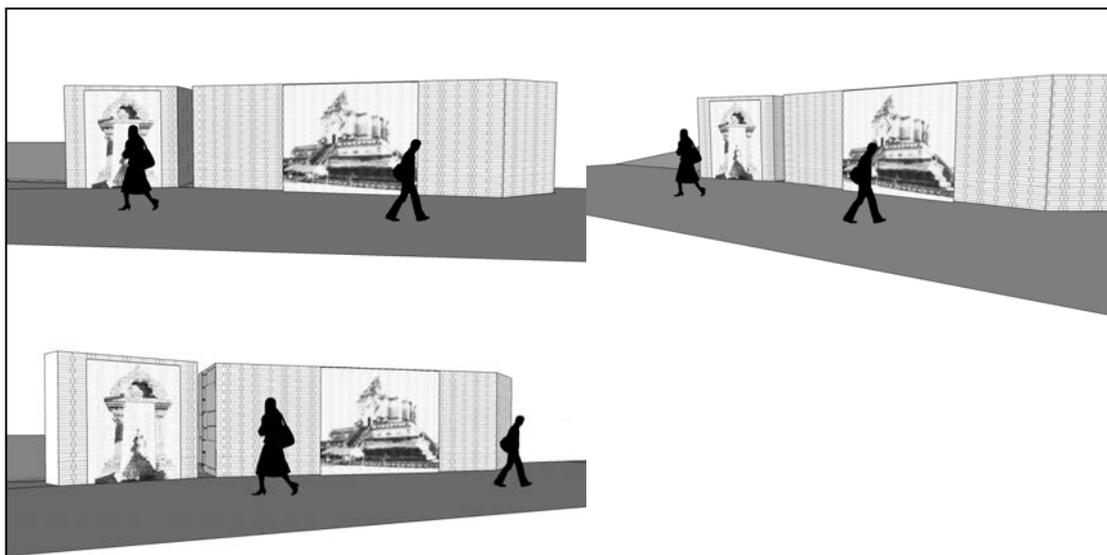
ภาพที่ 107 แสดงพื้นที่การใช้แนวแกนเพื่อสร้างระนาบที่เกี่ยวข้องกับ node นั้นๆ

เมื่อได้แนวระนาบที่มีความสัมพันธ์กับ node ต่างๆแล้ว จึงนำรูปลักษณะที่ถูกลดทอน รายละเอียดลง จากการทดลองก่อนหน้านี้ บรรจุนำไปแนวระนาบที่เกี่ยวข้องกับnode นั้นๆ

ภาพที่ 108 แสดงพื้นที่การใช้ภาพที่ทดลองมาบรรจุไปสู่แนวแกนที่เชื่อมกับ node นั้นๆ

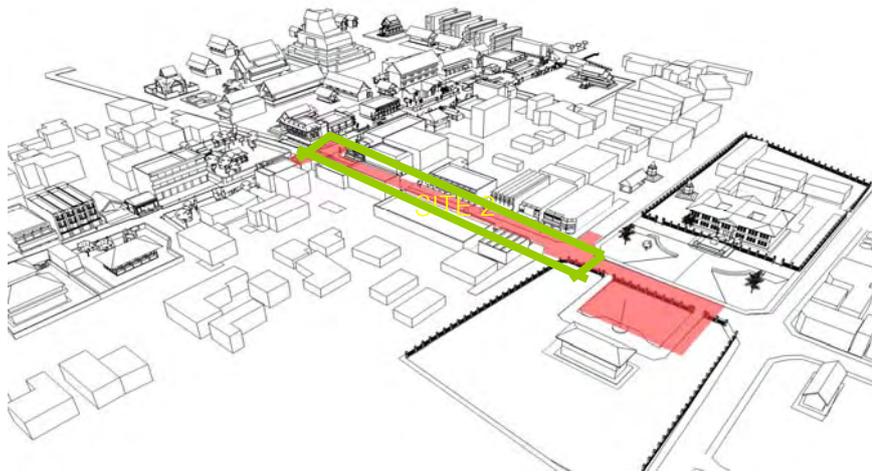
จากการที่นำรูปลักษณะของสถานที่สำคัญมาไว้ในแนวระนาบของ information space นั้น จะทำให้ผู้ใช้งาน สามารถมองเห็นรูปลักษณะนั้นๆ โดยมีแนวระนาบมุ่งไปทางสถานที่สำคัญตามที่ได้ศึกษามา สร้างเป็นการรับรู้ข้อมูลขอบเขตของพื้นที่ช่วงหลวง จากอดีต ที่ยังหลงเหลือในปัจจุบัน

ภาพที่ 109 ทรรศนียภาพของในมุมต่างๆของ information space

6. การออกแบบโครงการในส่วนที่สอง (Site B)

ที่ตั้งโครงการส่วนนี้ อยู่บริเวณถนนและฟุตบอลที่ต่อจากอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ไปจนถึงบริเวณสี่แยกกลางเมือง ศาลหลักเมือง ซึ่งมีการใช้งานหลักในปัจจุบันเป็นถนน และข้างทางประกอบไปด้วยร้านค้าต่างๆ พื้นที่ตั้งโครงการ จึงยึดแนวถนนเป็นหลักเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เป็นสาธารณะ และไม่เป็นการสร้างการรบกวนหน้าร้านของแต่ละร้านด้วย

ภาพที่ 110 แสดงตำแหน่งที่ตั้งของ Site B

การวิเคราะห์การใช้งานในพื้นที่ส่วนนี้ ได้มีการใช้งานหลักๆ เป็นอาคารพาณิชย์และถนนจะมีการตั้งร้านค้าเพื่อมาขายของ ก็ต่อเมื่อเวลาที่เป็นตลาดถนนคนเดินเท่านั้น

ภาพที่ 111 แสดงภาพโดยรวม Site B ในช่วงเวลาปกติ

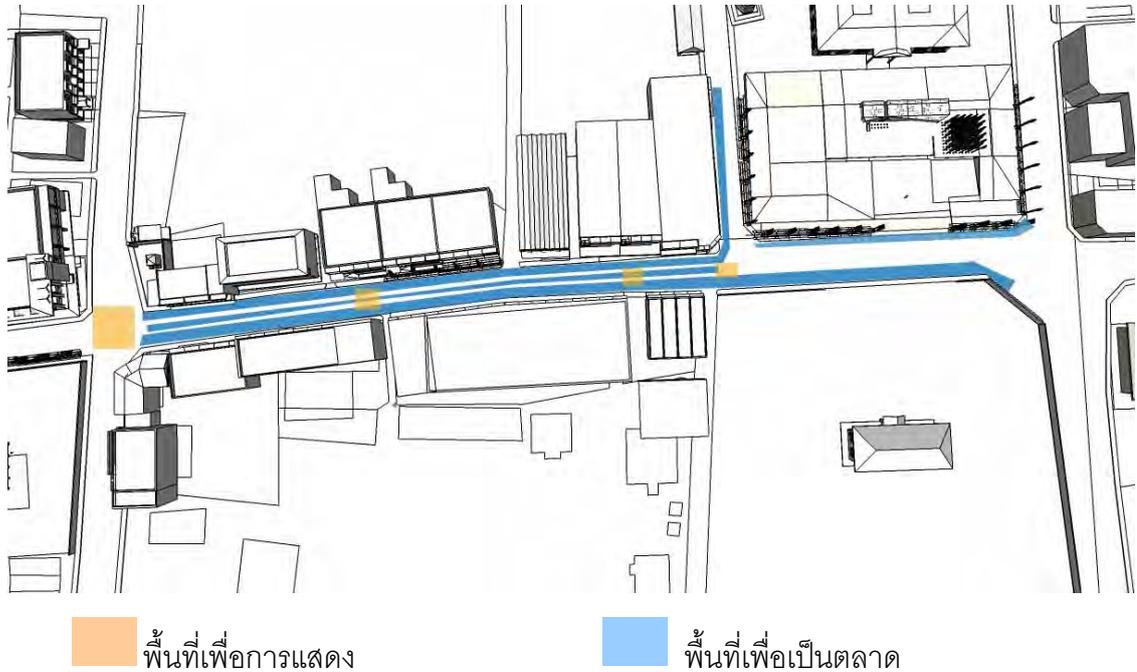
ภาพที่ 112 แสดงภาพโดยรวม Site B ในช่วงเวลา ถนนคนเดิน

6.1 การใช้พื้นที่ตามช่วงเวลาต่างๆในปัจจุบัน ในการใช้งานพื้นที่ในปัจจุบัน ได้มีการใช้งานเป็น ถนน และทางสัญจร ของคนทั่วไป

ภาพที่ 113 แสดงพื้นที่ในช่วงเวลาปกติ เส้นทางสัญจรไปส่วนต่างๆ

การใช้งานพื้นที่ส่วนนี้ในเวลาที่มีกิจกรรมถนนคนเดิน จะมีการปิดถนนเพื่อไม่ให้รถเข้ามาในพื้นที่ส่วนนี้ และมีการจัดพื้นที่ไว้ให้ผู้คนมาตั้งร้านค้า และลานแสดง เพื่อเกิดความหลากหลายของตลาดในปัจจุบันได้

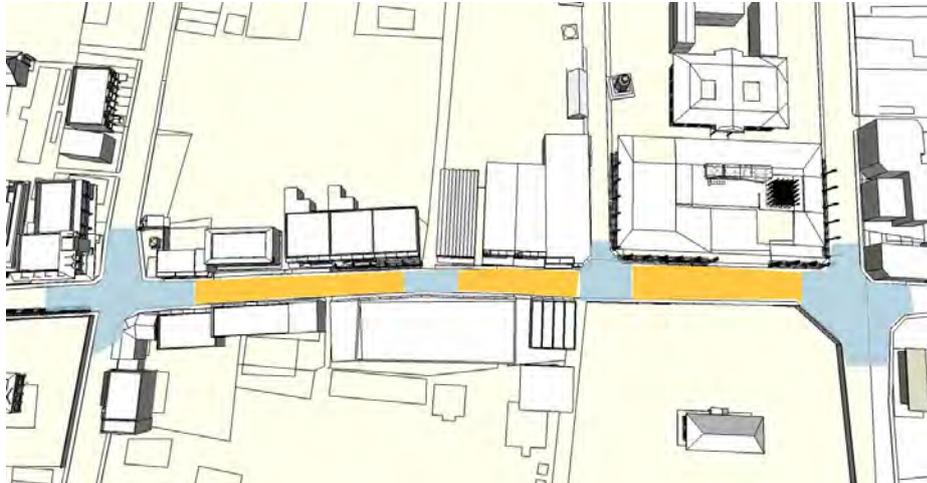

ภาพที่ 114 แสดงพื้นที่ในช่วงเวลาขายของ ตลาด และลานการแสดง

จากการศึกษาวิธีการใช้งานของพื้นที่ในปัจจุบัน ทำให้ผู้ศึกษาทำการออกแบบพื้นที่ในส่วนนี้โดยยึดเอากิจกรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นหลัก แล้วทำการปรับเปลี่ยนการใช้งานของพื้นที่โดยใช้กระบวนการทดลองตามที่ได้ทดลองมาในเบื้องต้น โดยยังกำหนดเนื้อหาของกรอบแบบไว้ เพื่อให้ผู้คนที่ใช้งานในปัจจุบันนี้ มีการใช้งานในรูปแบบใหม่โดยไม่ขัดแย้ง อีกทั้งยังสามารถรับรู้ถึงของเขตของพื้นที่ช่วงหลวง ที่ยังถูกทับซ้อนอยู่บนพื้นที่นี้เอง

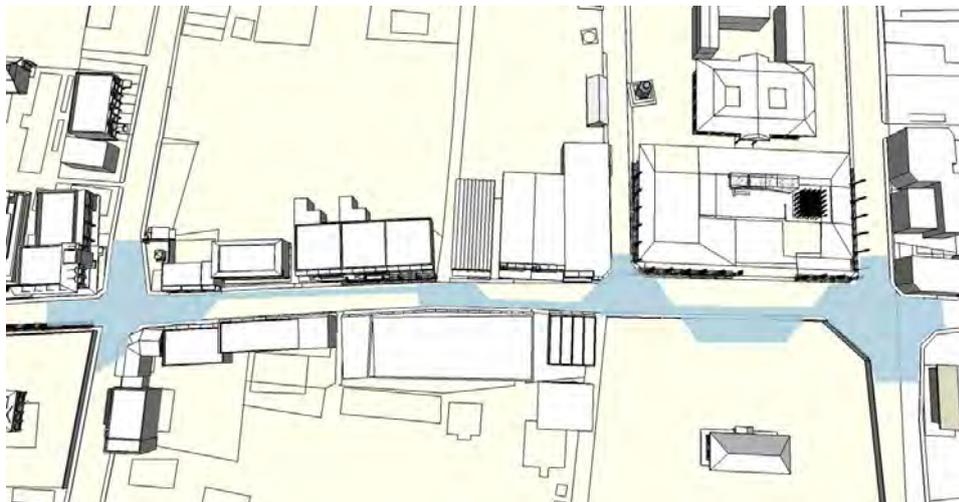
6.2 ที่ตั้งโครงการและการพัฒนา (Site and Development) จากการใช้งานพื้นที่ปัจจุบันและเนื้อหาของประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ จึงทำการเรียบเรียงการใช้งานของพื้นที่ในส่วนนี้ ให้มีการใช้งานในรูปแบบเดิม แต่เพิ่มเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของพื้นที่ไปด้วย

ทางผู้ศึกษาได้เริ่มเรียบเรียงการใช้งานใหม่ โดยให้การใช้งานของตลาด ตั้งอยู่บริเวณทางแยกของถนนต่างๆ ที่มุ่งมาสู่ถนนแห่งนี้ และที่ว่างที่เหลือก็เป็นพื้นที่ของลานการแสดง

ภาพที่ 115 การใช้งานที่ถูกเรียบเรียงใหม่ แสดงพื้นที่ในช่วงเวลาถนนคนเดิน

จากการเรียบเรียงการใช้งานใหม่โดยให้มีการใช้งาน open space เพื่อเป็นพื้นที่กิจกรรมการแสดง จึงมีการเชื่อมพื้นที่ขายของของแต่ละทางแยกถนนเข้าด้วยกัน โดยส่วนที่เว้นว่างไว้ ก็จะเป็นพื้นที่ที่ถูกเว้นไว้ เพื่อให้เป็นพื้นที่การแสดง

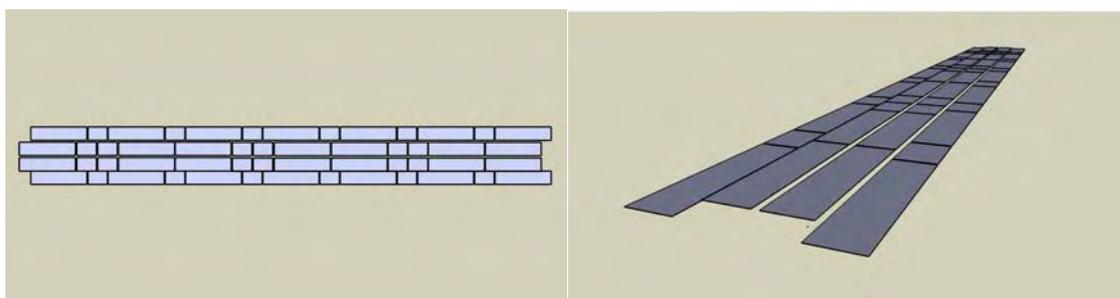
ภาพที่ 116 การใช้งานตลาดที่ถูกเรียบเรียงใหม่ แสดงพื้นที่ในช่วงเวลาถนนคนเดิน

ภาพที่ 117 แสดงพื้นที่ตลาดและลานการแสดงในช่วงเวลาขายของถนนคนเดิน

หลังจากได้ตำแหน่งที่เหมาะสมระหว่างกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนพื้นที่กับ แล้ว จึงนำผลการทดลองเรื่อง pattern ที่พร้อมปรับเปลี่ยนเป็นการทำงานต่างๆ มาร้อยเรียงบนพื้นที่ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างช่วงหลวงกลาง กับส่วนเชื่อมต่อนี้

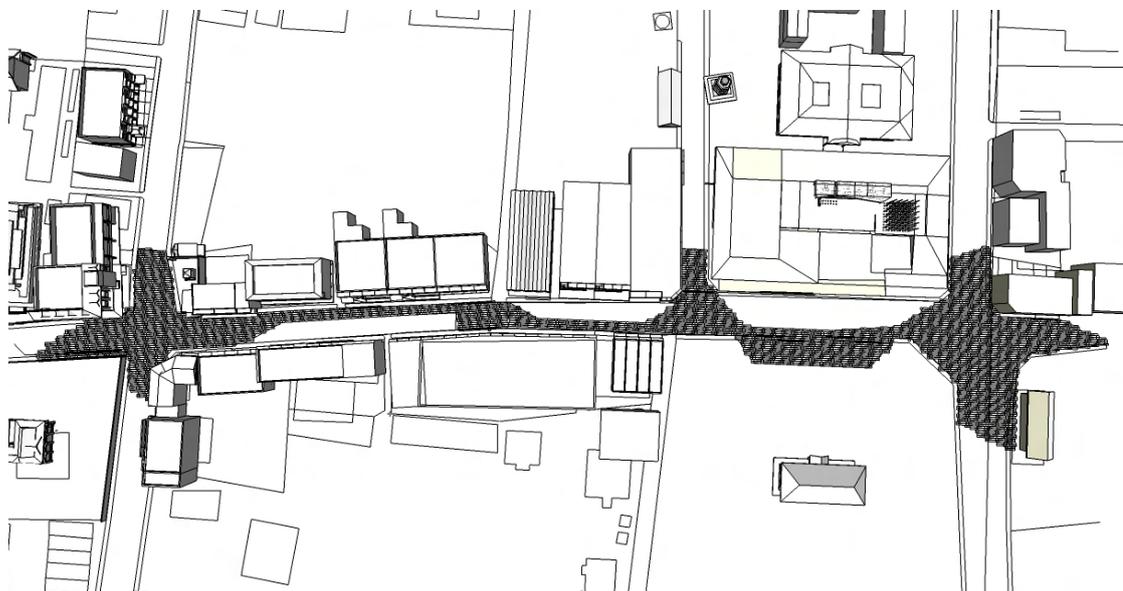
จากผลการทดลองเรื่อง pattern and function นำมาวางที่ตำแหน่งที่จะเป็น function ต่างๆตามช่วงเวลา

ภาพที่ 118 แสดงการนำ pattern เพื่อใช้ในการออกแบบ Site B

6.3 การนำองค์ประกอบต่างๆเข้าสู่ Site Bตามช่วงเวลาต่างๆ จากการศึกษารูปแบบของพื้นที่และตำแหน่งของกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน จึงนำองค์ประกอบต่างๆ ตามที่ได้ทดลองมาแล้วในเบื้องต้น มาเรียบเรียงใหม่ในพื้นที่โครงการ

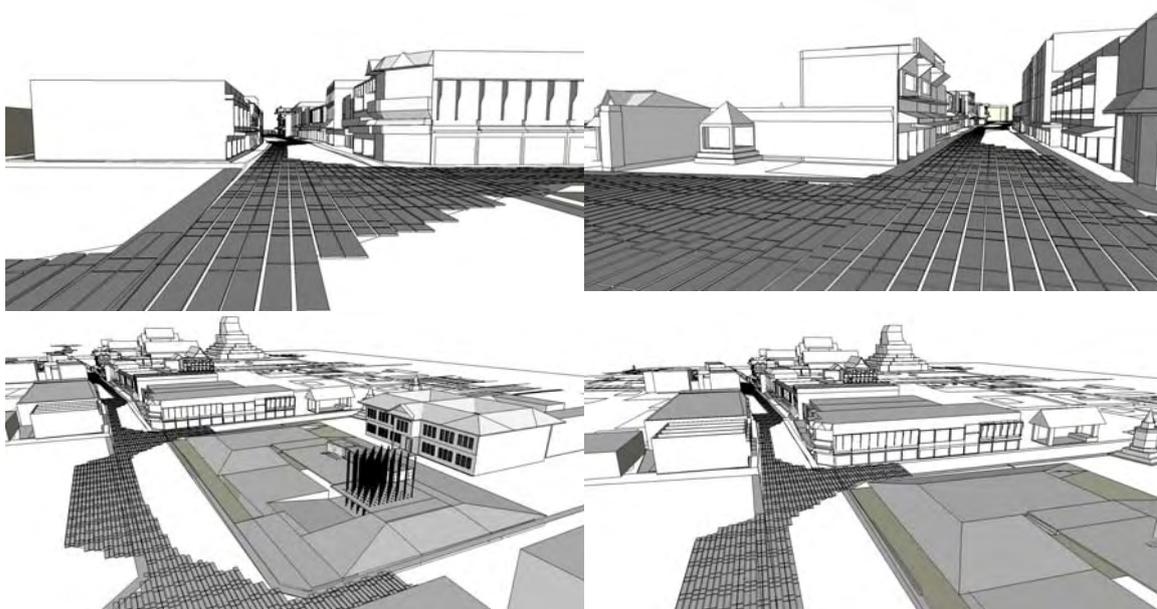
6.3.1 การออกแบบตามช่วงเวลาปกติ ช่วงเวลานี้จะเป็นช่วงเวลาที่มีการใช้งานเป็นทางสัญจร แต่ต้องการสร้างความเชื่อมต่อกันจากลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ เพื่อสร้างขอบเขตความเป็นพื้นที่ช่วงหลวงในอดีตต่อไป ดังนั้น องค์ประกอบที่นำมาใช้คือการนำเอา pattern ที่พร้อมจะปรับเปลี่ยนเป็นการใช้งานต่างๆมาใช้

ภาพที่ 119 แสดงการนำ pattern ที่สามารถปรับเพื่อเปลี่ยนการใช้งานลงบนพื้นที่

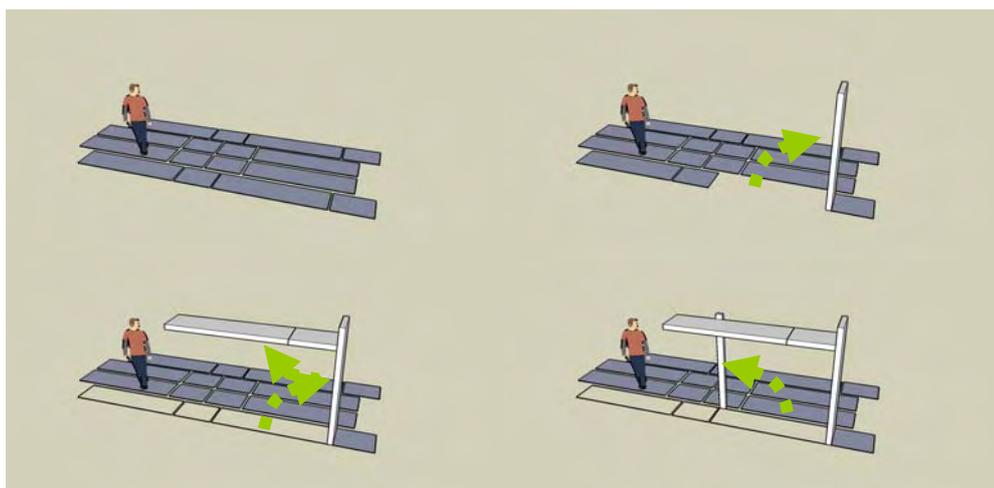
จากการเตรียมสร้างแนวการใช้งานพื้นที่ใหม่ดังกล่าว ทำให้การใช้งานของพื้นที่ในช่วงเวลาปกติ ที่เป็นทางสัญจรนั้น มีการใช้งานได้อย่างไม่ขัดเจน และสิ่งที่เพิ่มเข้ามาในพื้นที่ ก็ไม่ทำให้เกิดการบดบังร้านค้าขายในช่วงเวลากลางวันอีกด้วย

ทัศนียภาพของช่วงเวลาปกติ ที่มีการใช้งานพื้นที่เป็นทางสัญจรที่อยู่ในมุมต่างๆของพื้นที่ที่ได้รับการออกแบบใหม่

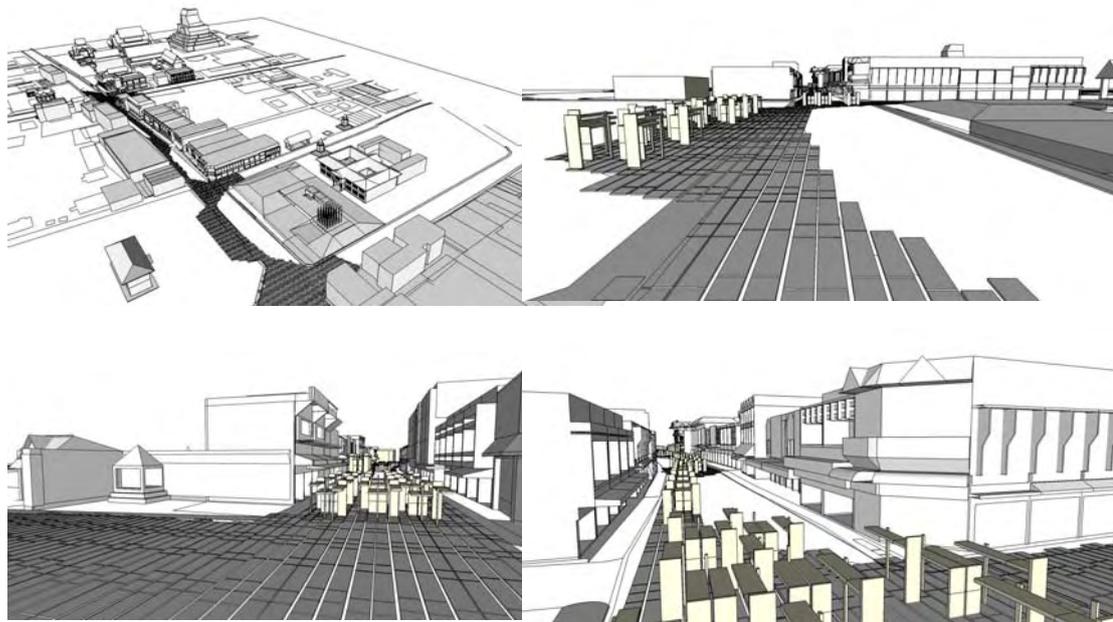
ภาพที่ 120 แสดงทัศนียภาพของ Site B ช่วงเวลาปกติ

6.3.2 การออกแบบช่วงเวลา ถนนคนเดิน ในช่วงเวลานี้จะมีการปรับเปลี่ยน pattern ต่างๆ เป็นที่ขายของ โดยจะมีการปรับเปลี่ยนในช่วงเวลากลางคืนซึ่งร้านค้าโดยรอบ ได้ปิดทำการแล้ว เหลือแต่ทำการค้าขายเพิ่มที่หน้าร้านเท่านั้น

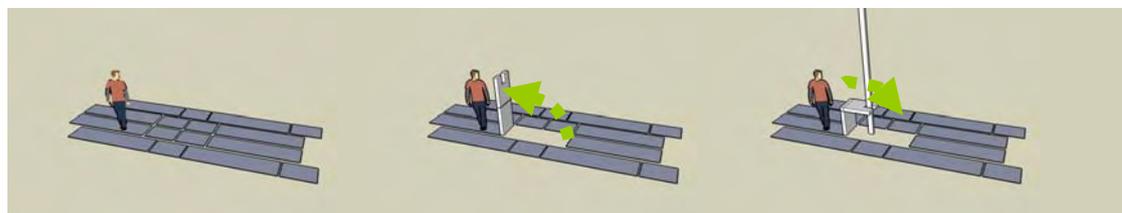
ภาพที่ 121 แสดงการเปลี่ยน จาก pattern เป็นที่ขายของในช่วงเวลาถนนคนเดิน

ทัศนียภาพของช่วงเวลาถนนคนเดิน ที่มีการใช้งานพื้นที่ขายของที่อยู่ในมุมต่างๆของพื้นที่

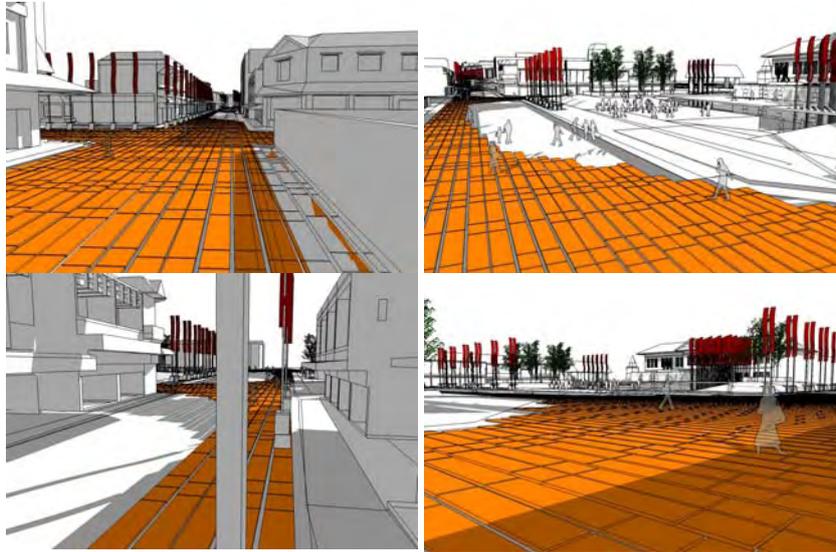
ภาพที่ 122 แสดงทัศนียภาพของ site B ช่วงเวลาปกติ

6.3.3 การออกแบบช่วงเวลาประจำปี ในการออกแบบเพื่อใช้งานในช่วงเวลานี้ จะใช้การปรับเปลี่ยน pattern เป็นส่วนที่ปักตุง เพื่อสร้างขอบเขตของช่วงหลวง ที่เป็นพื้นที่เพื่อใช้งานในการเป็นลานพิธีสืบชะตาเมือง และงาน บูชาอินทขิล ซึ่งพื้นที่ส่วนนี้ต่อเนื่องจากลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ ไปสู่วัดเจดีย์หลวง เพื่อสร้างให้ผู้ใช้งานรับรู้ความเป็นช่วงหลวงได้

ภาพที่ 123 แสดงการเปลี่ยน จาก pattern เป็นที่ปักตุงในช่วงเวลาช่วงหลวง

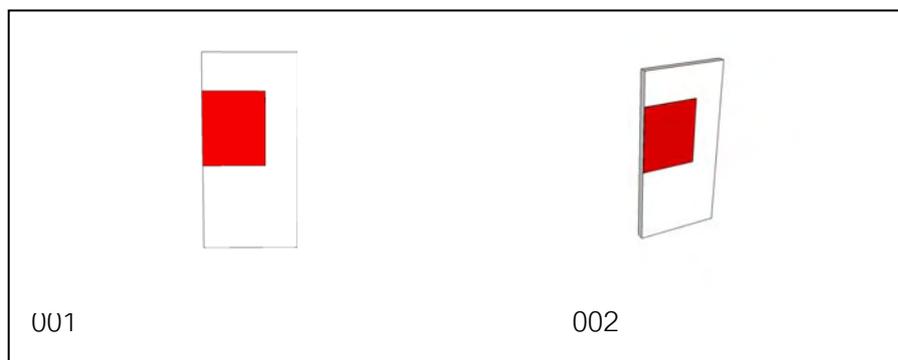
ทัศนียภาพของช่วงเวลาประจำปี ที่มีการปักตุงเพิ่มเติมในพื้นที่ เพื่อสร้างขอบเขตของ
ช่วงหลวงให้เด่นชัดขึ้น

ภาพที่ 124 แสดงทัศนียภาพของ Site B ช่วงเวลา ประจำปี

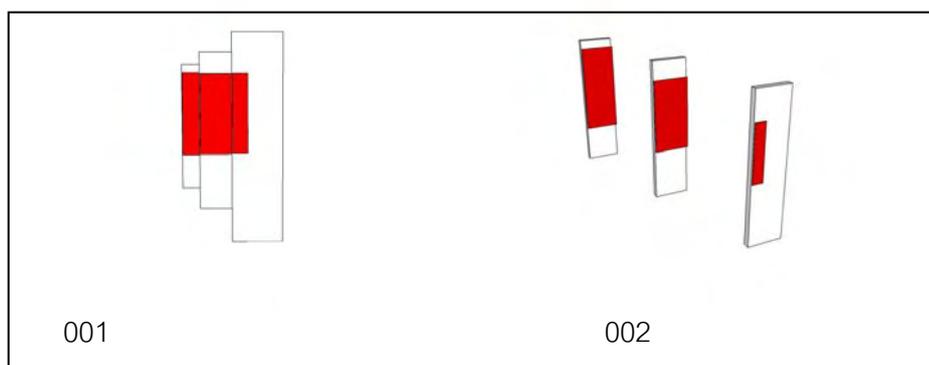
6.4 การทดลองเรื่อง การให้ข้อมูลประวัติศาสตร์ โครงการสอง (SITE B) จาก
เรื่องการรับรู้พื้นที่ที่เป็นพื้นที่ช่วงหลวงเก่า ใน ลานอนุสาวรีย์นั้น เราสามารถเพิ่มระดับของการรับรู้
ให้สามารถออกมาสู่ site B ได้ โดยผ่านกระบวนการทดลองทางสถาปัตยกรรมต่างๆ

ในระนาบที่ต่างกัน เราสามารถใส่ความหมายที่ต้องการได้ ด้วยขนาดและข้อมูล
เดียวกัน

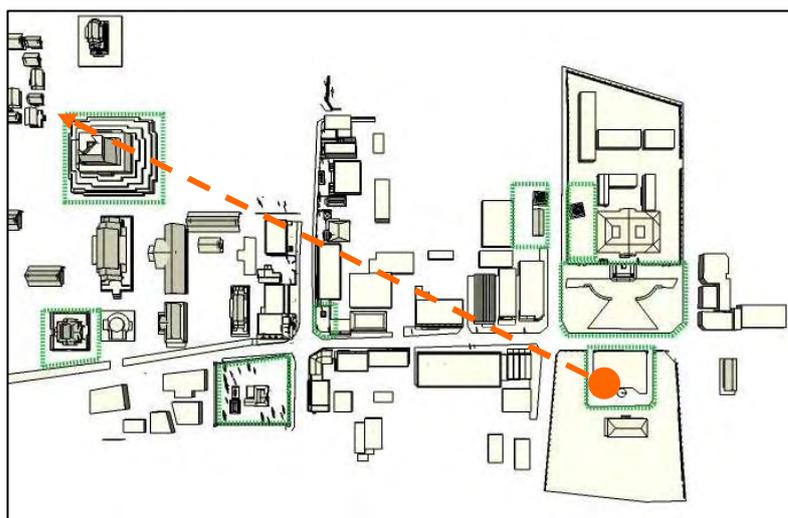
ภาพที่ 125 แสดงการใส่ข้อมูลที่ต้องการไปยังระนาบที่เห็น ในมุมมองที่แตกต่างกัน

การทดลองเพื่อใส่สัญลักษณ์สีแดงในระนาบที่ต่างกันทำให้เราทราบได้ว่าเมื่อเรา กำหนดมุมมองและกำหนดจุดมองไว้ เราจะสามารถรับรู้สีแดงได้ ในขนาดที่เท่าเดิม แต่ สัญลักษณ์ของสีแดง จะอยู่ตามระนาบที่มองเห็นลึกเข้าไป

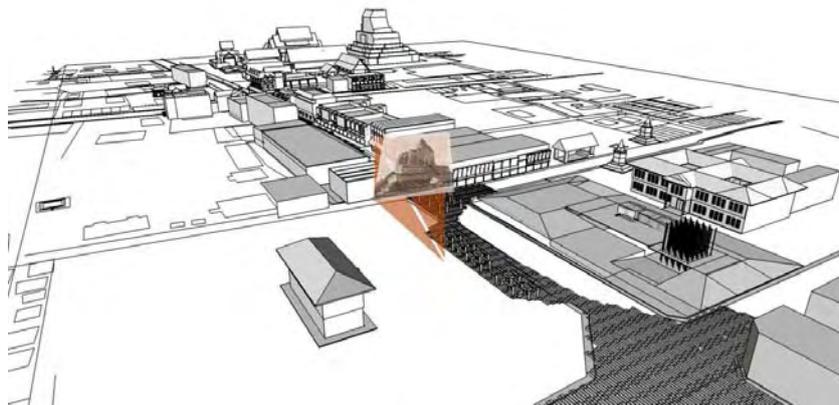
ภาพที่ 126 แสดงข้อมูลที่ต้องการ อยู่ในระนาบที่แตกต่างกัน

เราสามารถสร้างสัญลักษณ์สีเหลี่ยมสีแดง ให้มองเห็นว่ามีขนาดเท่าเดิมได้ ในระนาบ ที่แตกต่างกัน เพียงแต่สีแดงที่อยู่ในระนาบต่างๆกัน จะมีขนาดที่ต่างกันในระยะใกล้ไกลที่มองเห็น จากการทดลองส่วนนี้ ทำให้เรานำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบการรับรู้ ข้อมูลทาง ประวัติศาสตร์ ที่อยู่บน Site B ได้ดังนี้

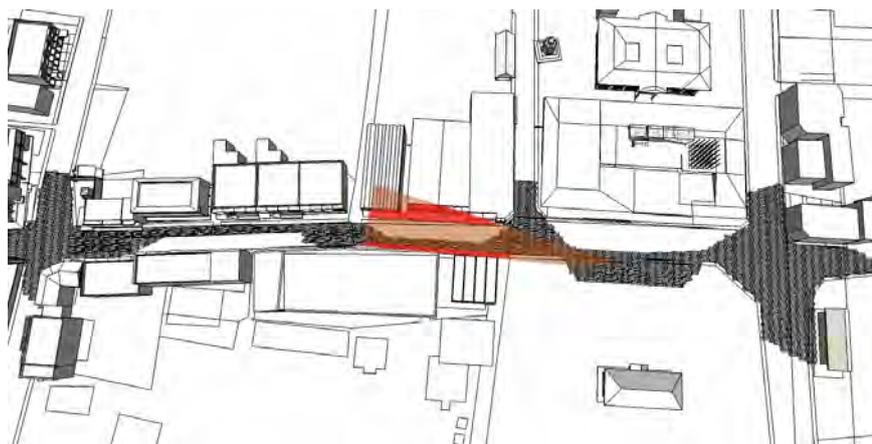
ภาพที่ 127 แสดงการกำหนดมุมมองที่สามารถเป็นแนวแกนที่เชื่อมต่อไปยัง node ของพื้นที่

จากการทดลองเรื่อง ข้อมูลประวัติศาสตร์ของพื้นที่ที่จะใส่เข้าไป ก็คือ ผลการทดลองเรื่อง รูปลักษณะของเจดีย์หลวงที่ถูกทอนรายละเอียดออกไป ซึ่งถูกใส่ไว้ในส่วนให้ข้อมูลของ Site A โดยวิธีการคือกำหนดมุมมองที่เป็นแนวแกนไปหาเจดีย์หลวง เพื่อกำหนดมุมมองที่จะมอง แล้วก็ใส่ข้อมูลพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ ที่ต้องการไปยังระนาบนั้น

ภาพที่ 128 แสดงการใส่ข้อมูลพื้นที่ลงในแนวแกนที่เชื่อมต่อไปยัง node ของพื้นที่

จากแนวแกนและมุมมองที่กำหนดไว้ให้มองเห็นภาพจากการทดลองนั้น จึงต้องนำภาพนั้นไปในระนาบของตึกแถวที่อยู่ในแนวมุมมองนั้นๆ

ภาพที่ 129 แนวของระนาบตึกที่จะถูกใส่ข้อมูลของพื้นที่เข้าไป

การนำสัญลักษณ์ไปสู่พื้นที่ในตำแหน่งที่กำหนดนั้น เมื่อภาพปรากฏขึ้นลงในอาคารและระนาบที่มีอยู่ ซึ่งก็ทำให้ผู้ใช้ได้ทราบถึงทิศทางและแนวแกนที่เชื่อมต่อกับเจดีย์หลวง

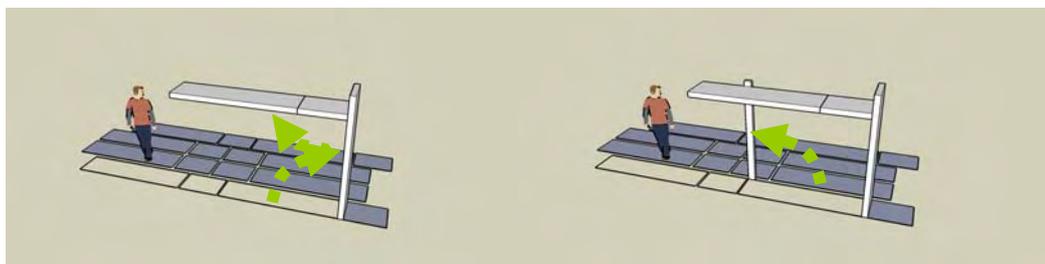
ภาพที่ 130 แสดงมุมมองที่เกิดขึ้น เมื่อใส่ข้อมูลภาพเจดีย์หลวงที่ผ่านการทดลองแล้ว

แต่ในการใช้งานพื้นที่มีอยู่สามช่วงเวลา ซึ่งทำให้จะมีช่วงเวลาที่เป็นถนนคนเดิน ที่จะทำให้ pattern จะเปลี่ยนการใช้งานเป็นที่ขายของ ทางผู้ศึกษาจึงได้คำนึงถึงภาพที่ปรากฏขึ้นในระนาบของอาคาร ที่จะถูกบดบังไปด้วย พื้นที่ที่ถูกใช้งานเป็นตลาด

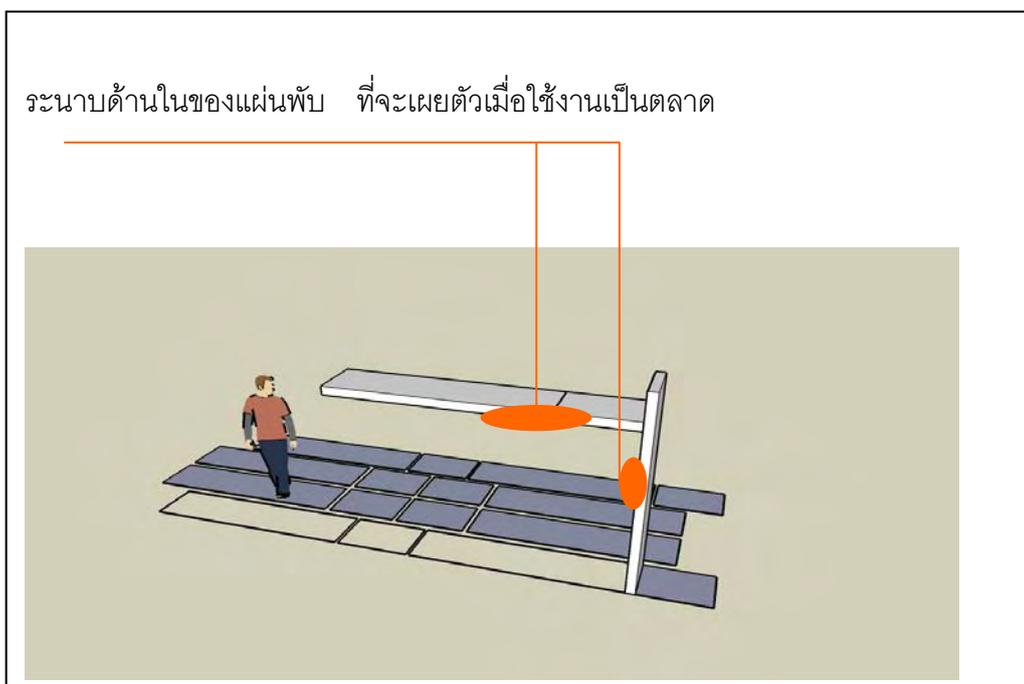
ภาพที่ 131 แสดงมุมมองที่ถูกบดบังโดยกิจกรรมถนนคนเดิน

เราสามารถเพิ่มระดับของการรับรู้ข้อมูลของพื้นที่ได้บนพื้นผิวที่เกิดขึ้นโดยการนำข้อมูลของภาพที่จะเกิดขึ้นมาไว้ที่ระนาบของตัวที่ขายของ และสามารถซ่อนได้ในเวลาที่ไม่ได้ใช้งานถนนคนเดิน

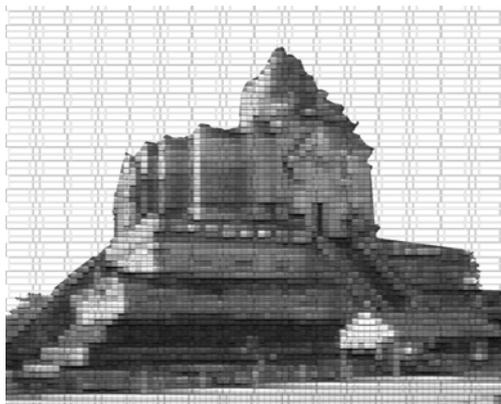
ภาพที่ 132 แสดงการพับ pattern เพื่อใช้งานเป็นส่วนขายของ

จากภาพการใช้งานจะพบว่า มีผิวระนาบด้านในของส่วนด้านที่พับออกมา ซึ่งสามารถปรากฏให้เห็นได้ในบางเวลา และซ่อนตัวอยู่ในบางเวลาเช่นกัน ลักษณะดังนี้ ทำให้เหมาะกับการนำเอาข้อมูลของพื้นที่มาไว้ในระนาบนี้

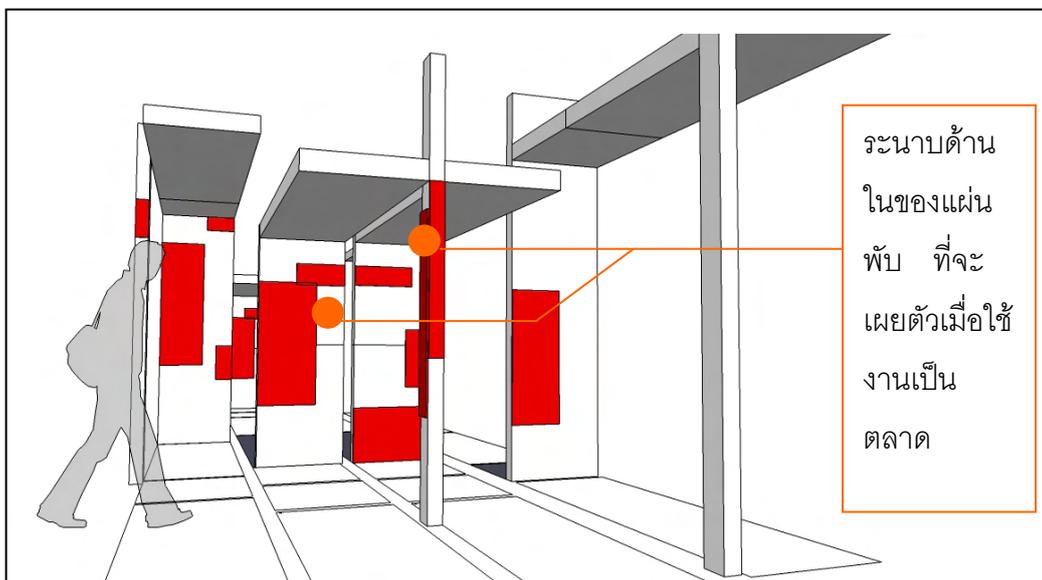
ภาพที่ 133 แสดงผิวระนาบที่ถูกเผยตัวขึ้นเมื่อได้ใช้งานเป็นส่วนขายของ

จากการศึกษาเรื่องภาพลักษณ์ของเจดีย์หลวง ที่สามารถถูกทำให้เป็นจุดเข้ม-สว่าง และกลายเป็นข้อมูลที่บอกถึงเจดีย์หลวงตามแนวแกนได้ ทางผู้ศึกษาจึงนำเอาข้อมูลดังกล่าว มาทับซ้อนอยู่ในระนาบที่ถูกใช้งานเป็นตลาด และถูกซ่อนตัวเมื่อใช้งานเป็นเวลาปกติ

ภาพที่ 134 แสดงภาพลักษณ์ของเจดีย์หลวงที่ผ่านการทดลองการทอนรายละเอียดไปแล้ว

เมื่อนำความเข้มสว่างไปใช้ในมุมมองที่เหมาะสม ก็จะทำให้สามารถได้ร่องรอยของภาพลักษณ์เจดีย์หลวงได้ดั้งเดิม และสามารถปรับเปลี่ยนใช้งานได้ในช่วงเวลาที่เหมาะสมอีกด้วย

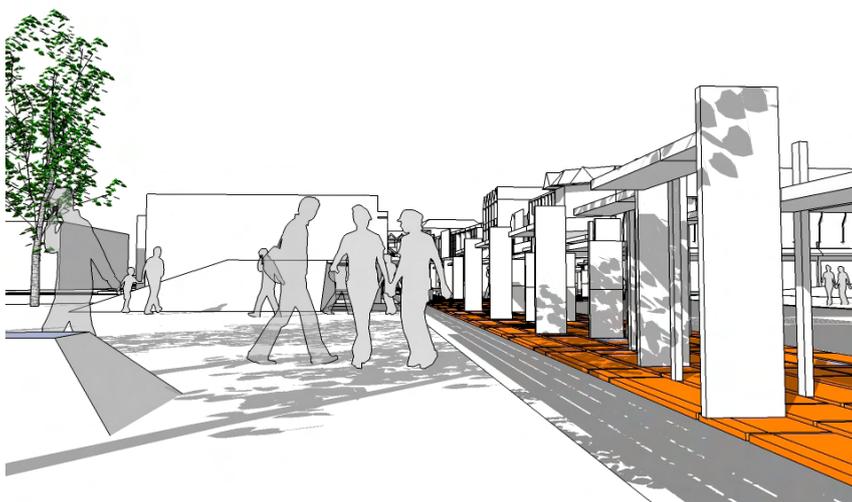

ภาพที่ 135 แสดงตัวอย่างการนำ ความเข้ม-สว่าง ของภาพไปสู่ระนาบของส่วนขายของ

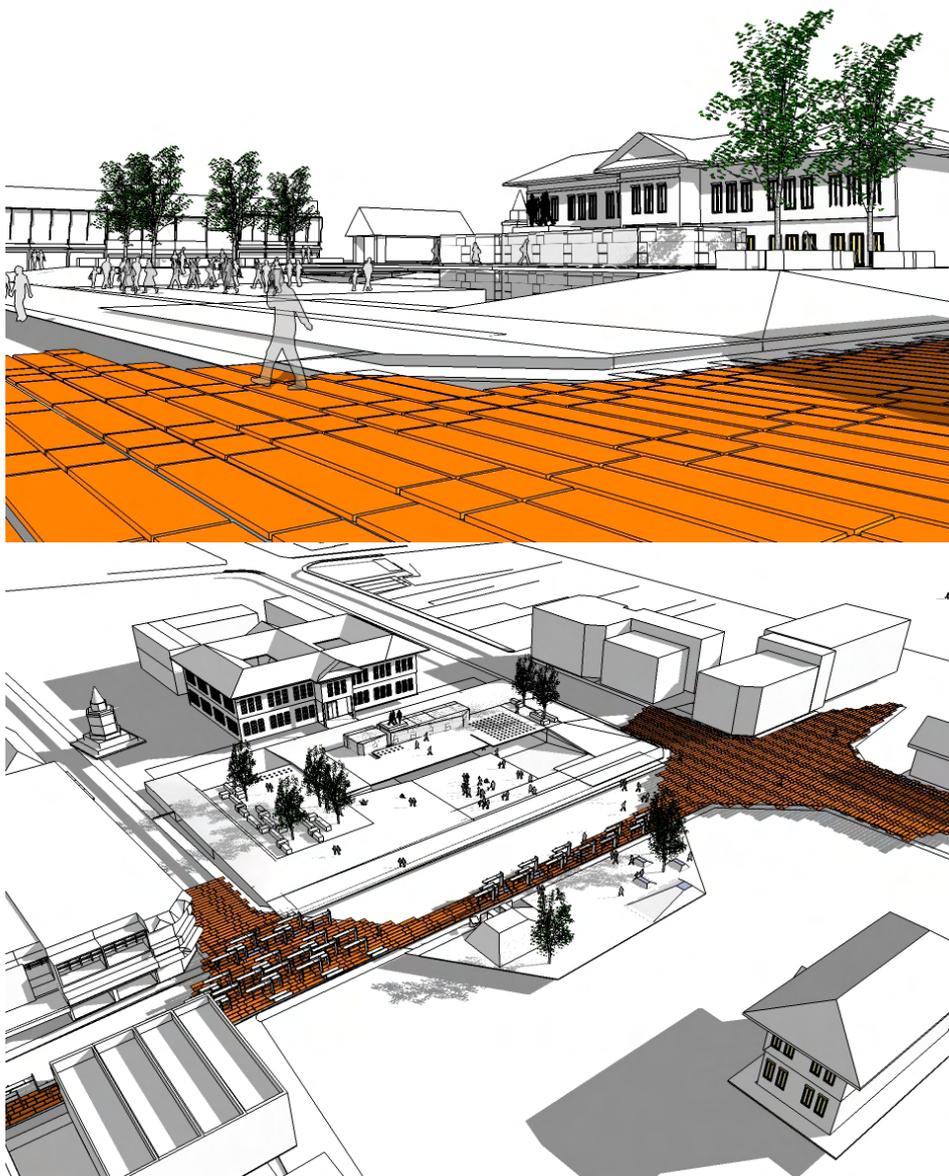
จากการทดลองและนำไปสู่ระนาบต่างๆตามที่ศึกษามา ทำให้เมื่อมีการใช้งานเป็น
ถนนคนเดิน ลักษณะของการให้ข้อมูลพื้นที่ ก็ยังคงหลงเหลืออยู่ในการใช้งานนั้น

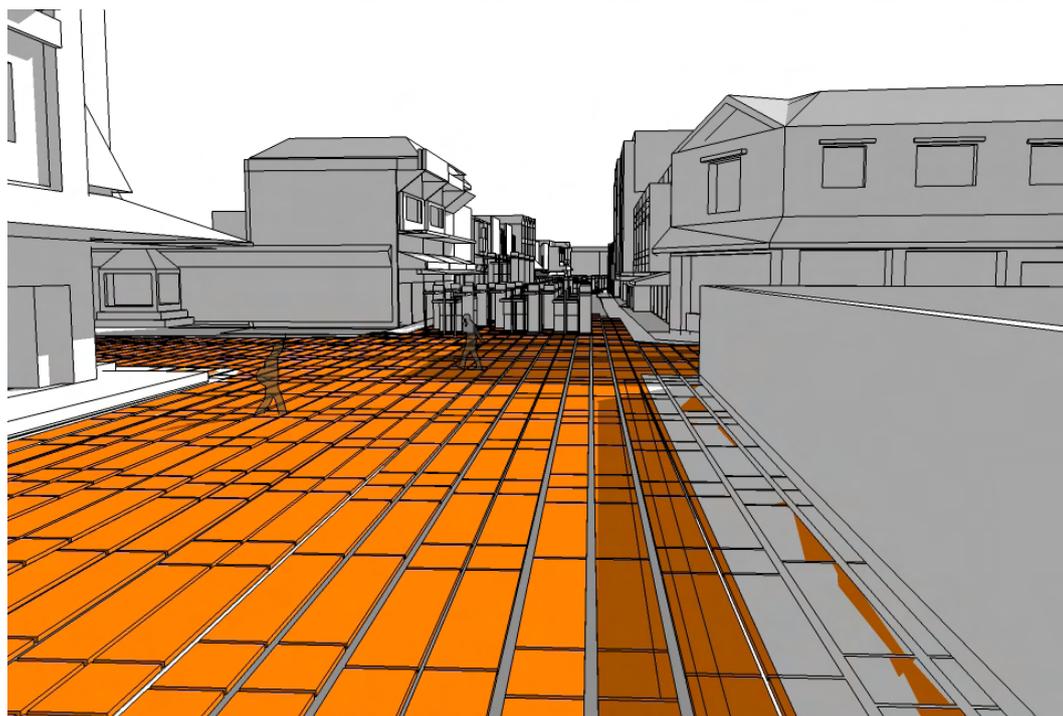
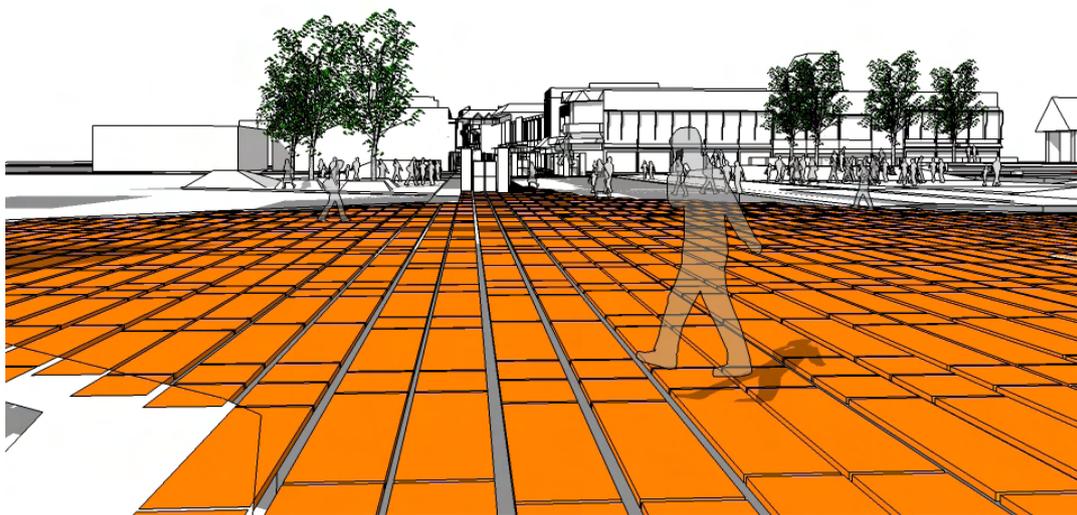
ภาพที่ 136 แสดงมุมมองที่เกิดขึ้นช่วงเวลาถนนคนเดิน เมื่อใส่ข้อมูลภาพเจดีย์หลวง

ภาพที่ 137 แสดงทัศนียภาพต่างๆของโครงการทั้ง Site A และ Site B

ภาพที่ 138 แสดงทัศนียภาพต่างๆของโครงการทั้ง Site A และ Site B (ต่อ)

ภาพที่ 139 แสดงทัศนียภาพต่างๆของโครงการทั้ง Site A และ Site B (ต่อ)

บทที่ 7

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะทำการสรุปเรื่องต่างๆที่ได้มาจากการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง “การเชื่อมโยงมิติของเวลาผ่านพื้นที่ประวัติศาสตร์ กรณีศึกษา ช่วงหลวงเชียงใหม่” ว่าสิ่งที่ได้ศึกษาค้นคว้าหาคำตอบมา มีผลลัพธ์และข้อเสนอแนะอย่างไร

จากคำถามที่ตั้งไว้แต่เริ่มต้นว่า **“เราจะรับรู้ความเป็นประวัติศาสตร์ของพื้นที่นั้นๆได้อย่างไร”** จนกระทั่งผู้วิจัยสามารถเลือกหาที่ตั้งโครงการที่มีปริมาณความเข้มข้นทางประวัติศาสตร์เพียงพอที่จะนำมาเป็นข้อมูลเพื่อการค้นคว้า ทดลองและออกแบบโครงการได้นั้น ทางผู้วิจัยได้สามารถตั้งข้อสังเกต โดยมุ่งประเด็นไปที่การรับรู้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่และการใช้งานในรูปแบบที่มีในปัจจุบัน โดยที่สามารถจำแนกการใช้งานพื้นที่ในช่วงเวลาที่แตกต่างกันได้

จากการศึกษาพบว่า ในช่วงหลวงเมื่อสมัยโบราณ ได้มีการใช้งานพื้นที่ทับซ้อนกันหลากหลายกิจกรรม โดยผู้วิจัยสามารถอธิบายความเป็นเมืองเชียงใหม่ ตั้งแต่เริ่มสร้างเมือง จนกระทั่งค้นหาความเป็น “ช่วงหลวง” ได้เป็นใจความสำคัญดังนี้

1. การสร้างเมืองเชียงใหม่ประกอบไปด้วยความเชื่อ และการสร้างความชอบธรรมให้แก่พื้นที่ด้วยนิมิตของพระยามังราย
2. ช่วงหลวงเป็นพื้นที่ที่เป็นลานโล่ง และมีการปรับเปลี่ยนการใช้งานตามกลุ่มผู้ใช้ที่มีอยู่ 3 กลุ่มในสมัยโบราณ คือ กลุ่มกษัตริย์ กลุ่มพระสงฆ์ และกลุ่มชาวบ้านทั่วไป
3. การปรับเปลี่ยนจากช่วงโล่งปกติ เป็นช่วงเพื่อพิธีกรรมสำคัญนั้น มีการปรับเปลี่ยนไปตามกลุ่มผู้ใช้ และช่วงเวลาที่เหมาะสม ซึ่งก็เป็นไปตามวิถีชีวิตและความเชื่อต่างๆที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่ใช้งานในเมือง
4. การที่ช่วงหลวงในสมัยโบราณยังสามารถคงความเป็นพื้นที่สำคัญอยู่จนถึงปัจจุบันได้เพราะมีการสืบทอดความเชื่อ รวมถึงการมีพิธีกรรมที่ส่งต่อมาจากความเชื่อนั้นๆ โดยยึดถือเป็นประเพณีมาจนถึงปัจจุบัน
5. นอกจากการสืบทอดประเพณี และความเชื่อแล้ว ยังมีการใช้งานพื้นที่และพิธีกรรมอยู่บริเวณพื้นที่เดิมที่สืบทอดมา ทำให้คนเชียงใหม่ในปัจจุบันสามารถรับรู้พื้นที่ที่สำคัญแห่งนี้ได้

ในเวลาที่มีพิธีกรรมโบราณนี้เอง

การตอบใจของการรับรู้ความเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ของพื้นที่นั้น ทางผู้ทำการวิจัยได้มุ่งประเด็นไปที่การศึกษากิจกรรมที่เคยเกิดขึ้น และ กิจกรรมที่เกิดขึ้นแล้วในปัจจุบัน เพื่อทำการทับซ้อนกิจกรรมทั้งสองช่วงเวลาไว้ในพื้นที่เดียวกัน โดยมีคำตอบของการรับรู้พื้นที่ว่า “ **คนเราสามารถรับรู้ความเป็นประวัติศาสตร์ของพื้นที่ได้** นอกจากการเห็นสิ่งปลูกสร้างที่ยังคงเป็นร่องรอยจากอดีตได้แล้ว **ยังสามารถรับรู้ได้จากการใช้งานกิจกรรมแบบเก่าในพื้นที่ปัจจุบันได้อีกด้วย** ” แต่การใช้งานแบบกิจกรรมแบบเก่านี้ ต้องมีการให้ข้อมูลของพื้นที่ร่วมกับการใช้งานด้วย เพื่อให้ผู้คนที่ใช้งานพื้นที่ สามารถใช้งานได้และรับรู้ร่องรอยของสิ่งที่เป็นสิ่งปลูกสร้างจากสมัยโบราณอีกด้วย

ข้อเสนอแนะของการทำวิจัย ในกระบวนการทดลองและออกแบบนั้น เนื่องมาจากการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่มีความหลากหลาย และซับซ้อนในมิติที่ต่างกัน อาจทำให้เกิดความสับสนทางข้อมูลได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงควรตั้งแกนหลักของวิทยานิพนธ์ให้มั่นคงและพยายามตั้งคำถามที่สามารถตอบใจไปที่การรับรู้ความเป็นพื้นที่ให้ได้ โดยต้องตัดประเด็นบางอย่างไปจนกระทั่งมาสู่การประมวลผลข้อมูล และการทดลองเพื่อหาคำตอบที่จะนำไปสู่การออกแบบนั้น ทางผู้ที่จะทำการวิจัย ควรพัฒนาแนวความคิดให้ถึงที่สุด แล้วจึงค่อยนำเอาผลจากทดลองนั้นไปใช้ต่อในพื้นที่ที่ได้ศึกษามา อีกทั้งในขั้นตอนการออกแบบควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพบริบทของเมือง เพื่อที่จะออกแบบได้อย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้ใช้ในปัจจุบันและความเป็นเมืองที่มีวัฒนธรรมสูงอย่างเช่นเมืองเชียงใหม่อีกด้วย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ชัยยศ อิชฎิวรรพพันธุ์. ธรรมชาติ ที่ว่างและสถานที่. กรุงเทพฯ : โฟคัลอิมเมจ ฟรินติ้งกรุ๊ป, 2543.

ณัฐกานต์ ลิ้มสถาพร. เชียงใหม่หัวใจล้านนา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ภัคบรรด , 2544.

ต้นข้าว ปาณินท์, "CON-TEXT". วารสารภาษา 47 , 1 (กุมภาพันธ์ 2549) : 108.

ทิว วิชัยชิตะ และคณะ. กำแพงเมืองเชียงใหม่. เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์เทศบาลนครเชียงใหม่, 2529.

นฤจร อธิธิจิระจรัส. "เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องประเพณีและวัฒนธรรมล้านนา". วิทยาลัย
ครูเชียงใหม่ สหวิทยาลัยล้านนา 25 กุมภาพันธ์ 2531 . (อัดสำเนา)

บุญเสริม สาตราภัยและสังคีต จันทนะโพธิ .อดีตล้านนา . กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เรื่องศิลป์ , 2520.

ปราณี ศิริธร ณ พัทลุง. เพชรล้านนา. เชียงใหม่ : ผู้จัดการศูนย์ภาคเหนือ, 2538

พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. "กำแพงและประตูเมืองเชียงใหม่". เมืองโบราณ. 23 ,3 (กรกฎาคม –
กันยายน 2540) : 68.

รณี เลิศเลื่อมใส. สะดือเมืองที่เสอินทขิล หลักเมืองเชียงใหม่. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
, 2539

วัชระ สินธุประมา และ ปลาย้อ ทองสวัสดิ์. เศรษฐกิจนครเชียงใหม่จากอดีต – สู่นาคต.

เชียงใหม่ : เชียงอินทร์พลาซ่า, 2539.

วิยดา ทรงกิตติภักดี. "วิทยานิพนธ์เรื่อง การรับรู้ด้านสุนทรียภาพเมือง กรณีศึกษาพื้นที่เมืองเก่า

เชียงใหม่" วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการวาง

ภาคแผนและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2543.

สถาบันราชภัฏเชียงใหม่. ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม. ศิลปวัฒนธรรมล้านนา. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์มิ่ง
เมือง, 2541.

สร้อยดี อ่องสกุล. ประวัติศาสตร์ล้านนา. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์ฟรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2529.

สมโชติ อ่องสกุล . งานสมโภชเจ็ดเชียงใหม่เจ็ดร้อยปีความเป็นมาและความเคลื่อนไหว. เชียงใหม่
: พงษ์สวัสดิ์การพิมพ์, 2538.

สมโชติ อ่องสกุล. วัดในทักษาเมือง .เชียงใหม่ : พงษ์สวัสดิ์การพิมพ์ , 2548.

สุมาลี ยูประพัฒน์. คุ้มในเวียงเชียงใหม่. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 12,
(มกราคม – พฤษภาคม 2538)

สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา. น้ำ บ่อเกิดแห่งวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช , 2529.
สำนักผังเมือง. กองวิจัย. รายงานวิจัยเพื่อการวางผังเมืองรวมเชียงใหม่ . ฉบับปรับปรุงครั้งที่2.

กรุงเทพฯ : สำนักผังเมือง , 2541.

อนุวิทย์ เจริญศุภกุล และ วิวัฒน์ เตมีย์พันธ์ . เรือนล้านนาไทยและบูรณะกำแพงเมืองเชียงใหม่ .

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ , 2539.

อรศิริ ปาณินท์. ที่ว่างทางสถาปัตยกรรม. กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร , 2538.

ภาษาต่างประเทศ

Emery, Gary. "Sight specific". Art 4D 145, (2008) : 38.

Tomoko, Kinoshita. " Field of dreams" .Art 4D 145, (2008) : 67.

Holl, Sreven. "Questions of perception – Phenomenology of Architecture. "A+U

Architecture and Urbanism, Special Issue (July 1994) : 39-120.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล ที่อยู่	นายเผดิมเกียรติ สุขกันต์ 19/324 อาคารปัญญาทรัพย์สวัสดิ์ ซ.โชคชัยสี่ 37 ถ.ลาดพร้าว แขวง/เขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร 10230 Email : TLE1081009@hotmail.com
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2543	สำเร็จการศึกษาปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต จากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ศูนย์กลางธัญบุรี
พ.ศ. 2547	ศึกษาต่อระดับปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พ.ศ. 2552	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชา สถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2543 - 2544	สถาปนิกบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์จำกัด กลุ่มพืช
พ.ศ. 2545 – 2546	สถาปนิกบริษัท คอลัมน์ จำกัด
พ.ศ. 2547 - ปัจจุบัน	สถาปนิกบริษัททาลันท์ออยสตูดิโอจำกัด